

Džeјms Bliš

Iveidāne spore

• Kentaur • Naučna fantastika

PROGRAM OSEMENJIVANJA

1.

Vasionski brod je počeo zujati oko Svinija, ali on nije primetio promenu. Kad se glas kapetana Majkldžona konačno začuo iz zvučnika na zidu, Svini je još ležao, privezan za ležaj, u čudnom stanju obamrlosti za koje dotle nije znao niti ga je shvatao. Da nije osećao otkucaje srca, pomislio bi da je mrtav. Prošlo je nekoliko minuta dok je odgovorio.

"Svini, čuješ li me? Je li ti dobro?"

Isprekidano pilotovo disanje smešno je zvučalo Sviniju. S Majkldžonovog stanovišta, i pretežne većine ljudskog roda, Svini je bio nestvaran. On je, zapravo, bio mrtav.

Čvrsto izolovana kabina sa sopstvenim vazdušnim zatvaračem spolja, tako da Svini nije mogao da uđe u druge delove broda, bila je dokaz da je on nestvaran. Takav je bio i Majkldžonov ton: kao da oslovljava skrivenu stvar, a ne ljudsko biće. Skrivenu zato da bi se zaštitio svet - a ne da bi se ona zaštitila od sveta.

"Naravno da mi je dobro", rekao je Svini i, otvorivši kopču, seo. Prekontrolisao je termometar, koji je još pokazivao minus 1250C - srednju temperaturu na površini Ganimeda, trećeg Jupiterovog meseca.

"Dremuckao sam. Šta se to zbiva?"

"Ulećemo u orbitu. Sad smo, otprilike, hiljadu kilometara iznad satelita. Hoćeš li malo da pogledaš?"

"Naravno da hoću. Hvala, Miki!"

Mikrofon se oglasi: "M-da. Kasnije ću razgovarati s tobom." Svini se uhvatio za prečku i odvuкао do bočnog okna, manevrišući prilično uspešno. Čoveku za koga je jedna šestina Zemljine težine normalna stvar, slobodan pad - odsustvo svake težine - samo je granični slučaj. Stanje na koje je naviknut.

A i sam Svini je to bio. Čovek, ali granični slučaj.

Gledao je napolje. Tačno je znao šta će videti; detaljno je to proučavao na fotografijama, na teletrakama, geografskim kartama, kroz teleskop - kod kuće, na Mesecu i Marsu.

Ako se Ganimedu prilazi s donje strane kao što je sada činio

Majkdžon, prvo što pada u oči jeste velika jajasta mrlja nazvana Neptunov trozubac. Ime su joj nadenuli prvi istraživači Jupitera jer je bila označena grčkim slovom psi na staroj planetarnoj karti Houva. Pokazalo se da je ime dobro odabrano, jer je ta mrlja duboko more trozubog oblika, najšire na istočnoj strani, koje se prostire, otprilike, od 120. do 165. stepena geografske dužine i od 10. do 33. stepena severne širine. Kakvo more? Vodeno, naravno - vode zauvek smrznute u čvrstu stenu prekrivenu naslagom od desetak centimetara iste takve prašine.

Istočno od trozupca nalazi se velika trouglasta oznaka nazvana Lieb, koji se proteže prema severu sve do Pola. To je iskidana dolina sa iprepletenim korenjem, niz koju se lome lavine, a nastavlja se oko Pola i proteže natrag gore, u drugu hemisferu, i sve se više širi duž svog puta. (Gore jer je sever za vasijske pilote, kao i za astronome dole.) Nema ništa slično Žlebu ni na jednoj planeti, iako s donje strane, kad se brod spušta na Ganimedov meridijan 180, podseća na Veliku Sirtu gledanu s Marsa.

No, to nije stvarna sličnost. Velika Sirta je, možda, najprijetniji kraj na celom Marsu. Žleb je, međutim, koritasta kotlina.

Na istočnom rubu ovog ogromnog ožiljka, na geografskoj dužini od 2180 i severnoj širini od 320, nalazi se usamljeno brdo, visoko, otprilike 3.000 metara, koje nije imalo imena, ili ga Svini nije znao. Na geografskoj karti Houva označeno je slovom pi zato što je štrčalo usamljeno, iako se moglo zapaziti sa Zemljinog Meseca, dobrim teleskopom, kad je Sunce izlazilo na toj geografskoj dužini. Vrh bi mu, izdvojen u tami, blistao kao mala zvezda. Polukružna izbočina štrči prema zapadu iznad Žleba podnožja Houvovog pi, a strane su mu neshvatljivo strme za svet u kojem, inače, nema ni traga nabranim slojevima.

Na toj izbočini živeli su drugi Prilagođeni ljudi.

Svini je dugo zurio dole; u gotovo nevidljivo brdo s vrhom kao sjajna zvezda, i čudio se što na to ne reaguje.

Mogla se očekivati bilo koja prikladna emocija: iščekivanje, nemir, nestrpljenje, bilo šta, čak i strah. U stvari, pošto je bio zatvoren u čeličnom ormanu više od dva meseca, trebalo bi sada da gori od želje da iziđe, pa makar samo zato da bi se pridružio Prilagođenim ljudima. Umesto toga, ostao je miran. Samo za trenutak je osetio

radoznanost u pogledu Houvovog pi, kad mu pogled skrenu do samog Jupitera koji se pojavio, čudovišan i fantastično obojen, samo milion kilometara udaljen. A čak ga je i ta planeta privukla samo zato što je bila sjajnija, jer inače ništa nije značila za njega.

"Miki!" rekao je prisilivši sebe da gleda ponovo dole u Žleb.

"Evo me, Svini. Kako izgleda?"

"Pa, kao reljefna geografska karta."

"Tako one sve izgledaju."

"Gde ćeš se iskrcati? Zar naređenja ne dopuštaju da mi to odlučimo?"

"M-da. Nemamo izbora", rekao je oklevajući, Majkldžon. "Moraćemo se spustiti na veliku visoravan koja je kod Houva označena sa H."

Svini je s nelagodnošću posmatrao jajastu površinu. Kad bude stajao na njoj, biće tako upadljiv kao da je posađen usred Mesečevog Mare Crisuma.

To je i rekao.

"Nemaš izbora", mirno je ponovio Majkldžon. Nekoliko puta se poslužio raketama. Svinijeva težina se za trenutak vratila, kolebala se na koju stranu da pretegne, i ponovo iščezla. Brod je sada bio u svojoj orbiti; no da li ga je Majkldžon zadržao iznad sadašnje koordinate, ili umesto toga sada krstare iznad površine satelita, Svini nije znao, a nije ni pitao. Što manje zna o tome, to bolje.

"Dobro, ali to je dugotrajan rad", reče Svini. "I ta atmosfera nije baš najgušća u Sunčevom sistemu. Moraću da padnem u zavetrinu brda. Ne klipše mi se nekoliko stotina milja preko Houvovog H."

"S druge strane", rekao je Majkldžon, "ako se spustiš i suviše blizu, naši prijatelji tamo dole otkriće tvoj padobran. Možda bi bilo bolje da te ipak spustimo u Žleb. Dole ima toliko razbacane starudije, da je jeka radarske interferencije sigurno vrlo jaka, pa nije verovatno da bi oni otkrili tako sitnu stvar kao što je čovek s padobranom."

"Ne, hvala. Postoji i optičko prepoznavanje, a padobran uopšte nije sličan kamenom grebenu, čak ni za Prilagođene ljude. Spusti me iza brda, gde ću, istovremeno, biti i u optičkoj i u radarskoj senci. Osim toga, kako bih se iz Žleba popeo na izbočinu? Nisu se oni zabadava nasadili na rub litice."

"Pa, dobro", rekao je Majkldžon, "dakle, usmerio sam katapult. Ja ću sve udesiti i sastaću se s tobom na trupu broda."

"U redu. Kaži mi još jednom šta ćeš raditi kad ja odem, da te ne dozivam zviždanjem ako ne budeš u blizini." U slušalicama se začuo zvuk otvaranja ormara s vasijskim odelom. Svini je već imao na sebi svoju padobransku opremu, a za nameštanje respiratora i mikrofona na vratu dovoljan je jedan trenutak, Sviniju nije bila potrebna nikakva druga zaštita.

"Ja moram ostati ovde gore 300 dana i isključiti svu energiju broda, osim one za održavanje", ponovio je Majkldžonov glas, sada nešto udaljeniji. "Pretpostavlja se da ćeš se za to vreme povezati s našim prijateljima tamo dole, i da ćeš sve saznati. Čekam vesti od tebe na određenoj frekvenciji. Slaćeš mi samo šifrirane poruke. Ja ću ih staviti u robota, koji će mi kazivati šta da radim, a ja ću u skladu s tim postupati. Ako posle 300 dana ne bude vesti od tebe, izmoliću kratku i toplu molitvu i vratiću se kući. Osim ovoga, tako mi boga, ne znam ništa više."

"I to je mnogo", reče mu Svini. "Hajdemo."

Svini izađe iz svog vazdušnog zatvora. Kao svaki pravi interplanetarni brod, tako ni Majkldžonov nije imao spoljne oplata. Sastojao se iz bitnih komponenata, uključujući i loptu za posadu, koju je podupirao vidljivi uređaj traverza i nosača. Najduži nosač je već bio usmeren prema Houvovom H, da posluži kao 'katapult'. Svini je pogledao gore na loptu za posadu. Za trenutak ga je obuzeo stari, poznati osećaj padanja; pogledao je dole, ponovo se orijentisao prema brodu, sve dok taj osećaj nije iščezao.

Majkldžon se pojavi iza izbočine kugle kližući se niz metal. U ogromnoj, nezgrapnoj kosmičkoj odeći, on je sada izgledao neljudski.

"Jesi li gotov?" reče on.

Svini je klimnuo glavom i spustio se licem prema dole na nosač, zakopčavajući štipaljke za upravljanje na svojoj opremi. Osetio je Majkldžonove rukavice na svojim leđima, kako uz njih prikopčavaju mlaznu J A T O jedinicu; ali sada nije ništa video osim drvenih saonica, koje su štatile njegovo telo od vazduha.

"Gotovo", rekao je pilot. "Srećno, Svini." "Hvala. Broj mi, Miki."

"Pet sekundi. Četiri. Tri. Dva. Jedan. Sad!"

J A T O jedinica je zadrhtala i lupila Svinija među lopatice udarcem koji ga je gotovo paralizovao. U magnovenju ga je akceleracija

potisnula u njegovu opremu, a saonice su kliznule prema nosaču. Odjednom vibriranje prestade. Leteo je slobodno. S malim zakašnjenjem je povukao kariku za oslobođenje. Saonice ispod njega su krivudavo odmicale i brzo nestajale među zvezdama. Pritisak na leđima je prestao kad je J A T O jedinica, još u pogonu, zaplamtela ispred njega. Mlaz toplote iz njene izduvne cevi ga je ošinuo tako da mu je za trenutak pozlilo. Ali mlaz je ubrzo prestao; jedinica će, posle jakog udarca, i sama eksplodirati. Preostao je samo Svini, koji je padao na Ganimedu.

Od samog početka, sve od najranijeg detinjstva kad je počeo shvatati da je podzemni Mesečev svod bio namenjen isključivo njemu, Svini je želeo da bude ljudsko biće. Želeo je to s nejasnim, bezličnim bolom, koji se brzo pretvorio u užasnu gorčinu njegovog ponašanja i razmišljanja o svom jedinstvenom svakodnevnom životu. To se odrazilo i na njegove snove, u kojima je carovala samoća. Što je više sazrevao, te su pojave bile ređe, ali još snažnije, sve dok posle jedne takve noći ne bi ostao uzbuđen i nem po nekoliko dana, kao neko ko je izbegao veliku nesreću.

Grupa psihologa, psihijatarata i psihoanalitičara, koji su mu bili dodeljeni, učinila je što je mogla, ali to nije bilo mnogo. Svinijeva istorija nije sadržavala gotovo ništa što bi se moglo koristiti za bilo kakvu psihoterapiju, usavršenu zato da bi pomogla ljudskim bićima. A članovi te grupe nisu se nikad ni složili u tome kakav bi trebalo da bude glavni cilj takve terapije: da li da se pomogne Sviniju da živi sa saznanjem da stvarno nije ljudsko biće, ili da se podržava onaj jedini tračak nade koji su u Sviniju održavali nestručnjaci na Mesecu, kao jedinu svrhu njegovog postojanja.

Činjenice su bile jednostavne i neumoljive. Svini je bio Prilagođeni čovek, u ovom slučaju prilagođen na žestoku zimu, nisku težu i retku, zagađenu atmosferu koja je vladala na Ganimedu. Krv koja je tekla njegovim žilama, i sunčana podloga u svakoj njegovoj ćeliji, sastojala se 9/10 od tečnog amonijaka; njegove kosti su bile led-IV; njegovo disanje bilo je složen ciklus počev od vodonika do metana, koji se nije zasnivao na katalizi pigmenta koji sadrži gvožđe, već na kidanju i spajanju dvostruke sumporne veze. Ako bi se ukazala potreba, mogao je sedmicama da živi hraneći se ledenom prašinom.

On je oduvek bio takav. Uzrok tome je bio, doslovce, u događajima pre njegovog začeća. U pitanju je bila primena usavršenog sklopa raznih tehnika na ćelije zametka koje su se kasnije sjedinile da bi sazdale njega. Selektivno mitotičko trovanje, bombardovanje rendgenskim zracima, tektogenička mikrohirurgija, gomilanje metaboličkih prepreka i, verovatno, još pedesetak procesa čija imena nije nikad čuo - a koji su se jednim imenom zvali 'pantropija'. Slobodan prevod ove reči značio je 'menjati sve', a to je i odgovaralo stanju stvari.

Kao što su pantropisti unapred izmenili Svinijev ljudski lik, oblik i hemijski sastav, tako su izmenili i njegov obrazovanje, njegov svet, njegove misli, čak i njegove pretke. Prilagođeni čovek ne može se načiniti na taj način da promenite samo jednu komponentu, ponosno je tumačio dr Alfven Sviniju preko interkoma. Čak i iz poslednje ćelije zametka izbija stotinu ranijih generacija koje su, pre nego što su prošle stepen razvoja zigote kao jednoćelijske životinje, rađane jedna iz druge, a svaka pojedina se sve više usmerava prema cijanidu i ledu i svemu onom lepom od čega se sastoje zgodni mali dečaci kao što je Svini. Doktora Alfvena je smenila s položaja, krajem te sedmice, psiho-grupa, kad je pregledala magnetofonske trake s podacima o svemu što je bilo rečeno Sviniju i što je on odgovarao, ali taj trud je bio suvišan. Svini nije nikad čuo stihove dečjih pesama, niti je doživeo traumu rađanja, niti je patio od Edipovog kompleksa. On je bio jedinstven primerak sa sopstvenim zakonitostima, a za većinu pitanja o njemu, odgovori još nisu bili iznađeni.

On je, naravno, primetio da se Alfven nije ponovo pojavio kad je za to bilo vreme, ali to nije bilo ništa neobicno. Naučnici su se često pojavljivali u blizini velike, hermetički zatvorene pećine, uvek praćeni uljudnom, divno uniformisanom privatnom policijom luke Veća Zemlja, ali su se brzo smenjivali. Čak je i među psiho-stručnjacima uvek postojala neka čudna napregnutost, gnevna uzdržljivost koja se povremeno pretvarala u prave sukobe s jetkim povicima. Svini nikad nije otkrio zašto se vikalo, jer bi se spoljni zvuci odmah isključili čim bi svađa počela, ali je primetio da se neki učesnici nikad više nisu pojavljivali.

"Gde je doktor Emori - nije li ovo njegov dan?"

"On je obavio svoje dužnosti."

"Ali ja želim da govorim s njim. Obećao je da će mi doneti jednu knjigu. Neće li se on makar jednom vratiti?"

"Mislim da neće, Svini, on je napustio službu. Ne brini za njega, snaći će se on. Ja ću ti doneti tvoju knjigu." Posle trećeg ovakvog incidenta Svini je prvi put bio pušten napolje na površinu Meseca, i mada su ga čuvala petorica ljudi u kosmičkoj opremi, Sviniju to nije smetalo. Nova sloboda mu se činila divna, a njegova odeća, iako samo simbol onoga što su lučki policajci morali da nose, kao da nije postojala.

Prvi put je tada okusio slobodu, koju će steći tek pošto završi svoj posao, ukoliko se moglo verovati mnogim aluzijama. Mogao je da vidi čak i Zemlju gde žive ljudi.

O zadatku je znao sve što se moglo znati, i to napamet. Usađivali su mu ga u glavu još od najranijeg hladnog i usamljeničkog detinjstva, uvek sa istom zapovešću na kraju:

Mi moramo te ljude vratiti.

Ovih pet reči bile su razlog Svinijevog bitisanja, ujedno i Svinijeva jedina nada. Prilagođene ljude trebalo je uhvatiti i vratiti na Zemlju - ili, tačnije, natrag u kupolu na Mesec, jedino mesto osim Ganimeda gde oni mogu da žive. A ako nema mogućnosti da se svi uhvate - onda se on, u najmanju ruku, mora vratiti s dr Jakobom Rulmanom. Samo bi Rulman, sigurno, znao da otkrije tajnu: kako da se Prilagođeni čovek opet pretvori u ljudsko biće.

Svini je shvatio da su Rulman i njegove kolege kriminalci, ali kolika je težina njihovog zločina, nikad se nije upitao. Njegova merila su bila suviše nejasna. No od samog početka je bilo jasno da je kolonija na Ganimedu obrazovana bez odobrenja Zemlje, pomoću metoda s kojima se Zemlja nije slagala, osim u specijalnim slučajevima kakav je bio Svini, pa zato želi da je uništi. Ne silom, jer je Zemlja najpre htela da sazna šta Rulman zna, nego pomoću usavršenog lukavstva, a to je bio sam Svini.

Mi moramo te ljude vratiti. Posle toga su mu nagoveštavali - ali mu nikad nisu, u stvari, obećali - da bi mogao postati ljudsko biće i upoznati savršeniju slobodu od ovog šetanja bezvazdušnom površinom Meseca s pet čuvara.

Obično bi posle takvog nagoveštaja izbijala među osobljem jedna od

onih nečujnih svađa. Bilo koje biće normalne inteligencije posumnjalo bi u istinitost tih nagoveštaja. Svinijevo vaspitanje je razvijalo u njemu podozrevanje ali, na kraju krajeva, on nije ni za šta mario. Jedinu nadu pružali su mu ti nagoveštaji, pa ih je prihvatio kao nadu uprkos maloj verovatnoći. Osim toga, iz onih uhvaćenih početnih reči koje je čuo pre nego što je interkom škljocnuo i zamuknuo, razabrao je da je povod neslaganja nešto jače od obične sumnje u mogućnost preobražaja Prilagođenog čoveka. Jednom je, na primer, Emeri neočekivano i žestoko planuo:

"Ali pretpostavimo da je Rulman bio u pravu."

Škljoc!

U kom pogledu u pravu? Da li je prekršitelj zakona ikada 'u pravu'? To Svini nije mogao znati. Onda je tehničar rekao: "Trošak je nevolja pri teraformiranju" - šta je to značilo? - a posle toga su ga pod nekim izgovorom brzo izgurili iz prostorije za slušanje. Bilo je mnogo takvih slučajeva, ali je Svini uvek propuštao da te odlomke sastavi u neku celinu. Samo je shvatio da se to ne odnosi na mogućnost njegovog preobražaja u ljudsko biće, pa ih je odmah prepustio ogromnoj pustinji svog opšteg neznanja. Na kraju krajeva, stvarna je bila samo zapovest - zaposvest i mora.

Mi moramo te ljude vratiti. Ovih pet reči bile su razlog što je Svini sada, kao čovek u bunovnom polusnu, padao naglavce na Ganimed.

Prilagođeni ljudi su našli Svinija na pola puta prema uzvišici koja je predstavljala jedini pristup do njihove kolonije, na rubu vrletne visoravni Houvovog H. Nije ih prepoznao; nisu bili slični nijednoj fotografiji koju je pamtio; ali oni su odmah prihvatili njegovu priču. Nije morao da glumi iscrpljenost - iako je teža Ganimeda bila za njega normalna, ipak je to bilo dugo putovanje i još duži uspon.

I sam se čudio što je, ipak, uživao pritom. Prvi put u svom životu išao je bez pratnje ljudi ili mehanizama, u svetu u kojem se fizički osećao kod kuće; u svetu bez zidova, u svetu u kome je bio stvarno sam. Vazduh je bio bogat i prijatan, vetrovi su duvali odakle bi im se god prohtelo. Temperatura na uzvišici je bila znatno niža od one pod svodom na Mesecu, a svuda oko njega prostiralo se plavo nebo posuto zvezdama, koje bi tu i tamo zablistale.

Mora biti oprezan. Bilo bi suviše jednostavno da se Ganimed prihvati

kao dom. Na to su ga bili upozorili, ali on nije uspeo da shvati da je ta realna opasnost ujedno i - iskušenje.

Mladići ga brzo povedoše putem do kolonije. Bili su ravnodušni i bezimni. Rulman je bio drukčiji. Izraz čuđenja i neverice na licu naučnika kad su Svinija doveli u njegovo visoko nadleštvo usred stena bio je tako snažan da je delovao odbijajuće. On je rekao: "Šta je to!"

"Zatekli smo ga kako se penje uzvišicom. Mislili smo da je zalutao, ali je on rekao da potiče iz matične grupe."

"Nemogućno", reče Rulman. "Sasvim nemogućno." A onda je ustuknuo, mereći pridošlicu od glave do pete. Izraz zaprepašćenja na njegovu licu se nešto ublažio.

Prilikom tog dugog, oštrog proučavanja, Svini je imao vremena da se u mislima vrati unazad. Rulman je bio stariji nego na slikama, ali to je i prirodno. Zapravo, tragovi godina se nisu toliko primećivali koliko je Svini očekivao. Bio je mršav, ćelav i spuštenih ramena. Trbuščić ispod opasača, koji se video na fotografijama, gotovo je iščezao. Očigledno ga je očeličio život na Ganimedu. Ali slike nisu bile u stanju da dočaraju oči tog čoveka, skrivene i nemirne kao u sove.

"Najbolje bi bilo da mi kažete ko ste", konačno je rekao Rulman. "I kako ste dospeli ovamo. Vi niste jedan od naših, to je sigurno."

"Ja sam Donald Levero Svini", rekao je Svini. "Može biti da nisam jedan od vaših, ali je moja majka rekla da jesam. Došao sam ovamo brodom. Ona je rekla da ćete me vi prihvatiti."

Rulman je klimnuo glavom. "To je takođe moguće. Oprostite mi, gospodine Svini, ali vi ne možete ni zamisliti kakva ste bomba. Mora da ste dete Širli Levero - ali kako ste došli ovamo? Kako ste preživeli sve do sada? Ko vas je održao u životu, brinuo se za vas - pošto smo napustili Mesec? A, što je najvažnije - kako ste izmakli lučkoj policiji? Znali smo da je Luka Zemlja pronašla našu laboratoriju na Mesecu, čak i pre nego što smo ga napustili. Teško mi je da poverujem da vi uopšte postojite."

Uprkos tome, izraz potpune neverice bledeo je iz časa u čas. Još malo pa da se uhvati na lepak, ocenio je Svini. Tako je i trebalo da bude. Ovde pred njim je stajao Svini udišući vazduh Ganimeda, stojeći bez napora pod težom Ganimeda, s ganimedskom prašinom

na svojoj hladnoj koži, činjenica među nepobitnim činjenicama.

"Lučka policija je pronašla veliku kupolu", rekao je Svini. "Ali oni nikad nisu našli malu kupolu, eksperimentalno postrojenje. Moj otac je minirao tunel koji ih spaja pre nego što su se oni iskricali. Ubio ga je komad neke odronjene stene. Ja sam u to vreme bio samo ćelija u nekom vrču."

"Dakle, tako", zamišljeno reče Rulman. "Pre nego što smo uzleteli, uhvatili smo prasak neke eksplozije na instrumentima našeg broda. Mislili smo da to lučki napadači bombarduju, iako je to bilo sasvim neočekivano. Pa nisu onda, znači, ni uništili veliku laboratoriju?"

"Ne", rekao je Svini. Rulman to sigurno mora znati, radio-razgovori između Zemlje i Meseca moraju se hvatati ovde. "Ostale su još neke interkom-linije do njega; moja majka je utrošila mnogo vremena prisluškujući šta se zbiva. I ja, takođe, kad sam dovoljno odrastao da počnem shvatati. Na taj smo način i saznali da kolonija na Ganimedu nije uništena bombardovanjem."

"Ali, odakle ste dobijali energiju?"

"Najvećim delom od naše sopstvene stanice stroncijum-90. Sve je bilo zaštićeno, tako da policija nije mogla da otkrije pojedinačna polja. Kad je stanica, konačno, počela da slabi, morali smo se uključiti u glavnu akumulatorsku liniju Luke. Najpre samo za kratko vreme, ali je dovod stalno jačao." Slegao je ramenima. "Ranije ili kasnije morali su to otkriti - pa su to i učinili."

Rulman je trenutno bio miran, a Svini je znao da on sada računa u glavi, upoređujući dvadesetogodišnje vreme poluraspadanja stroncijuma-90 sa hronologijom Svinija i Prilagođenih ljudi. Brojke će, bez sumnje, delovati verodostojno. Lučni policajci su bili vrlo tačni u ovakvim sitnim detaljima.

"Još sam zapanjen što posle toliko godina moram da se vratim na taj događaj", rekao je Rulman. "Sve je to lepo, gospodine Svini, ali je teško zamisliti da je Širli Levero pretrpela sve te patnje, sasvim sama s detetom koje nikada neće moći ni dodirnuti, s detetom koje je tako teško i tehničko složeno negovati kao atomsku bateriju. Ja se nje sećam kao nežne malodušne devojke, koja nas je bezvoljno pratila samo zato što je Robert bio s nama." Pri tome se namrštio. "Govorila je: 'To je njegova briga'. Nikada nije dalje od toga razmišljala."

"Ja sam bio njena briga", reče Svini mirno. Lučki policajci su ga učili

da sa ogorčenjem govori o majci, ali on nikada nije bio u stanju da podražava emociju kojoj su ga učili. Ali, primetio je da ih zadovoljava ako izgovara slogove odsečno i kratko, menjajući glas. "Vaše mišljenje o njoj, doktore Rulman, bilo je pogrešno ili se ona izmenila posle očeve smrti. Imala je istrajnosti i smelosti za deset ljudi. I pri kraju je zbog toga i platila. I to jedinom monetom koju lučki policajci umeju da naplaćuju."

"Žao mi je", rekao je blago Rulman. "Ali ste bar vi uspeali da umaknete. Siguran sam da je baš to bila njena želja. Odakle brod o kome ste govorili?"

"Pa, mi smo ga uvek imali. Čini mi se da je bio očevo. Bio je skriven u nekom prirodnom tesnacu kraj našeg svoda. Kad su policajci provalili u sobu za slušanje, izišao sam na drugoj strani - dok su ga oni zadržali s majkom i zlostavljali je. Ionako ne bih mogao da bilo šta učinim."

"Dabome, dabome", rekao je Rulman dubokim, tihim glasom. "Vi ne biste ostali živi ni jedan jedini sekund u njihovom vazduhu. Postupili ste ispravno. Nastavite."

"Dakle, došao sam do broda i uspeo da ga stavim u pokret. Nisam imao vremena da spasem išta osim sebe. Pratili su me čitavim putem, ali nisu pucali. Mislim da je jedan od njih još gore."

"Nastojaćemo da ga pronađemo. Ionako ništa drugo ne možemo učiniti osim da ustanovimo njegov položaj. Pretpostavljam da ste iskočili."

"Da. To je bila jedina mogućnost; izgledalo je da žele da me se dočepaju makar i na najstrašniji način. U međuvremenu su se, zacelo, već dokopali broda a, takođe, i koordinata za koloniju."

"Oh, oni su imali te koordinate otkako smo se iskricali", rekao je Rulman. "Imali ste sreće, gospodine Svini, bili ste mali. Vi ponovo donosite osećanje neposrednosti, koje godinama nisam osetio - sve od našeg prvog bekstva. Ali postoji još jedan problem."

"Kakav? - ako mogu da pomognem."

"Moraćemo vas podvrgnuti testu", kazao je Rulman. "Vaša priča zvuči verodostojno, i ja doista ne znam kako biste mogli da postanete ono što jeste, osim da ste zaista jedan od nas. Ipak, moramo biti sasvim sigurni."

"Svakako", reče Svini. "Hajdemo."

Rulman klimnu glavom i izvede ga iz kancelarije kroz niska kamena vrata. Hodnik kojim su prolazili toliko je ličio na one na Mesecu, da ga on nije pažljivije ni razgledao. Prirodna teža i cirkulisanje neprerađenog vazduha delovali su umirujuće. Svinija nije zabrinjavao sam test, i to zato što je znao da ne može uticati na njegov ishod. Ili su ga Lukini stručnjaci načinili tako lukavim da položio bilo kakav test, ili - ili on nikad neće imati mogućnosti da postane ljudsko biće.

Rulman je proveo Svinija kroz druga vrata, u nisku sobu u kojoj je bilo šest laboratorijskih stolova i mnogo staklenih predmeta. Ovde je vazduh bio aktivniji, kao i na Mesecu, pokretali su ga ventilatori. Neko se pojavio iza ogromnog komplikovanog aparata za frakciono destilisanje u kojem su kružili mnogi sitni mehurići i uputio se prema njima. Bila je to, uočio je Svini, mala devojka sjajne kose, belih ruku i tamnih očiju, s tankim pravim nogama. Bila je odevena u beli tehničarski kaputić i suknu boje šljive.

"Zdravo, doktore Rulman. Mogu li nešto da učinim za vas?"

"Sigurno, Majk, ukoliko možete da za izvesno vreme zanemarite to cedilo. Želim da izvršim ID tipiziranje; imam ovde novog momka. Jasno?"

"Mislim da jeste. Odmah ću izvaditi serume." Otišla je do drugog stola i počela da vadi i mučka ampule ispred zaklonjene sijalice. Svini ju je posmatrao. I ranije je viđao ženske tehničare, ali nijednu tako građenu, tako neusiljenu ili - tako izbliza. Bio je bezbrižan i nadao se da neće morati uskoro da govori. Dlanovi mu se oznojiše, a krv mu zazuja u ušima, pa je pomislio da bi mogao zaplakati.

Obreo se usred svog neiživljenog, vrlo zakasnelog puberteta. To mu nije bilo milo, kao što nikad nikome nije milo.

Ali njegova kao brilijant izbrušena opreznost nije potpuno otupela. Znao je da treba pamtiti da se devojka nije nimalo začudila kad ga je ugledala, kao ni ona dva mladića kad su ga zatekli kako se uspinje njihovom uzvišicom. Zacelo je dr Rulman bio jedini Prilagođeni čovek koji je iz viđenja poznao svakog u koloniji, i zbog toga jedini koji bi se zaprepastio ako bi ugledao strano lice. Posle toliko vremena, naseljenici Ganimeda trebalo bi da poznaju svačiji i najmanji mig, da pamte svaki pokret, svaku osobitost u ponašanju, svaku jamicu na obrazu, svaku senku, manu ili vrlinu koja bi

pomogla da se raspoznaju od ostalog neprijateljskog i nadmoćnog čovečanstva.

Devojka uze Svinijevu ruku i začas mu se tok misli potpuno rasplinu. Onda je osetio oštar ubod u jagodicu desnog srednjeg prsta i Majk je istisnula kapljice krvi u male količine plavkaste otopine, a zatim ih prenela na staklene pločice. Mikroskopska stabalca; Svini ih je već ranije video. A što se tiče krvi, može je dati i više ako ona to zaželi.

Ali on se tvrdoglavo vratio na pitanje: zašto mladići i Majk nisu pokazali nikakve znake čuđenja ugledavši ga? Je li to bilo zbog njihove dobi? Prvobitni kolonisti Ganimeda bi prepoznali jedni druge, a, po viđenju, i njihovu decu, dok za omladinu kojoj je sve bilo novo, nepoznato lice nije bilo čudno.

Deca: onda su, znači, kolonisti plodni. O tome nikad nije bilo govora tamo na Mesecu. Ali to za Svinija nije ništa značilo. Baš ništa.

"Pa, vi dršćete", rekla je devojka zabrinutim glasom. "Bio je to samo mali ubod. Bolje bi bilo da sednete."

"Naravno", odmah dodade Rulman. "Bili ste izloženi velikim naporima, gospodine Svini; oprostite što sam tako nepažljiv. Začas ćemo biti gotovi s tim."

Svini je sa zahvalnošću seo i nastojao da ni na šta ne misli. Oboje, devojka i Rulman, sedeli su sada za stolom, ispitujući pod mikroskopom male mrlje razređene krvi koju je Majk uzela od Svinija.

"Tipa O, Rh negativno", rekla je devojka. Rulman je beležio. "MsMs P negativno od E cde, Luteran a - negativno, Kel-Čelano negativno. Luis-minus b-plus."

"Hmm", oglasio se Rulman nerazgovetno, kao jednim zvukom "Takođe Difi a-negativno, J-a, U pozitivno, Jay pozitivno, Bredberi - imune pločice IV, i ne naginje na bolesti. Dosta dobro. Znači li to nešto za vas, Majk?"

"Trebalo bi", odgovori ona, gledajući zamišljeno u Svinija. "Želite, dakle, da ga uporedim?"

Rulman je klimnuo glavom. Devojka je prišla Sviniju i automatska lanceta mu se zasekla u još jednu jagodicu prsta. Vratila se k stolu i Svini je opet čuo isti zvuk i video kako ona svojim levim srednjim prstom dodiruje jedno stakalce. Tišina.

"Slaže se, dr Rulman."

"Prihvaćeni ste", reče on. Izgledalo je da se iskreno raduje tome.

"Dobro došli, gospodine Svini. Pođite sada sa mnom u moju kancelariju, videćemo šta se može učiniti da vas smestimo i, naravno, da vam damo posla; toga imamo mnogo. Hvala, Majk."

"Molim, i drugi put. Do viđenja, gospodine Svini. Čini mi se da ćemo se češće viđati."

Svini je klimnuo glavom i zagrcnuo se. Tek kada je došao u Rulmanovu kancelariju mogao je da vlada svojim glasom.

"Šta je sve to značilo, dr Rulman? Mislim, znam da ste određivali moju krv, ali što vam je ona pokazala?"

"Pokazala mi je vašu verodostojnost", odgovori Rulman. "Krvne grupe su nasledne; one tačno slede Mendeljejev zakon. Vaša krvna slika pružila mi je i vaš identitet, ne kao jedinke već kao člana jedne porodice. Drugim rečima, pokazala je da ste doista ono što tvrdite da jeste, potomak Boba Svinija i Širli Levero."

"Tako, dakle. Ali vi ste me, takođe, uporedili s devojkom. Šta je taj test značio?"

"To su takozvani privatni faktori, oni koji se pojavljuju samo u krugu jedne porodice a ne uopšte u populaciji", rekao je Rulman. "Vidite, gospodine Svini, prema našem računu ovde, Majk Levero je vaša nećakinja."

2.

Najmanje po deseti put za dva meseca Majk je sa čuđenjem posmatrala Svinija, istovremeno zabrinuta i zainteresovana. "Otkada ti je sinula ova ideja", upitala je ona.

Pitanje je bilo opasno, kao obično, ali Svini se nije žurio. Majk je znala da je on uvek sporo odgovarao na pitanja, a, ponekad, kao da ih uopšte nije ni čuo. Potreba ovako korisne navike bila je Sviniju vrlo jasna i on je samo strahovao od pomisli da bi to moglo postati jasno i Ganimedanima. Samo očigledna patološka introvertnost njegovog karaktera spasla ga je dosad od sumnje da izbegava neprijatna pitanja.

Svini je bio siguran da će oni ranije ili kasnije posumnjati. On nije imao iskustva sa ženama, ali je bio uveren da je Majk izuzetan primerak. Njena pronicljivost bila je, ponekad, slična telepatiji. On je razmišljao o pitanju, naslonjen na živu ogradu ispod brda, i

zamišljeno gledao u Žleb, pripremajući svoj odgovor. Svakog dana ih je brže smišljao, iako su pitanja ostala mučna i teška.

"Od lučkih policajaca", reče on. "Imam samo dva odgovora na to pitanje, Majk. Sve što nisam saznao od majke, doznao sam, prisluškivanjem policije."

I Majk je gledala dole u magle Žleba. Bio je dug, topao letnji dan. Dan na Ganimedu je trajao koliko tri i po dana na Zemlji, kad je satelit bio uz sunčanu stranu Jupitera, i kad se zajedno s Jupiterom sve više približavao Suncu. Vetar koji je duvao preko litica proizvodio je zvuk sličan flauti, a sa ove strane brda bio je blag i nestalan kao dah flautiste, i nije njihao ogromne isprepletene stabijike i izdanke koji su ispunili veliku dolinu, a ni lišće priljubljeno kao neki plašt, u vidu hiljada plavo-zelenih Mebius-traka.

Tamo dole nije bilo mirno, iako je izgledalo tako. Kamenje koje se kotrljalo s visina i udaljenih kamenih lavina dizalo je veću buku i više tutnjalo nego u hladnim danima. Korenje granitne kore je brzo raslo u toku svog kratkog rasteñja, podrivajući uporno dolinu da bi zametnulo novo drveće i nove stene. Na vretima, toplo vreme je menjalo vodu, kristališući je od leda IV na led III, pa je voda, u tren oka, iz jednog volumena prelazila u drugi, lomeći naslage stena. Svini je znao kako se to odigrava. To je bilo ljuštenje, uobičajeno i na Mesecu, iako je na Mesecu ono bilo prouzrokovano ponovnim smrzavanjem leda I u naslagama sadre. Konačni rezultat je ostao isti: odronjavanje stena.

Sva ta neprekidna lutajuća tutnjava i prigušena grmljavina, to su bili šumovi leta u Žlebu. Na Svinijevo uho delovali su tako umirujuće kao zujanje pčela za čoveka sa Zemlje, mada Svini nikada nije upoznao zujanje pčela osim što je o tome čitao u knjigama. Kao sve biljke u razvoju, tako su i ovde ogromne kvrgave puzavice iz dubokih dolina širile svež, ugodan miris sve do gore, u vazduh Prilagođenih ljudi. Bio je ta onaj specifičan miris biljke koji uspavljuje životinjski njuh i životinjske žlezde, tako da one zaboravljaju borbe iz prošlosti.

Ganimed je stvarno bio divan svet, čak i za mrtvog čoveka. Ili samo za mrtvog čoveka.

"Ne mogu da shvatim zašto bi lučki policajci traćili vreme da izmišljaju laži", konačno je rekla Majk. "Oni znaju da se mi ne bavimo nikakvim napadima. Otkako smo se ovde iskricali, uopšte se nismo

makli s Ganimeda. A sve da sada i hoćemo, ne bismo mogli da uzletimo! A zašto bi oni tvrdili da smo, tobože, nešto učinili što nismo? Zašto bi oni o tome govorili kao da je to činjenica, utoliko pre što nisu znali da ih ti slušaš? To je besmisleno."

"Ne znam", rekao je Svini, "nikako mi ne ide u glavu da niste napadali. Da sam po bilo čemu mogao zaključiti da oni ne govore istinu, tražio bih skriveni razlog za njihove laži. Ali mi to nikad nije palo na pamet. A sad je prekasno, pa mogu samo da nagađam."

"Morao si nešto čuti. Nešto što svesno ne pamtiš. I ja mogu da izvlačim zaključke, ali je jedino tvoj zaključak važan. Ti si ih slušao, a ne ja. Pokušaj, Done."

"Dobro," rekao je Svini, "možda oni nisu znali da govore neistinu. Nema zakona koji nalaže da pretpostavljeni govore istinu svojoj lučkoj policiji. Pretpostavljeni su dole na Zemiji; ja i policajci bili smo na Mesecu. Zvučalo je sasvim ubedljivo; i to su češće pominjali u razgovorima, kao da je svakome poznato. Svi oni su verovali da se s Ganimeda napada na putničke brodove dok su još u orbiti Marsa. To je bila nesumnjiva činjenica. Baš tako sam ja to čuo."

"Tako je", rekla je Majk. Ipak nije gledala Svinija, već je dublje spustila glavu nad rub Žleba, zgrčivši ruke ispred sebe u mutnom prostranstvu. Svini je duboko uzdahnuo. Miris loza kao da nije više uspavljivao.

"Kaži mi, Done", rekla je ona, "kad si čuo da su policajci počeli da govore o tome? Mislim, prvi put?"

Njegova pažnja, koja je bila nešto popustila, opet se ukopčala u hladni centar njegovog bića, i to takvom brzinom da je ostavila vidljivu masnicu, kao da mu je nezaštićeni mozak ošinut bićem. Majk je bila opasna; opasna. Treba da misli na to.

"Kada?" rekao je on. "Ne znam, Majk. Svi su dani bili slični. Mislim da je to bilo pri kraju. Kad sam bio dete, čuo sam da govore o nama kao da smo zločinci, ali nikako nisam mogao da shvatim zašto. Pretpostavljao sam da je to zato što smo mi drukčiji, i to je sve. Tek pred kraj su počeli da govore o specifičnim zlodelima, a i onda mi se to činilo besmisleno. Ni moja majka, ni ja, nismo se nikad bavili gusarenjem. To je sigurno."

"Tek pri kraju. To sam i mislila. Počeli su da govore o tome kad je tvoja snaga počela opadati. Nije li bilo tako?"

Svini je o tome dugo razmišljao, najmanje dvostruko toliko koliko bi, obično, bez opasnosti razmišljao kad je govorio s Majk. On je već znao kuda ga vode njena pitanja. U takvom trenutku, odgovor bi mogao da bude koban. Trebalo je ostaviti utisak kao da pokušava, iako s teškom mukom, da iz sećanja iskopa informacije koje su za njega beznačajne. Posle izvesnog vremena on reče:

"Da, bilo je, otprilike, tada. Počeo sam da proređujem snimanja njihovih razgovora. Iako to nije oduzimalo mnogo energije, mi je nismo smeli trošiti jer nam je bilo potrebno sve što smo imali. Verovatno sam propustio da čujem važne delove razgovora; to je moguće."

"Ne", reče Majk smrknuo. "Ja mislim da si sve čuo. Ili sve što je tebi bilo namenjeno da čuješ. I ja mislim, Done, da si ono što si čuo tumačio tačno onako kao što su oni to želeli."

"Moguće je i to", reče Svini polagano. "Bio sam još dete. Poverovao sam u sve što sam čuo, ali to bi značilo da su oni znali gde smo mi. Sumnjam u to. Ne sećam se tačno, ali mislim da onda još nismo bili počeli da krademo njihovu energiju. U to vreme smo još verovali da ćemo postaviti na površini neku sunčanu stanicu."

"Ne, ne. Oni su morali znati da ste tamo, mnogo ranije nego što ste počeli da im oduzimate njihovu energiju. Nedavno je Rulman o tome govorio. Ima jednostavnih načina da se otkrije čak i telefonski priključak, a tvoja stroncijeva baterija nije mogla dugo ostati neotkrivena. Čekali su samo dok ne budu potpuno sigurni da će te uhvatiti kad konačno napadnu. Tako oni misle. U međuvremenu su koristili tvoje prisluškivanje da bi te kljukali izmišljotinama."

Toliko o priči koju su policajci naredili Sviniju da priča. Pretpostavljali su da su Prilagođeni ljudi vrlo glupi i samo zato je ovakva priča mogla sve dosad da opstane. Niko ne polazi, bar u početku, sa stanovišta da ga njegov protivnik smatra za mikrocefaličnog idiota. Obmana je trajala dva meseca, ali nikako neće potrajati 300 dana.

"Zašto bi oni to činili?" rekao je Svini. "Nameravali su da nas ubiju što pre mogu - čim pronađu način da to učine a da pri tom ne oštete našu opremu. Mnogo su oni marili za to šta mi mislimo."

"Mučenje", rekla je Majk ispružajući i savijajući pri tom svoje ruke oko ograde mehaničkim grčenjem ptičijih kandži kad dodirnu prečku za spavanje. Gledala je preko Žleba na udaljeni brdoviti gorski lanac

s druge strane. "Hteli su da te ubede kako je propalo sve što su tvoji ljudi planirali i uradili, i da smo svi mi svršili kao bedni zločinci. Budući da nisu odmah mogli da se domognu tebe i tvoje majke, oni su se u toku rada zabavljali vređajući vas. Verovatno su mislili da ćete zbog toga nešto propustiti, da će vas to navesti da počinite neku grešku i time im olakšati da vas uhvate. A možda su to činili i zato što ih je uveseljavalo. Jednostavno zato što im je pričinjavalo zadovoljstvo."

Posle kratkog ćutanja Svini je rekao: "Možda je tako. A možda i nije. Ja ne znam, Majk."

Brzo ga je okrenula prema sebi i uhvatila ga za ramena. Oči su joj bile kristalno plave. "Kako bi znao?" reče ona zarivši svoje prste u njegove deltoidne mišice. "Kako bi išta mogao znati kad nije bilo nikoga da ti kaže. Zemlja zacelo vrvi lažima o nama - lažima, i samo lažima! Moraš ih zaboraviti; zaboraviti sve - baš kao da si sada rođen. Ti i jesi tek sada rođen, Done, veruj mi. Upravo sada. Na Mesecu su te kljukali lažima; ovde moraš početi da učiš istinu, da je učiš iz početka, kao dete!"

Držala ga je još malo. Zapravo - drmusala ga je. Svini nije znao šta da kaže; on čak nije znao kakva bi osećanja sada trebalo da glumi. Emocija koju je osećao bila mu je još gotovo nepoznata. Nije se usuđivao da je ispolji, a kamoli da joj da maha. Dok ga je devojka besno gledala u oči, nije bio u stanju ni da trepne.

Na kraju krajeva, on se, zapravo, rodio davno. Rodio se mrtav.

Mučan, snažan pritisak na njegova ramena naglo se pretvorio u osećaj bolnih žmaraca, dok su Majkline ruke visile niz njene bokove. Gledala je u stranu, i opet preko Žleba. "Nema smisla", rekla je nejasno.

"Žao mi je. To je užasno drsko kad devojka na takav način razgovara sa svojim ujakom."

"Ne smeta, Majk. Meni je bilo zanimljivo."

"Verujem ... Hajdemo u šetnju, Don. Sita sam zurenja u Žleb." I odmah se krepkim koracima uputila prema nejasnim obrisima brda ispod kojeg je živela kolonija. Svini ju je posmatrao kako korača, a njegova ledena krv šumela mu je u ušima. Strasna je bila ta njegova nesposobnost da misli; nikad pre susreta s Majk nije znao za tu vrstu vrtoglavice, ali sad mu se učinilo da ga nikad više neće napustiti -

katkad bi popustila, ali ga nikada nije napustila. U početku je bio i žalostan i radostan što će bliska 'krvna' genetska veza između njega i Majk - koja je stvarno postojala jer je on zaista bio Prilagođeni sin Širli Levero - sprečiti da se zagreje za tu devojkicu, kao što je običaj na Zemlji. Ali, u stvari, taj efekat je izostao. Tabu na Zemlji nije se odnosio na njega, a ovde, na Ganimedu, taj posebni tabu uopšte nije važio. Rulman mu je rekao zašto.

"Nemojte o tome razbijati glavu", rekao je on već prvog dana, podsmevajući se Svinijevom začuđenom izrazu. "Mi nemamo genetskih razloga da zabranjujemo incest - naprotiv. U maloj grupi kao što je naša, najjači i najbrži evolucionarni uticaj jeste raspršavanje gena. Ako ne preduzmemo mere da to sprečimo, došlo bi do gubitka nevezanih gena kod svake nove generacije. Naravno da to ne možemo dopustiti jer bismo na kraju dobili grupu u kojoj ne bi bilo pravih ličnosti: jer bi ličili jedan na drugog u nekom, bitnom pogledu koji se ne može predskazati. Nikakav tabu ne vredi toliko koliko značaj takvih posledica."

Rulman je nastavio. Rekao je da jednostavna dozvola incesta ne može sama po sebi da zaustavi raspršavanje gena; to, u izvesnom smislu, daje podstreka; i da kolonija preduzima potrebne mere da spreči raspršavanje, mere koje će uroditi plodom među pripadnicima osam generacija. Tada je počeo koristiti izraze alela, izomorfa i letalni recesivi, žvrljati kriptograme kao $rrR: r RR/(r A) R'Rr$ na pločicu od liskuna ispred sebe. Onda je, odjednom, podigao pogled i primetio da su se slušaoci izgubili. Ali, i to ga je zabavljalo.

Sviniju je to bilo svejedno. Znao je da je neznalica. Osim toga, planovi kolonije bili su za njega nevažni, on je bio na Ganimedu zato da dokrajči koloniju. A što se tiče Majk, znao je da ništa ne može ovladati njime osim njegove ogromne usamljenosti, jer je ona gospodarila svim onim što je radio i osećao.

Ali ga je začudilo otkriće da ista takva usamljenost, bar prikriveno, vlada svakim pojedincem u koloniji, osim Rulmanom, kao jedinim izuzetkom.

Majk se osvrnula, a onda je s krutim izrazom lica ubrzala korake. Svini je išao za njom, kao - što je znao da mora; ali se još neprestano, kao izazvan nekim čudnim predosećajem, borio u mislima.

Mnogo šta što je naučio o koloniji, ako je bilo istina, a po svemu što je uspeo da proveriti, izgledalo je da jeste - bilo je suprotno onome čemu su ga učili lučki policajci. Policajci su, na primer, rekli da su tobožnji napadi imali dve svrhe: manje važnu, da se snabdeju hranom i opremom, bitnu, da se poveća broj kolonista zarobljavanjem normalnih ljudi koji bi bili pogodni za prilagođavanje. Sada nije bilo napada, to je bilo sigurno, pa je Svini bio sklon da poveruje Majk, koja je poricala da ih je u prošlosti ikada i bilo. Ako se shvati balistika vasijskih putovanja, onda se može shvatiti da je gusarenje nemogućan poduhvat, jednostavno zato jer zadaje više posla nego što donosi koristi. No, povrh svih tih ubedljivih praktičnih prigovora, postojala je i neverovatnost motiva koji su Lučki policajci pripisivali Ganimeđanima. Prva svrha je bila besmislica. Kolonisti su bili plodni, dakle nije im bilo potrebno regrutovanje. Osim toga, bilo je nemoguće pretvoriti normalno odraslo ljudsko biće u Prilagođenog čoveka. Pantropija otpočinje pre začeca, kao što je bilo kod Svinija. Nažalost, i suprotno je moglo da bude istinito. Svini nije bio u stanju da nađe bilo koga u koloniji ko bi verovao u to da je moguće pretvoriti Prilagođenog čoveka u ljudsko biće. Obećanje kojim su ga zadojili lučki policajci - iako ga nikad nisu izrekli - zasnivalo se, zasad, na prašini. Međutim, ako bi ipak bilo moguće čoveka kao Svinija vratiti u život, o tome bi samo Rulman nešto znao, a Svini je morao biti naročito oprezan kad je zapitkivao Rulmana. Naučnik je već bio stvorio neke neprijatne zaključke iz škratih činjenica i velikih laži kojima ga je Svini, po nalogu lučkih policajaca, obasipao. Kao i svi ostali na Ganimeđu, tako je i Svini naučio da poštuje odlučnost i odvažnost svih Rulmanovih poduhvata i izreka. No, za razliku od svih ostalih na Ganimeđu, on se plašio Rulmanovog razuma. S fatalizmom koji je narušila samo Majk Levero, čekao je da Rulman pronikne onaj Žleb koji je bio njegova bezosećajna složena zamena za ljudsku dušu. U međuvremenu je još preostalo pitanje zločina. Mi moramo te ljude vratiti. Zašto? Jer moramo saznati šta oni znaju. Zašto ih onda ne pitate? Oni nam neće reći. Zašto neće? Jer se boje. Čega? Oni su počinili zločin i treba ih kazniti. Šta su učinili?

TIŠINA

Tako je još preostalo pitanje zločina. Nije bila reč o napadu. Sve da su Ganimedani i postigli nemogućno i zarobili koji vasijski brod, to ne bi bio glavni zločin, onaj koji je prouzrokovao bekstvo Prilagođenih ljudi na Ganimed, zločin iz kojeg proizilazi čitava tehnika pantropije. Kakav li su teški zločin počinili preci Prilagođenih ljudi, koji ih je prinudio da odvuku svoju decu na Ganimed, i to zauvek?

Odgovornost nisu snosila deca, toliko je bilo jasno. Deca nikad i nisu bila na Zemlji. Ona su u najvećoj tajnosti bila rođena i odgajena na Mesecu. Izgovor policajaca da koloniste žele da vrate zbog nekog starog greha bio je takođe prevara, isto kao i priča o napadima. Ako je zločin bio izvršen na Zemlji, počinili su ga normalni ljudi sa Zemlje, čija neosetljiva deca sada lutaju na Ganimedu. Niko drugi ga nije mogao počiniti.

Izuzevši, naravno, Rulmana. Na Mesecu i na Ganimedu su pretpostavljali da je Rulman nekada bio normalno zemaljsko biće. To je bilo nemogućno, ali se ipak tako mislilo. Sam Rulman je izbegavao to pitanje, ali nije poricao tačnost njegovog sadržaja. Može biti da je on sam počinio zločin, budući da ga niko drugi nije mogao počiniti.

Ali kakav zločin? To Sviniju na Ganimedu niko nije hteo ili nije umeo da kaže. Nijedan kolonist nije u to verovao. Većina njih je smatrala da im se ništa ne može prebaciti osim što se razlikuju od normalnih ljudskih bića. Nekoliko izuzetaka je mislilo da je razvoj pantropije glavni zločin. To je, nesumnjivo, bila Rulmanova krivica, ako je krivica prikladna reč.

Zašto se pantropija ili odgovornost za njen razvoj smatra zločinom, predstavljalo je tajnu za Svinija. Ali je misteriozno bilo još mnogo šta što on nije znao o Zemlji, njenim zakonima i normama, pa više nije gubio vreme da to odgoneta. Ako je Zemlja rekla da je izum ili primena pantropije zločin, onda je to tako, a lučki policajci su mu već bili rekli da nikako ne sme propustiti da vrati Rulmana, bez obzira na promašaje pri izvršenju ostalih naloga. To je bio odgovor za njega, i to je bilo dovoljno.

Ali zašto to policajci nisu odmah kazali? I zašto su, ako je pantropija zločin, oni sami počinili taj isti zločin stvorivši Svinija?

Sa zakašnjenjem, on ubrza svoje korake. Majk je već nestala pod spuštenom izbočinom velike pećine. On nije primetio u koji je od mnogih manjih ulaza ona ušla, a samo je za dva znao kuda vode. Odabrao je jedan, na sreću.

Posle četiri zavijutka beznadežno je zalutao.

To je bilo neobično, ali nije bilo sasvim neočekivano. Mreža tunela ispod Houvovog pi bila je lavirint, i to ne slučajno, već namerno. Kad su Prilagođeni ljudi ukopavali svoj dom, uzeli su u obzir da bi naoružani ljudi u vasijskoj opremi mogli jednog dana doći da ih traže. Ti ljudi ne bi nikad izišli iz brda, ako ih ne bi izveo Prilagođeni čovek koji je poznavao lavirint; ali, oni ne bi nikada pronašli Prilagođenog čoveka. Pošto nisu postojale geografske karte lavirinta, a kolonistima je bilo strogo zabranjeno da ga nacrtaju, to je pamćenje predstavljalo jedini ključ za izlaz.

Svini je uspeo da upamti otprilike polovinu lavirinta. Ako ne bude sreo nekoga ko ga poznaje - jer, najzad, niko se neće skrivati pred njim - mogao je biti siguran da će ranije ili kasnije pogoditi poznati predeo. A dotle je radoznalo priželjkivao da vidi sve što ima da se vidi.

Prva zanimljivost koju je video bio je dr Rulman. Naučnik se pojavio iz jednog tunela smeštenog pod uglom od 200 prema onome u kojem je bio Svini; udaljavao se od Svinija ne primetivši ga. Posle kratkog oklevanja, Svini počeo da ga prati što je tiše mogao. Bučni sistem ventilacije nadjačao je bat njegovih koraka.

Rulman je imao običaj da nestane za izvesno vreme, od pola dana pa sve do čitave sedmice. Oni koji su znali kuda je odlazio i šta je tamo radio, nisu o tome govorili. Sad je Svini, eventualno, imao priliku da to sam otkrije. Nije, naravno, bilo nemoguće da je Rulmanovo nestajanje u vezi s postojećom meteorološkom krizom na Ganimedu, o čemu je Svini mnogo slušao. S druge strane ... šta, s druge strane? Neće biti na odmet da se to malo ispita.

Rulman je išao brzo, s bradom spuštenom na prsa, kao da se kretao tako poznatim putem da se bezbrižno mogao prepustiti navici. U jedan mah ga je Svini gotovo izgubio iz vida, pa je posle toga malo skratio rastojanje: lavirint je imao razna skrovišta u koja se mogao sakriti ako bi Rulman pokušao da se vrati. Idući, naučnik je proizvodio neočekivan ali skladan niz zvukova, više otpevanih nego

izgovorenih. Nisu izražavali ništa, niti su pokretali bilo kakav mehanizam, niti su Rulmanu osigurali put, što je bilo očigledno jer se Svini kretao istim pravcem ne služeći se bilo kakvim zvucima. Zapravo, ni Rulman nije bio svestan da ih proizvodi.

Svini je bio zbunjen. On nikada dotle nije čuo da neko mrmlija.

Stena ispod Svinijevih nogu počela se pomalo spuštati. Istovremeno je primetio da je vazduh osetno topliji i da pri svakom koraku postaje sve toplije. Čuo je nejasan šum ritmičkog brujanja mašina koje rade. Bivalo je sve toplije, ali Rulman nije zastao. I šum se pojačavao, Svini je sada mogao jasno da razabere da ga proizvode mnogobrojne pumpe. Sad su se obojica spuštala kroz dugačak ravan hodnik uz čije su se ivice sa obe strane, umesto izlaza iz lavirinta, nizala zatvorena vrata. Osvetljenje je bilo slabo, ali je Svini ipak dopustio da Rulman znatno izmakne. Prema završetku hodnika vrućina je popuštala, što je predstavljalo veliko olakšanje za Svinija jer je već osećao vrtoglavicu. Izgledalo je da Rulman ništa nije primetio.

Na tom završetku Rulman se, neočekivano, naglo spustio u jedan ulaz sa strane u kojem su se, kao što se, zatim moglo videti, završavale jedne kamene stepenice. Sa njih se osetilo strujanje vazduha. Svini je znao da topli vazduh treba da se diže u težinskom polju, a zašto odlazi u suprotnom smeru, to nije mogao da protumači. Utoliko pre što nije video da su neki mehovi bili u radu. Pošto je vazduh strujao prema Rulmanu, to bi i svaki šum koji dolazi od Svinija trebalo da se prenosio prema njemu. Zato se, na vrhovima prstiju, oprezno spuštao.

Rulman je iščezao kad je Svini napustio stepenište. Ispred Svinija je bio dug, visok prolaz s blagim zavijutkom udesno, sve do kraja vidnog polja. Duž unutrašnje strane zavijutka, u pravilnom odstojanju stajale su velike mašine. Svaka je imala radnu klupu s bočnim vretenima, a ispod nje su se dizale metalne cevi. To su bili izvori zvukova koje je Svini ranije čuo.

Ovde je opet bilo hladno, nenormalno hladno, uprkos jakom strujanju toplog vazduha koji je dolazio sa stepeništa. Svini je mislio da ovde dole mora biti da je nešto potpuno pogrešno, bar što se tiče osnovnih zakona termodinamike.

Oprezno se šunjaio napred. Posle samo nekoliko koraka kad je

prošao pored prvih mehanizama u pogonu - da, najhladnije je bilo kraj blistavih kalemova, kao da zima izbija baš iz njih - pronašao je, neosporno, vazdušni zatvarač. Štaviše, bio je u pokretu. Spoljna vrata bila su hermetički zatvorena, ali je mala svetiljka kraj vrata pokazivala da se zatvarač kreće. Nasuprot zatvaraču na drugom zidu jedna od mnogih pregrada s vasijskim opremama visila je otvorena i bez vlasnika.

Legenda ispisana kraj vazdušnog zatvarača razjasnila je, konačno, sve. Glasila je:

PANTROPSKA LABORATORIJA JEDAN

Pazi - Opasnost

Ošinut jezivim strahom, Svini se odmaknu od vazdušnog zatvarača, kao što bi se trgao čovek za kojim tragaju zbog ubistva, kad bi ugledao natpis sa oznakom '50.000 volti'. Sad je sve bilo jasno. Termodinamika u ovom hodniku nije bila pogrešna, kao što nije 'pogrešna' ni u frižideru. Veliki motori bile su sisaljke, prave sisaljke toplote. Vretena im nisu bila pokrivena injem samo zato što vazduh na Ganimedu nema vodene pare. Uprkos tome, crple su toplotu iz tog vazduha i prenosile je na drugu stranu stenovitih zidova u pantropsku laboratoriju.

Sad je bilo jasno zašto je laboratorija bila hermetičkim zatvaračem odvojena od ostalog dela lavirinta - i što je Rulman morao da obuče vasijsku opremu da bi kroz njega prošao.

Na drugoj strani bilo je toplo. I suviše toplo za Prilagođenog čoveka.

Ali za kakvog Prilagođenog čoveka?

Čemu je pantropija ovde služila Rulmanu? Pretpostavljalo se da je ova faza istorije završena i prošla. A ipak je ono što se zbivalo u toj laboratoriji očigledno bilo tako strano sredini Ganimeda kao što je sredina Ganimeda bila strana Zemlji.

A se odnosi prema B kao B prema - čemu? Prema C? Ili prema A?

Da li je Rulman, uočivši nemogućnost takvog poduhvata, pokušavao da ponovo adaptira svoje ljude za život na Zemlji?

Trebalo je da na ovoj strani zida budu brojčanici i merni aparati koji bi tačnije pokazivali kako je na drugoj strani. I bili su, doista, ovde, u malom natkrivenom udubljenju u zidu, samo ih je Svini prevideo u

svom uzbuđenju. Glasili su:

059
stepeni F

0614
0030
milibara

047
rosište

0140
02 pritisak na mm Hg

U izvesnom smislu, to za Svinija nije značilo ništa. Nikad ranije nije čuo za pritisak izražen u milibarima, a kamoli da bi shvatio skraćeni način obeležavanja na ovim mernim aparatima. Isto tako, obeležavanjem, on nije znao kako da iz rosišta izračuna relativnu vlagu. Farenhajtovi stepeni bili su mu toliko nejasni da nije umeo da ih pretvori u Celzijuse. Ali -

Pritisak kiseonika!

Postojala je jedna planeta, i to jedna jedina, na kojoj je takva mera mogla nešto da znači.
Svini je potrčao.

Nije više trčao kad je stigao pred Rulmanovu kancelariju, mada je još bio bez daha. Kad je uvideo da se neće moći vratiti istim putem preko vrha pantropske laboratorije i osećati kako ga zapljuskuju vrući talasi, uz delimično saznanje šta to znači, krenuo je u suprotnom pravcu, kraj ogromnih izmenjivača toplote i počeo se penjati gore s druge strane. Put koji je prevalio bio je duži od tri milje lutanja, uz nekoliko dodatnih otkrića koja su bila gotovo isto toliko teška kao i ono prvo.

Nije bio siguran da li je još pri čistoj svesti. Ali, on je to morao da

zna. Ništa mu sada nije bilo toliko važno kao odgovor na to glavno pitanje, na to konačno učvršćivanje ili razbijanje nade s kojom je toliko dugo živeo. Rulman se već bio vratio u kancelariju gde su ga okružili njegovi saradnici. Svini se progurao napred među Ganimeđane, ispršivši se uzbuđeno i odlučno.

"Ovog puta zatvorićemo sva sigurnosna vrata", govorio je Rulman na telefonu. "Površine pritiska biće suviše strme da bismo se mogli osloniti samo na spoljašnje zatvarače. Pobrini se da svaki pojedinac bude obavešten gde treba da bude čim se začuje znak za uzbunu i gledaj da se ovog puta svi pridržavaju te zapovesti. Ne želim da se iko nađe uklešten između vrata. Ovog puta može užasno brzo da se obori na nas."

Telefon je zamumlao i veza se prekinula.

"Halmane, kako je sa žetvom? Preostaje ti manje od jedne sedmice, je li jasno?"

"Da, dr Rulmane, završićemo na vreme."

"I još jedna stvar - oh, zdravo, Donalde. Šta želiš? Ne izgledaš dobro. Imam mnogo posla, stoga požuri, molim te."

"Požuriću", rekao je Svini. "Sve ću sažeti u jedno pitanje, ako mogu s vama da govorim nasamo. Samo nekoliko sekundi."

Rulman je podigao svoje riđe obrve, ali kad je pažljivije razmotrio Svinijevo lice, naučnik klimnu glavom i ustade. "Dođi, onda, u susednu sobu ... Dakle, mladiću, zini. Priprema se gadna bura, pa ne možemo gubiti vreme zbog sitnica."

"U redu", kazao je Svini uzdahnuvši duboko. "Reč je o ovome: da li je moguće da Prilagođeni čovek ponovo postane ljudsko biće? Zemaljski normalno, ljudsko biće?"

Rulmanove oči su se vrlo polagano sužavale, izgledalo je da dugo neće progovoriti. Svini mu je uzvratio pogled. Bojao se, ali se nije više plašio Rulmana.

"Kao što vidim, ti si bio tamo dole", konačno je rekao naučnik dobjući s dva prsta po svojoj bradi. "Prema izrazima kojima se služiš, primećujem da su vaspitni metodi Širli Levero ostavili - kako da kažem - mnoge praznine. Ali ostavimo to.

Odgovor na tvoje pitanje, u svakom slučaju, glasi: ne. Nikada nećeš biti u stanju da živiš normalnim životom ni na kojem mestu osim na Ganimeđu, Donalde. Još ću ti nešto reći, što je već tvoja majka

trebalo da ti kaže: treba zbog toga da budeš dvostruko zadovoljan."
"A zašto bih bio?" upitao je Svini sasvim mirno. "Zato što ti, kao i svi ostali u ovoj koloniji, imaš J-pozitivnu krvnu grupu. To ti nismo zatajili kad smo otkrili prvog dana po tvom dolasku, ali izgleda da ti to nisi shvatio - ili to tebi nije ništa značilo. J-pozitivna krv ne znači ništa na Ganimedu, to je istina. Ali J-pozitivni zemaljski normalni ljudi skloni su oboljenju raka. Oni su toliko skloni oboljenju raka, kao hemofiličari krvavljenju koje prouzrokuje smrt - i u isto tako kratkom roku. Ako bi te neko, kojim čudom, pretvorio u zemaljski normalnog čoveka, Donalde, istovremeno bi ti bila izrečena smrtna kazna. Zato, kažem ti, treba da budeš srećan što ti se to ne može dogoditi - đavolski srećan!"

3.

Kriza na Ganimedu - koja, naravno, ne bi predstavljala nikakav događaj ako tamo ne bi bilo nikoga ko je preživljuje - sazreva, otprilike, svakih jedanaest godina i devet meseci. Posle tog perioda Jupiter se a, prema tome, i njegovih petnaestak satelita - najviše približi Suncu.

Ekscentričnost Jupiterove orbite je srazmerno vrlo mala za elipsu čiji je prosek 483,300.000 kilometara od njenih žarišta. Ipak je u perihelijumu Jupiter gotovo deset miliona kilometara bliži Suncu nego na epihelijumu. Meteorološke prilike na Jupiteru, koje su uvek paklene, postaju neopisive u toku tog približavanja. To isto, iako u manjem obimu, dešava se i na njegovom Mesecu Ganimedu.

Prerihelijska temperatura na Ganimedu nikad se ne popne tako visoko da otopi led na Neptunovom trozupcu, ali se diže za ono nekoliko škratih stepeni potrebnih da se izazove pritisak pare Leda III u vazduhu Ganimeda. Niko na Zemlji ne bi ni pomislio da rezultat toga nazove 'vlažnost', ali vreme na Ganimedu se menja i usled takvih minimalnih promena. Atmosfera koja ne sadrži vode brzo reaguje i na neznatan sadržaj pare. I, što je važno, ona prikupi više toplote. Taj ciklus se smenjuje samo u toku nekoliko obrtaja pa se onda gubi, ali konačan rezultat je ipak opasan.

Svini je razabrao da je kolonija prošla kroz jedan takav period i da je pretrpela samo manje teškoće, i to na taj način što se potpuno povukla u brdo, ali sada to neće više biti moguće. Sada su tamo

bile polustalne instalacije, meteorološke stanice, opservatorije, radio-svetionici i ostale sprave za merenje koje su se pre krize mogle demontirati samo uz znatan gubitak vremena, a ponovo montirati samo s još većim gubitkom. Zatim, neke od njih su bile potrebne da izveštavaju i beleže tok same krize, pa su zbog toga morale ostati na svome mestu.

"Nemojte ni da pomišljate", rekao je Rulman, jednom, na masovnom sastanku kolonista, u najvećoj prostoriji lavirinta, "da bi ovog puta brdo moglo potpuno da nas zaštiti. Rekao sam vam to i ranije, ali želim ponovo da vas podsetim da se ove godine vrhunac nevremena podudara s vrhom ciklusa Sunčanih pega. Svi ste videli kako to utiče na vreme na samom Jupiteru. Mi možemo da očekujemo srazmerno isto uticaj i na Ganimedu. Biće neprilika, bez obzira na sve pripreme koje preduzimamo. Jedino se možemo nadati da će neizbežna oštećenja biti manja. Ako neko misli da ćemo izbeći teškoće a da ne platimo danak, treba samo malo da oslušne."

U proračunato dramatičnoj pauzi koja je zatim nastupila, svi su osluškivali. Čak i ovde dole se čulo kako vetar urla u izlaznim i ulaznim cevima ventilacije, nošen, pojačan i upotpunjen mnogostrukom jekom kroz kilometre metalnih vazdušnih vodova. Buka je predstavljala opomenu da će na vrhuncu bure koja se približavala sva spoljna vrata biti zatvorena, tako da će svi ispod brda udisati vazduh koji se recirkuliše. Posle jednog trenutka čulo se kako se masovni uzdah - nehотиčno udisanje vazduha na račun budućnosti koja se lako mogla zamisliti - otima svim Rulmanovim slušaocima. On se smeškao.

"Ne nameravam da vas plašim", rekao je on. "Izdržaćemo. Ali ne želim da to olako shvatite, a, povrh svega, neću trpeti nikakve aljkavosti prilikom priprema. Naročito je važno da ovog puta održimo u potpunom redu sve spoljne uredaje, jer će nam biti potrebni pre svršetka iduće Jupiterove godine - a i pre toga, ako sve bude teklo povoljno."

Njegov se osmeh naglo ugasio. "Nije potrebno da nekima od vas ističem koliko je važno da sve završimo na vreme, prema planu", mirno je rekao Rulman. "Možda nam ne preostaje mnogo vremena do odluke lučke policije da nas napadne. Čudim se što to još nisu učinili, naročito otkako krijemo jednog begunca koga su policajci

gonili gotovo do u našu atmosferu. Ne možemo računati da će odustati od svojih namera. Onima od vas koji su samo donekle upućeni u plan želim da istaknem da od njega mnogo šta više zavisi nego što se trenutno može sagledati. Može biti da čitava budućnost ljudi u vasioni zavisi od uspeha tog plana. Ne smemo dopustiti da nas dotuku - ni Zemlja, ni vreme. Ako bi se to ipak dogodilo, čitava naša duga borba za opstanak postala bi besmislena. Verujem da će svaki pojedinac ovde nastojati da se to ne dogodi."

Bilo je teško utvrditi o čemu je Rulman govorio kad je pominjao 'plan'. U pitanju su, dakle, bile pantropske laboratorije, toliko je bilo jasno, bila je reč i o vasijskom brodu kolonije na koji je Svini tog dana naišao, a koji je bio skriven u okomitom tunelu za izbacivanje, gotovo istom kao onaj na Mesecu iz kojeg su Svinija raketom izbacili da otpočne sopstveni, slobodni život. Brod je bio prikladan - ako se moglo poverovati oceni odoka - bilo za dugo putovanje nekoliko osoba ili za kratko putovanje veće grupe.

To je bilo sve što je Svini znao o 'planu'. Uz to mu je bila poznata i činjenica koju on nije mogao potpuno da shvati: u pitanju su bile dugotrajne pripreme kolonije da se spreči gubitak raspršenih gena. Možda je - nikom to ne bi bilo teže da oceni nego Sviniju - jedina veza te činjenice s 'planom' bilo to što je i on bio dugotrajan.

Svini je, svakako, bio toliko pametan da ne postavlja pitanja. Prvenstveno je bio zaokupljen burom koja je besnela u njemu samom. Za njega je ona bila važnija od bura koje su besnele na Ganimedu. On nije bio vičan da razmišlja u razmerama bilo kakvog, makar i malog društva. Rulmanovi zahtevi u ime takvog ideala bili su mu prosto neshvatljivi. On je bio najsavršeniji individualist Sunčevog sistema - i to ne po njegovoj prirodi, već po planu.

Mogućno je da je Rulman to osećao. Ali bez obzira na to da li je osećao ili nije, nalog koji je dao Sviniju mogao je biti savršeno proračunat na to da baci usamljeno biće u konačnu samoću koje se toliko plašilo, da stavi teret mučne odluke na pleća čoveku koji mora da ga nosi; ili - da izoluje lučkog špijuna tamo gde najmanje može naškoditi dok je pažnja kolonije usmerena u drugom pravcu. Ili, možda, a čak i vrlo verovatno, on nije mislio ni na jedan od tih motiva. U svakom slučaju, merodavno je ono što je učinio.

On je Sviniju naložio da ostane u južnoj polarnoj meteorološkoj

stanici za sve vreme tog opasnog stanja. Tamo nije bilo nikakvog posla osim posmatranja kristala metanskog 'snega' kako se gomilaju oko prozora i održavanja izolovanosti stanice. Instrumenti su sami slali obaveštenja bazi pa im se nije morala posvećivati nikakva pažnja. Možda će na vrhuncu krize Svini imati posla neko vreme, a možda i neće. To će se tek videti.

A dotle je imao dovoljno vremena da postavlja pitanja - i nikoga kome bi ih postavljao, osim samome sebi i bučnom, sve jačem vetru. Došlo je samo do jednog prekida. Svini je pešice otišao na duži izlet natrag u Houvov H da nađe radio-otpremnik koji je tamo zakopao i onda se vratio na meteorološku stanicu. Za to mu je bilo potrebno jedanaest dana napora i odricanja, o kojima bi Džek London mogao da napiše čitav roman. Za Svinija to nije značilo ništa. On nije znao hoće li ili neće koristiti radio kad se s njime vrati. A što se tiče priče o njegovom junaštvu na tom usamljenom putovanju, on nije znao da je to bilo junaštvo, a ni to da je bilo neobično teško i bolno. On to nije mogao ni sa čime da uporedi, čak ni s nekim romanom, jer još nikada nijedan nije pročitao. On je stvari odmeravao prema promenama koje su izazivale u položaju u kome se nalazio, a posedovanje radio-aparata nije promenilo pitanja koja je sebi postavljao. Omogućilo je, samo, da nešto preduzme u slučaju da dođe do nekih odgovora.

Vraćajući se u stanicu, video je pticu pinah. Čim ga je spazila, ukopala se u najbliži smet, ali on, tako, bar za trenutak nije bio sam. Nikad je više nije video, ali je često mislio na nju.

Jednostavno postavljeno, pitanje je glasilo: šta sada da radi?

Da se ozbiljno zaljubio u Majk Levero, u to nije bilo sumnje. Bilo mu je dvostruko teško da savlada to osećanje, jer mu nije znao imena, pa je svaki put morao da se bori s tim novim iskustvom umesto sa njegovim odgovarajućim simbolom. Svaki put kad je na to mislio, ponovo se uzbuđivao. Ali ono je bilo stvarnost.

Što se tiče kolonista, bio je siguran da oni nisu kriminalci, već da ih je Zemlja svojom samovoljnom odlukom za takve proglasila. Oni su bili vredna, smela, pristojna skupina u kojoj je Svini prvi put u životu upoznao nesebično prijateljstvo.

Kao i svi ostali kolonisti, i Svini se divio Rulmanu. Eto, te tri postavke govornice su protiv upotrebe radija. Rok u kome se treba javiti

Majkdžonu primicao se kraju. Trebalo je, samo, da nemi radio na stolu ispred Svinija emituje jedan od pet znakova i kolonija na Ganimeđu bila bi uništena. To su bili šifrirani znaci:

WAVVY: imam nadzor - treba doći po mene

NAVVY: imam nadzor - potrebna pomoć

VVANY: nadzor potreban - imam pomoć

AAVYV: nadzor potreban - treba doći po mene

YYAWY: imam nadzor - mogu da odem.

Nije bilo poznato kakav bi odgovor dao radar s broda, ni kakve bi dalje akcije naredio kao odgovor na bilo koju od tih šifri. Ma šta da odgovori, bilo bi netačno, jer nijedna od tih pet šifri nije odgovarala stvarnom stanju - uprkos svim intelektualnim naporima da budu dobro odmerene i tačno sastavljene.

Ako se ne pošalje nikakva vest, Majkdžon će otići posle 300 dana. To bi moglo značiti da će se ostvariti Rulmanov 'plan' ma kakav on bio, ali to ne bi spaslo koloniju. Zemlji bi bilo potrebno najmanje dve generacije da proizvede i odgaji drugog Svinija, iz jajnika, na sreću, davno mrtve Širli Levero, i nije bilo verovatno da bi Zemlja to pokušala. Zemlja sigurno zna više o tome 'planu' nego Svini - a bilo bi teško znati manje - pa ako Svini ne uspe, idući pokušaj, imaće, najverovatnije, oblik bombe. Zemlja neće više želeti da joj se vrate 'ti ljudi' kad bude uvidela da ih ne može pridobiti čak ni pomoću tako lukavog, dvostrukog agenta kao što je Svini.

Dalji predmet: lančana reakcija. Svini je znao da na Ganimeđu ima znatnih količina deuterija, delom zamrznutih u ledenim pustinjama Neptunovog trozupca; manje količine bile su razbacane po stenama, u vidu litijevog deuterida. Nuklearna bomba koja bi ovde eksplodirala imala bi odlične uslove da izazove fuzionu eksploziju koja bi raznela čitav satelit. Ako bi neki aktivan delić te eksplozije udario o Jupiter, koji je sada udaljen samo 665.000 kilometara, ta planeta bi bila dosta velika da izazove jedan Beteov ili ugljenični ciklus. Spoljni talasi takve nezamislive katastrofe izazivali bi isparenja Zemljinih mora u njihovim koritima. Ona bi mogla - s verovatnošću do 3/8 - da podstakne i prelaženje Sunca u stanje 'nove'. Doduše, niko ne bi ostao živ da bi se u to uverio.

Budući da je Svini to znao, pretpostavljao je da to i svi drugi znaju i da bi Zemlja upotrebila samo hemijske eksplozive na Ganimedu. Da li bi ona to učinila? Opšte saznanje i Svinijevo nisu dosad imali mnogo zajedničkog.

Ali, to nije bilo važno. Ako bi Zemlja bombardovala koloniju, s njim bi bilo svršeno. Čak i ono malo drugarstvo, neizrečena ljubav, osećanje da bi se još mogao roditi, sve bi to nestalo. I on bi nestao. Isto tako, zacemento, i ovaj mali svet.

Ali, ako bi se on javio Majkldžonu i radaru, živog bi ga odveli daleko od Majk, daleko od Rulmana, daleko od okoline, daleko, daleko. On bi ostao sam sa svojim mrtvim ja. On bi, čak, mogao dobiti novu priliku da nauči istu beskonačno dugu lekciju o raznim oblicima samoće, ili - Zemlja bi mogla načiniti čudo i pretvoriti ga u živo, J- pozitivno ljudsko biće.

Vetar je sve jače duvao. Bes bure oko Svinija i u njemu uporedo je rastao. Njegova usklađenost bila je klasičan primer za literarni poduhvat nazvan 'patetična obmana' - samo što on to nije znao, jer Svini nikad nije čitao neki roman. Sve da je i prepoznao prirodu kako podražava umetnost, to mu ionako ne bi ništa koristilo.

On nije ni znao kad je kriza spoljašnje bure počela s milion zuba nevidljivog gneva da podgriza ivice temelja meteorološke stanice, da bi njegova samotna borba za spas stanice mogla poslužiti kao građa za jedan ep. Čitava poglavlja, čitava pevanja, čitavi činovi onoga što je moglo biti svesno herojstvo kod nekog drugog, - kod ljudskog bića, bila su odbačena dok se Svini bavio svojim poslom, u mislima obuzet svojom usamljениčkom diskusijom.

Nije postojao znak kojim bi mogao Majkldžonu ili radaru saopštiti istinu. On nije imao nadzor nad ljudima koje je Zemlja želela, niti je hteo da ga ima, dakle bilo bi glupo da traži pomoć. On nije više verovao u to da Zemlja 'mora te ljude vratiti', ni zbog ciljeva Zemlje - koji su mu i dalje ostali tajanstveni - kao ni zbog svojih sopstvenih, mada su mu ovi poslednji izgledali sasvim beznadežni.

Ali bilo kakav znak odveo bi ga s Ganimeda - ako bi želeo da ga odvede.

Kriza je prošla, to je video. Brzo je osposobio stanicu za rad.

Kontrolisao je radio. Bio je u redu. Uhvatio je dugme, okrenuo kazaljku prema jednom od bakarnih kontakta i pritisnuo. Emitovao je

VVANY. Posle pola sata oscilator na aparatu je počeo ritmički da kucka, pokazujući da je Majkldžon još na Ganimedovom nebu i da ga je čuo.

Svini je ostavio aparat na stolu u stanici, vratio se do brda i rekao Rulmanu ko je i šta je učinio.

Rulman je u svom besu ostao potpuno miran, što je delovalo opasnije od najbezumnijeg gneva. On je, jednostavno, i dalje sedeo za pisaćim stolom posmatrajući Svinija bez najmanjeg traga ljubavnosti na licu, ili topline u očima. Posle nekoliko minuta Svini je uvideo da praznina Rulmanovog pogleda znači da ga uopšte ne vidi. On je svoje misli koncentrisao u sebi. Isto tako i svoj bes.

"Čudim se", rekao je on mirnim glasom kao da se nimalo ne čudi, "najviše se čudim samome sebi. Trebalo je da predvidim nešto slično tome. Ali ja nisam ni sanjao da oni raspolažu znanjem ili lukavstvom da sve stave na kocku jednog tako dugoročnog programa. Ukratko, bio sam idiot."

Za trenutak se njegov glas malo obojio, ali takvim prezirom da je Svini ustuknuo. A Rulman još nije bio izrekao nijednu reč osude. Umesto toga, prekorevao je samoga sebe. Svini je pokušao da kaže: "Kako ste mogli znati? Bilo je mnogo pojedinosti kojima sam se mogao izdati, ali ja sam svim silama nastojao da to sprečim. Mogao sam i duže sačuvati tajnu, da sam hteo."

"Ti?" rekao je Rulman. Ta jedna reč je bila gora od šamara. "Ti, Donalde, ti si nevin kao mašina. Suviše znam o pantropiji a da bih drukčije mislio. Vrlo je lako izolovati Prilagođeno dete, sprečiti ga da postane ljudsko biće, ako se to želi i ako se poseduje dovoljna doza zlonamernosti. Konačno, tvoje se ponašanje moglo predvideti."

"Da li se doista moglo?" pomalo natmureno je upitao Svini. "Ja sam došao i ispričao vam sve, nisam li?"

"Pa šta, ako i jesi? Može li to sada da izmeni stvari? Siguran sam da je Zemlja uključila i tu prilično veliku verovatnost u svoje planove. Ukoliko uopšte znaš za odanost, nužno se morala podvojiti - verovatno se na to računalo da će ostati podvojena - naime da se neće potpuno promeniti. I eto kako ti pokušavaš da izigravaš obe strane prema sredini - s tim da si ti sredina - koja izdaje svoje pretvaranje meni, a istovremeno izdaje koloniju Zemlji. Time se ništa ne može postići."

"Jeste li sigurni?"

"Sasvim siguran", odgovorio je Rulman kruto. "Pretpostavljam da su ti oni ponudili nešto da te podstaknu. Sudeći po pitanju koje si mi ranije postavio, mora da su ti obećali da će te učiniti zemaljskim normalnim ljudskim bićem - i to čim budu od nas saznali kako se to čini. Ali činjenica je da je to neostvarljivo, i ti to znaš. A sada tebi nema budućnosti ni s nama. Žalim te, Donalde, veruj mi. Nije tvoja greška što su od tebe načinili stvar umesto ljudskog bića. Ali sada si ti samo bomba koja je već eksplodirala."

Svini nije nikad upoznao svog oca, a hegemonija lučkih policajaca bila je suviše rasplinuta da bi u njemu mogla automatski da izazove poštovanje prema licima in loco parentis. Odjednom je otkrio da je besan na Rulmana.

"To je užasno blesavo što ste rekli", rekao je zureći u čoveka koji je pognut sedeo za pisaćim stolom. "Ništa još nije izgubljeno. Mogu vam dati još mnogo informacija koje možete koristiti ako želite nešto da učinite da biste ih dobili. Naravno, ako ste već unapred odustali ..."

Rulman je podigao pogled. "Šta ti znaš?" rekao je pomalo zbunjen. "Sam si rekao da računaska mašina na brodu tog kapetana Majkldžona odlučuje o toku daljih postupaka. A ti ne možeš uspostaviti efikasnu vezu s Majkldžonom. Nije sada trenutak za obmane, Donalde."

"Zašto bih vas ja sada obmanjivao? Ja znam više o tome šta bi Zemlja mogla učiniti s mojim obaveštenjem, nego bilo ko drugi u koloniji. Moje iskustvo sa Zemljom je skorašnje. Ja uopšte ne bih bio došao k vama da sam smatrao da je situacija beznadežna - i da nisam pažljivo odabrao onu vest za Majkldžona za koju sam verovao da je donekle povoljna za koloniju. Ne kolebam se. Ja sam na vašoj strani. Najgore od svega bi bilo da nisam poslao nikakvu vest. Ovako nam, eventualno, preostaje još rok za pomilovanje."

"Reci mi, kako možeš očekivati da imam poverenje u tebe?" polagano je izustio Rulman.

"To je pitanje koje vi treba da rešite", kratko odgovori Svini. "Ako se ja doista još kolebam, onda je to propust kolonije, koja nije uspela da me ubedi da je moja budućnost ovde s njima. A ako je doista tako, onda nije reč samo o meni - nego o greškama kolonije, jer je tako

tajanstvena prema svojim sopstvenim ljudima."

"Tajanstvena?" rekao je Rulman iskreno začuđen. "U pogledu čega?"

"Što se tiče plana. I prvobitnog zločina zbog kojeg vas Zemlja traži. U pogledu toga zašto Zemlja želi da vas dovede natrag - naročito vas, dr Rulmane."

"Ali to je opštepoznato, Donalde. Sve to."

"Može biti da je tako. Ali to nije poznato meni - a većina starih naseljenika smatra da o tome ne treba govoriti, osim u maglovitim kratkim napomenama, u vidu intimnih sala koje su svakome poznate. Međutim, mnogi su neupućeni, zar vi to ne znate? Uverio sam se da polovina pripadnika vaše druge generacije ima sasvim nejasnu sliku o prošlosti. Količina obaveštenja koju novajlija ovde može dobiti - bez obzira na to da li je tek stigao ovamo, kao ja, ili je novorođenče - stala bi u oko jedne pinah ptice. A to je opasno. Zbog toga sam mogao potpuno izdati koloniju, da sam hteo, a vi mi ne biste mogli u tome sprečiti."

Rulman se zavalio u stolici i ostao miran duže vreme.

"Deca često ne postavljaju pitanja kad misle da se pretpostavlja da ona već znaju odgovore", promrmljao je. Izgledalo je da ga je to mnogo jače pogodilo nego kad mu je Svini došao sa svojom izjavom.

"Deci je milo kad izgleda da nešto znaju, čak i onda kad ne znaju. To im daje osećanje važnosti u sopstvenim očima."

"Deca i špijuni", rekao je Svini. "Postoje izvesna pitanja koja ni jedni ni drugi ne mogu postavljati, i to gotovo iz istog razloga. A što je dečje znanje više starmalo, to je špijunu lakše da se snađe među odraslima."

"Počinjem da uviđam", rekao je Rulman. "Verovali smo da smo imuni od špijuniranja jer špijun sa Zemlje ne bi ovde mogao živeti bez velike i složene zaštite. Ali to je fizički problem, a takvi se problemi mogu rešiti. Trebalo je da to pretpostavimo od samog početka. Umesto toga, mi smo sami sebe društveno oslabili u najjačoj meri."

"Tako i ja mislim. Kladio bih se da vam moj otac ne bi dopustio da se tako razvijete da je on mogao da pobegne s vama. On je važio kao stručnjak za ovakve stvari. Ja ne znam, ja ga nikada nisam upoznao. Osim toga, smatram da to sada nije važno."

"Ne", rekao je Rulman. "To je vrlo važno, i ti si to sada dokazao,

Donalde. Tvoj otac to nije mogao sprečiti, ali nam je, možda, pružio sredstvo da to popravimo."

"Mislite - mene?"

"Da. Bio ti ili ne bio sličan njemu, krv u tvojim žilama - i geni - bili su s nama od početka, a ja znam kako oni ispoljavaju svoje dejstvo. Vidim to i sada. Sedi, Donalde, vraća mi se nada. Šta da radimo?"

"Pre svega", reče Svini, "molim, molim vas kažite mi o čemu je zapravo reč u ovaj koloniji!"

To je bilo teško pitanje.

Prvo: vlasti. Još davno pre vasijskih putovanja, veliki gradovi u Sjedinjenim Državama nisu mogli da usklade svoje saobraćajne probleme, tako da su čisto političke odluke o tome bile uzaludne. Nijedno gradsko rukovodstvo nije moglo da obezbedi sredstva potrebna za radikalno rešenje, jer bi ga na idućim izborima izbacili gnevni šoferi i pešaci, kojima je pomoć bila najpotrebnija.

Kako se saobraćaj stalno pojačavao, poveravali su ga, uz veliku zahvalnost i razne povlastice, poluzvaničnim lučkim, mostovnim i drumskim vlastima. To su bila ogromna preduzeća za investicije kapitala, osnovana po uzoru na 'Vlasti Luke Njujork', koja je dokazala da je sposobna da sagradi ili upravlja tako velikim poduhvatom kao što su tuneli Holand i Linkoln, Vašingtonov most, aerodromi Teterboro, La Ovardija, Ajdlvild i Njujork, i tome slično. Godine 1960. bilo je moguće putovati od kraja Floride do severnih granica SAD skroz preko teritorije koja je pripadala lučkoj vlasti, ukoliko je neko bio u stanju da plati odgovarajuću taksu i nije mario ako u Peconosu u njega pucaju drevni vlasnici zemlje, koji su se još odupirali džinovskom Inkadel projektu.

Drugo: takse. Ove vlasti bile su državna tvorevina, a obično su svoju delatnost obavljale zajednički, i stoga su uživale legalne povlastice, koje nisu mogle da dobiju ostala privatna preduzeća koja su se bavila međunarodnom trgovinom. Među povlasticama, u tipičnom dekretu o ovlašćenjima, bila je i zakonska klauzula: "Da navedene dve države neće smanjiti ili slabiti pravo vlasti pri određivanju poreza, ubiranju taksa i ostalih dažbina ..." I savezna vlada je pomagala: iako je Zakon o saveznom mostovima iz 1946. nalagao da se više ne ubiraju takse posle isplate amortizacije, ipak se Kongres

gotovo nikad nije suprotstavio vlastima pozivajući se na taj zakon. Sledstveno tome, takse nikad nisu snižavane; 1953. godine vlast Luke Njujork ostvarila je profit od 20 miliona dolara za jednu godinu, a dažbine su bile u porastu za 10 odsto godišnje.

Nešto sredstava je utrošeno za podizanje novih građevina - od kojih je većina bila smeštena tako da poveća dobit, a ne da reši problem saobraćaja. I ponovo su vodile vlasti Luke Njujork, gradeći treći podzemni put kroz Linkoln tunel, čime se još osam i po miliona vozila godišnje slilo u centralno područje Menhetna, dok se grad gušio u potrebi za odgovarajućim prolazima koji bi odvodili reku saobraćaja na putevima.

Treće: lučki policajci. Ove su vlasti dobile već od samog početka ovlašćenje da u svojim preduzećima drže svoju policiju. Uporedo sa širenjem tih vlasti povećavala se i njihova privatna policija.

Kad je, vremenom, došlo do vasijskih putovanja, i ona su potpala pod iste te vlasti. One su uložile mnogo truda da ta putovanja preuzmu; iz operacija na svojim aerodromima - koji su kao jedina grana njihovih preduzeća uvek bili na gubitku - naučili su da je efikasna samo potpuna kontrola. A što je bilo karakteristično, interesovala su ih samo takva kosmička putovanja koja su iziskivala ogromne izdatke, inače oni ne bi ostvarivali nikakve profite pri sklapanju ugovora s potpreduzećima, nikakve profite od brze amortizacije zajma, nikakve profite od zakona prema kojima se, na ime novih konstrukcija, oslobađaju poreza, nikakve profite od ubiranja takse i troškova po raznim osnovima, posle podmirivanja troškova za nabavke i održavanje.

Prvoj svetskoj kamercijalnoj vasijskoj luci 'Luka Zemlja' vlasnik je platio za svaki brod pri svakom dodirivanju tla 5.000 dolara. Plaćanje troškova za iskrcavanje bilo je već godinama ukinuto za letove u privatnoj atmosferi, ali 'Visoka vlast Luke Zemlja' dejstvovala je po pravilima koja je sama ustanovila, tako da je naplata ateriranja bila redovan postupak. Ova vlast je izdržavala prvu vojsku lučke policije, koja je bila veća od nacionalnih oružanih snaga. Posle izvesnog vremena razlika je potpuno iščezla; pa su lučki policajci postali oružana snaga Sjedinjenih Država. To nije bilo teško postići, budući da je Visoka vlast Luke Zemlja zapravo postala preduzeće koje je progutalo sva ostala slična preduzeća u državi, uključivši i Luku

Zemlja.

Pa kad su ljudi ubrzo, posle prvih vasijskih letova, počeli da se pitaju "Kako ćemo naseliti planete?" Visoka vlast Luke Zemlja već je imala pripremljen odgovor.

Četvrto: teraformiranje. Teraformiranje je preučešavanje planete tako da bude slična Zemlji, kako bi normalni zemaljski ljudi mogli na njoj živeti. Luka Zemlja je bila voljna da otpočne manje poduhvate. Želela je da pomeri Mars van njegove orbite, na tačku koja je nešto bliža Suncu, i da obavi manja potrebna prilagođavanja u orbitama ostalih planeta, da transportuje na Mars dosta vode, otprilike toliko da se isprazni Indijski okean - sve je to sitnica za Zemlju, i samo deset odsto onoga što će kasnije biti potrebno da se teraformira Venera; da odnese na malu planetu humusa, otprilike onoliko koliko je područje savezne države Ajove, tako da se može početi sađenje biljaka, koje bi, malo-pomalo, izmenile atmosferu Marsa. Čitava ta stvar, razborito je objašnjavala Luka Zemlja, bila je mogućna i u pogledu snabdevanja i izvora energije i stajala bi manje od 33 biliona dolara. Visoka vlast Luke Zemlja bila bi u mogućnosti da dođe do te svote ako bi se oslobodila plaćanja poreza za nepuno stoleće, pomoću raznih ubiranja naplata, kao, na primer, 50 dolara za marku raketne pošte, 10.000 dolara za jedno iskrčavanje na Marsu, 1.000 dolara za jednosmerno osiguranje, 100 za jednu akciju pustinjačkog jutra zemlje itd. Razume se da bi se te naplate ubirale i posle pokrića troškova, u svrhu održavanja.

Konačno, upitala se vlast, preostaje li koji drugi izlaz? Samo zatvorene kupole na drugim planetama. Visoka vlast Luke Zemlja je mrzela kupole. Prvo, one su bile i suviše jevtine, a obim saobraćaja do njih i natrag bio bi uvek suviše mali. To je jasno potvrđivalo rđavo iskustvo s Mesecom. I javnost je mrzela kupole, publika je već dokazala da nerado živi ispod njihovih svodova.

Što se tiče vlada van Sjedinjenih Država koje je vlast još donekle tolerisala, nijedna od njih nije bila raspoložena prema kupolama, zbog ograničene mogućnosti kolonizovanja pomoću njih. Vlade su morale da se reše svojih naraslih masa u snažnim mlazevima, a ne u kapljicama. Iako je vlast znala da emigracija povećava domaću naseljenost a ne smanjuje je, ona se uzdržavala da to prizna zainteresovanim vladama. Neka oni sami ponovo otkriju Franklinov

zakon. Kupole su odbačene - teraformiranje prihvaćeno.

A onda je došla pantropija.

Ako je ta treća mogućnost problema kolonizovanja planeta iznenadila vlast i Luku Zemlja, za to su bili krivi oni sami. Jer preteča je bilo mnogo. Zamisao da se ljudski rod genetski modifikuje tako da može živeti na neprilagođenim planetama, umesto da se izmene planete i prilagode ljudima, potiče još od Olafa Steplдона. I mnogi kasniji pisci su se dotakli tog problema. A ona se, zapravo, proteže od Prometeja i tako je duboko usečena u ljudski um kao i predstave o vukodlaku, vampiru, podmetnutoj deci, vilama i seljenju duše.

Ali odjednom je ona postala mogućna i ubrzo se pretvorila u činjenicu.

Vlasti to uopšte nije bilo po volji. Pantropija je iziskivala vetike početne investicije za dobijanje prvih kolonista, ali je to bio metod koji svojim usavršavanjem postaje sve jevtiniji i jevtiniji. A kad su kolonisti jednom naseljeni, investicije prestaju. Kolonisti žive udobno u svom prilagođenom svetu, i sami stvaraju nove koloniste bez ičije pomoći. Dalje, pantropija je, u slučaju da je najskuplja, bila upola jevtinija od postavljanja i najmanje i najjednostavnije kupole. Uporedi li se s teraformiranjem ma i tako prikladne planete kao što je Mars, ona je bila gotovo besplatna - posmatrano sa stanovišta lučke vlasti. Međutim, nikako nije mogao da se iznađe način za ubiranje taksa, pa ni za početne izdatke. Bilo je to i suviše jevtino da bi se za to vredelo potruditi.

HOĆE LI VAŠE DETE BITI ČUDOVIŠTE?

Ako neki čuveni naučnici pobede, jedno od vaše dece ili unučadi moglo bi nastaviti život u smrtnoj pustoši Plutona, odakle je Sunce samo blesak na nebu - i neće se vratiti na Zemlju sve do smrti, a pitanje je hoće li i onda!

Da, već se sada pripremaju planovi o promeni nevine, još nerođene dece u strana bića koja bi umrla strašnom smrću u trenutku kad bi stavila nogu na zelenu planetu svojih predaka. Nestrpljivi zbog polaganog ali sigurnog tempa kojim ljudi osvajaju Mars, visoki intelektualci pronalaze načine za izopačavanje ljudskog oblika, izopačavanje uz koje bi mogli, nekako, da prežive u najstrašnijem i najdivljijem planetarnom paklu.

Proces po kome bi trebalo dobiti te bedne nakaze - uz ogromne izdatke - nazvan je 'pantropija'. To već i sada postoji, nesavršeno i opasno. Glavni od njenih proroka je fanatični, sedokosi dr Jakob Rulman koji...

"Stani", rekao je Svini.

Vrhove svojih prstiju stavio je na slepoočnice a onda ih je, dršćući, opet odmakao i pogledao Rulmana. Naučnik je spustio stare isečke časopisa koji su i u zaštitnim koricama bili sasvim požuteli od ganimedskog vazduha. Rulmanove ruke su ostale sasvim mirne, a ono malo kose što mu je preostalo bilo je crvenkastosmeđe kao uvek.

"Te laži! - žao mi je. Ali one deluju, znam da deluju. Hranili su me njima. Drukčije zvuče kad se uveriš koliko su svirepe."

"Znam", reče Rulman blago. "To je lako. Odgajanje Prilagođenog deteta je naročit proces. Dete je uvek usamljeno i nastoji da podražava. Može mu se pričati što god se želi, ono nema drugog izbora nego da veruje, jer očajno želi prisnije veze, priznanje, topla osećanja, a nikad ih ne dobija. Ono je ekstremni slučaj dece odgajene pomoću bočice; prsa koja je trebalo da ih hrane mogu biti i s druge strane stakla, ali su, zapravo, generacijama udaljena u prošlosti. Čak i glas majke dopire kroz žicu - ako uopšte dopire. Ja znam, Donalde, veruj mi. I meni se to zbililo. Veoma je teško."

"Jakob Rulman bio je..."

"Moj davni, neposredni otac. Moja majka je rano umrla. To se često događa, verovatno zbog odricanja, kao kod tvojih. Ali moj me je otac učio istini, tamo, u Mesečevim pećinama, sve dok ga nisu ubili."

Svini je duboko udahnuo. "Ja sve to sada učim. Nastavite."

"Jesi li siguran da to želiš, Donalde?"

"Nastavite. Moram saznati, a još nije prekasno. Molim."

"Dobro", rekao je Rulman razmišljajući. "Lučka vlast je izdejstvovala zakone protiv pantropije, ali neko vreme ti zakoni još nisu predviđali strože kazne. U isto vreme Kongres nije želeo da zabrani vivisekciju i nije znao šta se zapravo traži od njega, šta da zabrani. Luka nije htela da se tačno izjasni. Moj otac je odlučno želeo da vidi pantropiju isprobanu dok je u zakonima još bilo nekih rupa - znao je vrlo dobro da će se oni pooštriti čim Luka to bude smatrala za potrebno, a bio je

ubeđen da nikad nećemo naseliti zvezde izgradnjom kupola ili teraformiranjem. To bi moglo uspeti na nekim od lokalnih planeta - na Marsu, Veneri - ali ne dalje napolju."

"Dalje napolju? A kako bi iko mogao i otići tamo?"

"Međuzvezdanom propulzijom, Donalde. Ona postoji već decenijama, već gotovo pola veka. Čim je otkrivena, obavljeno je nekoliko istraživačkih putovanja, i sva su bila vrlo uspešna - iako se ne spominju u štampi onog doba. Luka nije videla mogućnost nikakvih profita od međuzvezdanih letova i prikrila je tu novost, zaplenili su patente i uništili izveštaje o putovanjima - ukoliko je to bilo moguće. Ali svi brodovi Luke imaju, za svaki slučaj, i uređaj za takve vožnje. Pa i naš brod ga ima. Ima ga i tvoj prijatelj pilot tamo gore."

Svini je začutao.

"Stvar je u ovome: većina planeta, i ove ovde, u Sunčevom sistemu, ne bi mogla da nosi kupole, niti se one mogu na bilo koji način teraformirati. Na primer, Jupiter i velika većina drugih teško bi se prilagodili bilo kakvim postupkom; a profiti bi bili i suviše mali da zainteresuju Luku. Dalje od međuzvezdanih udaljenosti Luka neće ni da pokuša, pošto tamo ne bi bilo trgovine ili saobraćaja, od kojih bi mogla ubirati takse.

Bez sumnje, jedini odgovor je pantropija - naravno ne za Luku, već za budućnost čovečanstva uopšte. Mom ocu je nekako pošlo za rukom da za tu ideju zagreje neke političare i imućne ljude. Uspeo je, štaviše, da pronađe nekoliko preživelih iz onih ranih međuzvezdanih ekspedicija, ljude koji su nešto znali o vansolarnim planetama i o operacijama potrebnim za takva putovanja. Svi ovi ljudi su bili voljni da izvedu bar jedan eksperiment pantropije, eksperiment koji bi se posle uspeha nastavio.

Taj eksperiment smo mi: ova kolonija na Ganimedu.

Luka je koloniju proglasila nezakonitom još pre nego što je zapravo počela da živi. Ali u trenutku kad su pronašli laboratorije na Mesecu, već je bilo prekasno; izmakli smo im. Tada su nastojali da se zakoni pooštire i da dobiju retroaktivno dejstvo. Dobro su znali da moraju uništiti pantropiju.

To je razlog zašto je i samo naše postojanje zločin, Donalde. Lučkoj policiji je potrebno da ta kolonija pretrpi neuspeh i da oni to mogu

dokazati. Zato žele da nas vrata. Oni bi želeli da nas prikazuju, da pokažu kakve smo bespomoćne nakaze na Zemlji, i da kažu svojim ljudima da ni na Ganimeđu nismo mogli da bitišemo, i da su nas oni morali izbaviti iz sopstvene zbrke.

Osim toga, u pitanju su još i oni tobožnji napadi iz koristoljublja, o kojima si mi ti pričao. Oni bi nam sudili. Oni bi nas, verovatno, i pogubili na taj način što bi nas javno izložili zemaljskim normalnim uslovima. Bila bi to odlična pouka, u stvari, završni potez."

Svini se skupio na stolici, sasvim zbunjen prvim potpunim uzbuđenjem koje je ikada iskusio: prezirom prema samom sebi. Sada je shvatio sazvuke u Rulmanovom glasu. Svaki pojedini je izdat - svaki!

Glas je bez milosti nastavio, gomilajući pokajnički pepeo. "Sada o planu, to jest našem planu, to je isto toliko jednostavno. Mi znamo da se, u krajnjoj liniji, ljudska bića ne mogu naseljavati na zvezdama osim pantropijom. Mi znamo da Luka neće dopustiti primenu pantropije. Zato smo svesni da mi sami moramo odneti pantropiju na zvezde pre nego što nas Luka uništi.

Dakle, želimo to da učinimo, ili smo bili naumili da to uradimo. Snabdeli smo naš stari brod za to putovanje i imamo novu generaciju dece - malobrojnu - koja je osposobljena da njime rukuje i prilagođena za - recimo, 'negde'. Ta deca ne mogu živeti na Zemlji, a ni na Ganimeđu, ali mogu da žive na jednoj od šest različitih, vansolarnih planeta koje smo odabrali. Svaka od tih planeta nalazi se na različitoj tački kompasa i na različitoj udaljenosti od Sunca. Ja znam imena samo dve, a jedino deca znaju imena ostalih. Na koju će krenuti odlučiće se posle polaska, u toku putovanja. Niko od onih koji ostaju neće ih moći izdati. Zemlja ih nikada neće pronaći.

To će biti početak najmasovnijeg programa oplođavanja u istoriji čovečanstva: oplođavanja zvezda ljudima.

Ako nam još pođe za rukom da ih dignemo s tla."

U tišini koja je nastala otvoriše se vrata Rulmanove kancelarije. Majk Levero je ušla zabrinutog izraza lica, s kartonom u ruci. Zastala je kad ih je ugledala, a Svinijevo se srce naglo steglo zbog otapanja u njegovim krutim komorama.

"Oprostite", rekla je ona. "Mislila sam ... Je li se nešto dogodilo? Obojica izgledate tako neraspoloženi."

"Da, nešto se dogodilo", rekao je Rulman gledajući u Svinija. Ugao Svinijevih usta se trzao i protiv njegove volje. Pitao se da li je hteo da se osmehne, a ako jeste, zbog čega. "Tu nema pomoći", reče on. "Dr Rulmane, vaši kolonisti moraće da se pobune protiv vas."

4.

Svetleća raketa se rasprsnula visoko, valjda tri kilometra u visinu. Iako je to bilo na zapadnom kraju visoravni, dosta je svetlosti doprlo do dna Žleba.

No zvuk je bio i suviše slab da bi se probio kroz buku turbina. Svini se nije zabrinuo zbog kratkotrajnog osvetljavanja. Kamion koji se probijao prema severu ispod divlje vegetacije, brzinom od dvadeset kilometara na sat, teško bi se mogao otkriti iz vazduha - kao miš koji trči među korenjem.

Osim toga, nije verovatno da je neko sada gledao u Žleb. Znači, borbe na visoravni privlačile su pažnju, i sam Svini ih je napregnuto pratio.

Majk je upravljala, ostavivši, tako, Svinija da slobodno čuči u prostoru za alat i instrumente kraj velikog aluminijumskog bureta i da posmatra radarski ekran. Korpi slična parabolična radarska antena na vrhu kamiona nije služila za posmatranje, bila je okrenuta unazad, na put kojim su on i Majk došli. Posmatranje se obavljalo s velikog radio-teleskopa na vrhu Houvovog pi.

Svini se nije osvrtao na obližnje, niske brze pruge na ekranu. Prikazivale su raketnu artiljeriju manjeg kalibra - deo borbe koja se nije odnosila na opšte stanje. Stanje je već bilo jasno. Ono je pokazivalo, kao i ranije, da buntovničke oružane snage još drže brdo sa svojim teškim oružjem, ali da glavnina napadača iz tabora lojalista, gore na severu, preuzima inicijativu i prikuplja snage. Stalno su stajali na mrtvoj tački. Iako su buntovnici, očigledno, uspeli da proteraju lojaliste iz Houvovog pi, možda pomoću nekih trikova s ventilatorima, ili, možda, nekom vrstom gerilskog ratovanja, isto je tako bilo očigledno da se napolju nisu mogli meriti s lojalistima. Tu su oni gubili teren dvostruko brže nego što su ga ranije zauzeli. Pomoćna vatra s brda nije im izgleda, mnogo pomogla, bila je snažna, ali vrlo neprecizna. Česte svetleće rakete su najbolji dokaz

slabe vidljivosti i još slabijeg poznavanja terena. A lojalisti, iako su bili potisnuti, posedovali su sve avione, a posedovali su i drskost da u njima, sa upaljenim svetiljkama, lete iznad bojišta.

Drugo je pitanje šta će lojalisti preduzeti kad budu morali ponovo da zauzimaju brdo. Samo najteži kalibar oružja može da ostavi traga na tom visokom brdu. Pa čak ako zanemarimo i činjenice da se sve to teško oružje nalazi u unutrašnjosti brda, predstavljalo bi samoubistvo za bilo koju od oružanih snaga da ga upotrebi na Ganimedu. Borba još nije bila dostigla takvu žestinu. Ali je može dostići.

Brodovi sa Zemlje, koji su se videli na ekranu radara, takođe su to znali. To se jasno moglo zaključiti po njihovom rasporedu. Sigurno su bili tamo zato što su zaključili da Svini predvodi buntovnike, ali nisu ispoljili želju da se približe i pomognu Sviniju. Umesto toga, pomerili su se malo u orbitu Kalista, oko 900.000 milja od Ganimeda - dosta daleko da bi sebi ostavili vremena za bekstvo ako bi ugledali atomski blesak na Ganimedu, i dosta blizu da iskupe Svinija u trenutku kad vide da je ionako pobedio.

Glas Majk, koja je vikala nešto nerazumljivo, dopro je do njega zajedno s bukom traktorskih turbina.

"Šta je?" viknuo je ispruživši vrat.

"...ovaj greben pred nama. Ako je kao... ranije... verovatno će prekinuti radarsku vezu..."

"Stani", viknu Svini, "treba još jednom pogledati." Vozilo je poslušno zastalo, a Svini je kontrolisao svoj radarski ekran prema Rulmanovim beleškama. One su se slagale; 900.000 je dosta blizu. Možda malo bliže, ali samo malo. Periferija talasa pri punoj satelitskoj eksploziji prešla bi tu razdaljinu za, otprillike, pet sekundi, donoseći momentalnu propast, ali pet sekundi biće dovoljno da dopusti automatima na brodovima Zemlje da ih odbace pomoću međudimenzionalnog pogona.

Njen se odgovor izgubio u buci, ali je video kako klima zaštitnim šlemom, a kamion se počeo polagano i kao pijan uspinjati kroz darmar na nasipu koji su napravili odroni i razbijeno kamenje: bila je to jedna vrsta nagiba, jedan od mnogih koji su se svake godine svaljivali u Žleb usled ljuštenja vrleti. Majk se osvrnula i nasmešila mu se radosno, a on joj je uzvratio osmeh. Zveket njihovih gusenica je bio suviše bučan da bi mogli drukčije da se sporazumeju.

Čitav poduhvat zavisio je od početka od tako dugog lanca uslova, da se još i sada mogao svakog trenutka prekinuti na bilo kojoj pogrešnoj karici. Samo je početak bio pouzdan. Signal koji je Svini poslao Majkldžonu VVANY - nije za Majkldžona ništa značio, pošto on nije znao šifru, ali je rekao računskoj mašini da Svini još nije nadjačao Prilagođene ljude koje Zemlja želi da vrati, ali da je pronašao pomoć za koju je verovao da će biti potrebna za postizanje cilja. Toliko je bilo poznato. Kakve će naloge računska mašina izbaciti kao odgovor Majkldžonu, to je bila prva od onih nepoznatih.

Mašina bi, naravno, mogla reagovati nekim neverovatno smelim potezom koji se ne može predvideti jer je daleko od normalnog ljudskog načina mišljenja. Senonove mašine za igranje šaha bi, ponekad, na taj način pobeđivale majstore. Pošto se nije moglo unapred znati kako će takva igra teći, Svini i Rulman nisu na to traćili vreme.

Druga alternativa je bila mnogo verovatnija. Mašina će pretpostaviti da je Svini bezbedan, što je potvrđeno šifriranim signalom, i da je, ako je našao pomoć, okupio tajno jezgro nezadovoljnih kolonista, neku lojalnu ganimedsku ilegalu, ili nešto tome slično. Zemlja će pretpostaviti, i ugradiće tu svoju pretpostavku u računsku mašinu, da su mnogi kolonisti nezadovoljni svojim životom. Takva se nada na Zemlji mogla smatrati kao činjenica a da se ne primeti prevara, pošto niko na Zemlji nije mogao pretpostaviti koliko je Ganimed divan. A i mašine će pretpostaviti da je potrebno još samo malo vremena pa da Svini uzmogne da Majkldžonu javi WAVVY - ili, čak, i YYAWY.

"Kako ćemo mi to znati?" upitao je Rulman.

"Ako bude tako, onda će ugovoreno vreme proći a da se Majkldžon neće ni pomeriti. Držaće se svoje orbite, dok mašina ne promeni svoje mišljenje. A šta bi on i mogao da učini? On je samo pojedinac u malom brodu bez jačeg naoružanja. Osim toga, on je zemaljsko biće - on se ne bi mogao spustiti ovamo i priključiti se mojoj tobožnjoj grupi otpora sve i kad bi mu sinula kroz glavu takva zamisao. On će mirno čekati."

Vozilo se uspinjalo preko stena u vidu kocki, kliznulo je malo u stranu i svom težinom se spustilo na korito od kamenčića. Svini je podigao pogled s radara da vidi kako aluminijumsko bure podnosi vožnju. Bilo je okruženo morem ručnog alata - motikama, bradvama,

saonicama, ekserima, kalemima žice za brzo odmotavanje - ali sve je bilo osigurano kaiševima. Čudo pirotehničke hemije (a naročito ganimedske hemije) još je živelo u njemu. On se popeo u kabinu do Majk i pričvrstio se kaišem da bi uživao u vožnji.

Ni na koji način se nije moglo predskazati ili izračunati koliki će rok računaska mašina na Majkldžonovom brodu dati Sviniju za razvijanje ustanka. Kolonija je neprekidno, punom parom radila kao da i ne računa na primirje. Kad je ugovoreno vreme proteklo bez ikakvog znaka da Majkldžon uopšte postoji - iako je radio-teleskop pokazivao da je još bio tamo - Svini i Rulman ipak nisu odahnuli. Nisu mogli da budu sigurni da taj mir i odgađanje znače ono što bi oni želeli da znače. Mogli su samo da nastave rad.

Pokreti mašina i ljudi, i trošenje, trebalo je da Majkldžonu prikažu pobunu kolonista koja se posle jedanaest dana razbuktala sa Houvovog pi. Svi su znaci ukazivali na to da su lojalisti smestili svoju bazu blizu Severnog pola Ganimeda. Svini i Majk su se i ranije vozili preko Žleba da bi postavili, u toj na radar osetljivoj džungli, čitavu seriju automatskih sprava, a sve je bilo tako smišljeno da Majkldžonovi detektori to registruju kao nepregledan metež teških mašinerija. Vidljivi strategijski pokreti suprotstavljenih vojski takođe su pokazivali koncentraciju lojalista na Polu.

A sada su se Svini i Majk vraćali.

Izgleda da je računaska mašina čekala. Majkldžon je, zacemento, stavio u nju podatke o zbivanju kao istinskoj pobuni. Očigledno je bilo da je isrpva vodila Svinijeva strana. Računar nije imao razloga da pravi novu ekstrapolaciju sve do dana kad oružane snage lojalista počnu uspešno da brane svoje položaje. Tada bi se postavilo pitanje kako će lojalisti zauzeti brdo, sve ako i uspeju da u toku sledećih sedmica pobede Svinija u polju.

"Detinjarije", rekao je Svini. "Ne znam zašto bi mislio drukčije. Suviše je jednostavno da bi se ekstrapoliralo dalje od prve derivacije."

"Vrlo si siguran, Donalde."

Svini se sa osećanjem nelagodnosti vrpeljio na svome sedištu setivši se Rulmanovog osmeha. Nljedan Prilagođeni čovek, a ponajmanje Svini, nije imao pravog detinjstva - nikakvih 'detinjarija'. Srećom, lučki policajci su verovali da je za Svinijev zadatak bitno to da poznaje teoriju igara.

Vozilo se umirilo i opet je relativno lako napredovalo, a Svini je ustao da kontroliše ekran. Nagib kosine sprečavao je prijem s radarske relejne stanice iza njih, kao što je Majk i predviđala. Svini je počeo da okreće antenu. Veliki deo polja bio je odsečen s radarskog ekrana. Dno Žleba se stalno izdizalo što se više približavalo Severnom polu; iako nikad nije doprlo do nivoa ravnice. Sad se već primećivao toliki deo neba da su se na ekranu mogli videti zemaljski brodovi na istom mestu gde su i ranije bili.

To je bio poslednji rizik: da Majkldžon, uznemiren mirovanjem računara, zatraži od Zemlje mišljenje viših pretpostavljenih. Nesumnjivo je da bi pobuna kolonista na Ganimedu, pobuna koja se može protumačiti kao pokret 'Mi želimo da idemo kući' - bila idealna za ciljeve Zemlje. Zemlja ne bi od Majkldžona zatražila da samo sedi na svome mestu, kao što je to zahtevao njegov radar, već bi pohitala da dopremi pojačanje Sviniju.

I Svini i Rulman su znali koliko bi lako moglo doći do toga, pa su odlučili da ne rizikuju i da se na to pripreme. Zaista, brodovi Zemlje su stigli - no, pripreme su još mogle biti korisne.

Svini pođe napred, zadovoljan onoliko koliko je, u tim okolnostima, to bilo moguće. Pre nego što je posegnuo za sigurnosnim pojasom, zastao je da poljubi Majk, što joj nije nimalo olakšalo da kontroliše vozilo koje se teturalo.

Eksplוזija ga snažno odbaci na stražnje sedište.

Nekako se iskobeljao, a u glavi mu je šumelo. Izgledalo je da se motor kamiona utišao; osim paljbe, čuo je samo šum turbina.

"Don! Jesi li dobro? Šta je to bilo?"

"Uh", rekao je on i seo. "Ništa nije slomljeno. Udarilo me je po glavi. Bio je to eksploziv, sudeći po zvuku. I to veća količina."

Lice joj je izgledalo napregnuto i ispunjeno strahom pri blagom osvetljenju koje je dopiralo s komandne table. "Jedna od naših? Ili..."

"Ne znam, Majk. Zvučalo je kao da je udarilo dole u guduru. Šta je s motorom?"

Ona dodirnu starter. Zacvileo je i odmah upalio. "Mora da sam suviše naglo kočila", rekla je izvinjavajući se. Motor se upalio. "Osećam da nešto nije u redu. Slabo vuče s tvoje strane."

Svini je otvorio vrata i sišao na kameno tle. Onda je zviznuo.

"Šta je?"

"Bilo je bliže nego što sam mislio", odvrati on. "Gusenica s desne strane je gotovo prepolovljena. Komad odronjene stene, pretpostavljam. Dodaj mi plamen." Ona se sagla preko njegovog sedišta, dodajući mu alat i zaštitne naočari. Uputio se prema stražnjem delu kamiona i zapalio acetilenski plamen. Električni luk svetleo je sumpornoplavičastom svetlošću. Malo kasnije, oštećene gusenice skliznule su sa svoja četiri velika, za sneg podešena gumena točka, kao zmija na izdisaju. Vukući lanac za sobom, Svini je odsekao i levi deo gusenice, a anda se vratio u kola ponovo namotavajući lanac.

"U redu, ali vozi polagano. Ovi gumeni točkovi biće isečeni u kaiše kad stignemo u bazu."

Lice joj je još bilo bledo, ali nije više ništa pitala. Traktor je mileo, i nije više ličila na traktor. Posle, otprilike, dva kilometra, pukao je prvi od osam gumenih točkova, i to ih je odbacilo uvis. Brzo su ustanovili da je to bio desni spoljni stražnji. Posle dva kilometra pukao je i unutrašnji. Nije bilo dobro što su oba prsla sa iste strane vozila, ali su bar bili na različitim osovinama i na suprotnim stranama. Posle pet kilometara, na redu je bio levi unutrašnji.

"Don."

"Da, Majk."

"Misliš li da je to bila bomba sa Zemlje?"

"Ne znam, Majk. Sumnjam, oni su suviše udaljeni da bi bacili bombu na Ganimed, osim nasumice; a zašto bi to činili? Verovatnije je da je to bio jedan od naših torpeda kojim su neprecizno upravljali." Pucketao je prstima. "Čekaj malo. Ako bacamo eksploziv jedni na druge sada, policajci će to primetiti, a mi to možemo kontrolisati."

Bum!

Vozilo se nagnulo na desni bok i počelo da kvasiti tle. Nije bilo potrebno pregledati, Svini je znao da je to bio desni spoljašnji za brzinu. Ta dva točka će se za idućih hiljadu stopa istrošiti do same ivice, na njima je počivala glavna težina - točkovi za upravljanje bili su srazmerno malo opterećeni.

Na ekranu se sada video mnogo veći deo neba. Bilo je nemoguće triangulisanjem odrediti položaj brodova Zemlje, sada kad je bila odsečena transmisija s Houvovog pi, ali signalni zvuci na ekranu su postajali sve nejasniji. Svini je mislio da su prevalili još nekih sto

hiljada kilometara. On se smeškao i prislonio lice uz devojčino uho. "Bio je to jedan od naših", reče. "Rulman prelazi na tešku artiljeriju. Neki od njegovih torpednih pilota mora da je izgubio jedan torpedo u Žlebu. Lučki policajci su, očigledno, otkrili pojačanje - oni uzmiču. Sve je više verovatno da će buntovnici pokušati da bace na bazu lojalista atomsku bombu, a oni ne žele da budu na planeti kad do toga dođe. Koliko još moramo da idemo?"

Majk je rekla: "Mi smo..."

Bum! Zgrabila je prekidač i motor je umuknuo. "...ovde", završila je ona, a onda se, začudo, počela smejati. Svini je to ćutke primio, ali onda je otkrio da se i on smeška. "S tri ispravna točka", rekao je on. "Hura za nas! Hajde, na posao."

Još jedna svetleća raketa se rasprsnula na nebu, ali ne tako blizu kao ranije. Svini je obišao kamion, a Majk je išla za njim. Oboje su tužno gledali na ostatke isečenih silikonskih guma, koje su nekada bile odlični točkovi. Dva obruča su bila potpuno gola, a peta ispumpana guma, na kojoj se nije vozilo, još se mogla spasti.

"Odveži kaiš na buretu i odguraj ga iz stražnjeg dela", rekao je Svini. "Oprezno. Hajde da ga sada spustimo na tle, tu dole."

Svuda oko njih, skriveni među stenama i debelim kvrgavim stablima, bili su oni mali instrumenti čije je vešto elektronsko čavrljanje ovom mestu davalo izgled značajnog vojničkog logora - za brodove koji su kružili nad Ganimedom. Na fotografijama se to, naravno, ne bi videlo, normalna svetlost je bila preslaba, infracrvena još slabija, a atmosfera bi oštetila ultraviolettne ploče. Niko ne bi očekivao da bilo kakvim metodom nešto vidi iz vasiona, bar ne u Žlebu, jedino bi detektori beležili da se energija širi i da se izvori energije kreću u tom području - i torpeda buntovnika, kako na njega padaju. A to bi bilo sasvim dovoljno.

Uz pomoć koju mu je pružila Majk, Svini je stavio aluminijumsko bure u sredinu ove zbirke. "Ja ću sada skinuti onu probušenu gumu", rekao je. "Imamo na raspolaganju petnaest minuta do određenog roka, a možda će nam kasnije to biti potrebno. Znaš li kako se spaja ova stvar?"

"Nisam idiot! Samo ti idi i promeni gumu."

Dok je Svini radio, Majk je pronašla glavni vod za nevidljive aparate-brbljivce i priključila mu još jedan novu. Opremila ga je prekidačem

čije bi pero skočilo na 'pali' čim struja stigne do solenoida koji pokreće otponce. Jedna struka namotanog kabla vodila je do solenoida, a druga do crveno obojene spojnice na aluminijumskom buretu. Kontrolisala je kontakt s druge strane kabla. Sve je bilo pripremljeno. Kad uključe H u taj kontakt, mali brbljivi instrumenti će zaćutati u istom trenutku kad se bure ukljući.

"Majk, je li sve spremno?"

"Sve je gotovo i čeka. Ima još pet minuta do određenog vremena."

"Dobro", reče Svini i oduze joj kotur. "Uđi brzo u kamion i odvedi ga preko Pola - preko horizonta odavde."

"Zašto? Ovde stvarno nema opasnosti. A ako bi je i bilo, šta bi mi koristilo da budem sama tamo preko?"

"Slušaj, Majk", rekao je Svini. Išao je natraške prema severu odmotavajući u hodu kabel. "Ja želim da se ovaj kamion skloni odavde, možda ćemo moći da ga koristimo, a kad jednom ovo tu započne, vatra bi mogla da zahvati i kamion. Osim toga, pretpostavimo da policajci odluče da bolje osmotre sve ovo dole. Kamion je vidljiv, ili je, barem, sumnjivo pravilnog oblika. A mene ne mogu zapaziti. Stoga bi za mene bilo mnogo bolje da je kamion iza horizonta. Shvataš?"

"U redu. Nemoj da te ubiju, to je sve."

"Ne želim to. Doći ću posle svršetka predstave. Kreni!"

Ona se neubedljivo namrštila i popela se u kamion koji je polagano odmicao uza strminu. Dugo posle toga otkako se izgubio, Svini je čuo struganje golih točkova po nabacanom kamenju, dok se, konačno, i to nije izgubilo.

Nastavio je da ide unatraške, odmotavajući kabel sa kotura sve do kraja, tako da je lažni logor bio od njega udaljen za čitav kilometar. Uhvatio je prekidač desnom rukom, prokontrolisao svoj sat, i, čekajući, zgurio se iza dugačkog niskog brežuljka.

Čitava serija svetlećih raketa sazдалa je niz plavih sunaca na nebu. Negde je fijuknuo jedan projektil, a tle se snažno potreslo. Svini se od svega srca nadao da se 'buntovnički' upravljači torpeda neće suviše približiti.

Ali neće sve to više dugo potrajati. Samo za nekoliko sekundi, preživeli brod - brod, koji je bio usmeren ka jednoj od šest nepoznatih zvezda s novom generacijom Prilagođene dece -

uzleteće s brda.

Dvadeset sekundi.

Petnaest.

Deset.

Devet.

Osam.

Sedam.

Šest.

Svini je ukopčao utikač.

Alummijumsko bure se zapalilo uz tup zvuk, a jarka svetlosna lopta, suviše jaka da bi se mogla ublažiti zaštitnim naočarima ili zatvaranjem očiju, ili i jednim i drugim, digla se na nebu Ganimeda. Toplota je zapljusnula Svinijevu kožu tako snažno kao, svojevremeno, udar JATO-jedinice. Vazdušni udar do koga je došlo posle devet sekundi prilepio ga je za tle i izazvao krvavljenje iz nosa. Ne hajući za to, on se okrenuo i pogledao gore. Svetlost je već bila utrnula. Ostao je stub belog dima protkan privlačnim žarkim bojama koje su hitale u nebo brzinom od jednog kilometra u minutu.

Bila je to đavolski ubedljiva atomska bomba - uzevši u obzir da je bila lažna.

Stub se nije počeo širiti u pećurku sve dok nije bio visok otprilike pet kilometara. Tada je Svini bio stguran da nigde na rastojanju od deset astronomskih jedinica od Ganimeda nema broda sa Zemlje. Niko se ne bi zaustavio da ispituje, naročito kad su u trenutku eksplozije svi instrumenti logora prekinuli transmisiju.

Možda će se Luka kasnije dosetiti da je 'eksplozija' mogla biti jedna velika, sa aluminijumskog bureta odapeta pirotehnička sprava koju je pokrenula smesa hemijskih eksploziva niskog stepena. Ali za to vreme će spaseni brod biti daleko i niko neće više moći da ga prati. Zapravo, već je bio otišao. Krenuo je pri nuli, koju Svini nije ni odbrojao.

Svini je ustao i veselo je pevuckao - isto tako nemelodično kao Rulman - kad se teškim koracima uputio prema severu. Pretpostavljalo se da Žleb s druge strane Pola, što se više primiče Jupiteru okrenutoj ganimedskoj hemisferi, postaje sve plići. Tamo je bila zona sumraka, koju je Sunce neredovno obasjavalo dok je Ganimed bio na sunčanoj strani Jupitera, a sasvim redovno kad bi

satelit u potpunosti iziđao iz Jupiterove senke.

Međuperiod je bio hladan, ali je trajao manje od osam zemaljskih časova.

I na drugim mestima Ganimeda ostali kolonisti su nastojali da dođu do sličnih mesta. Njihova lažna ratna oprema bila je uništena, a cilj ostvaren. Bili su snabdeveni na razne načine, ali svi tako dobro kao i Svini, a on je imao besprekoran snegomobil na deset točkova na kojem se šest preostalih guma moglo razmestiti tako da se vozilo osposobi za teški teret. Na njemu se nalazio tovar alata, semenja, beleški i isečaka, lekova, rezerve hrane i goriva. I ženu je imao.

Zemlja će posetiti Ganimed. Svakako. Ali ništa neće naći. Unutrašnjost Houvovog pi spravnili su s tlom posle uzletanja broda. A što se ljudi tiče - biće bezopasni, neuki i razmešteni daleko jedan od drugoga

Biće seljaci, mislio je Svimi. Zviždao je prelazeći preko Severnog pola. Samo seljaci.

Konačno je ugledao konture kamiona, šćućurenog na početku doline. U prvi mah se Majk nije videla, ali on ju je otkrio. Stajala je leđima okrenuta prema njemu, na maloj uzvišici. Popeo se i stao kraj nje.

Dolina je bila uska još otprilike trideset metara, a onda se otvorila kao široka lepeza ravnog zemljišta; retka magla bila se nadvila nad njom. Za zemaljskog čoveka bi to izgledalo krajnje pusto - ali zemaljski ljudi je nisu gledali.

"Kladio bih se da je na Ganimedu najbolja zemlja za poljoprivredu", šaptao je Svini. "Želeo bih"

Majk se okrenula i pogledala ga. Želja je ostala nedorečena, ali je bilo sigurno da je Majk pogodila šta je u stvari. Rulman više nije bio na Ganimedu da uživa u njegovoj lepoti - ovoj ili bilo kojoj drugoj. Otišao je s decom na brod, iako on nikada neće ugledati kraj puta, a sve i da stigne na cilj, ne bi mogao tamo da živi. Svoje ogromno znanje poneo je sa sobom. On je bio veliki čovek, to je Svini znao. Možda veći nego njegov otac.

"Hodi, Majk. Spusti se s kamionom", rekao je Svini nežno. "Ja ću za tobom pešačiti."

"Zašto? Lako ću voziti po tom tlu - tvoja težina ovde ne smeta."

"Ne brinem se ja zbog težine. Jednostavno mi se pešači. To je, dakle

- dovraga, Majk, zar ti ne znaš da je kucnuo čas mog rođenja? A ko je ikad čuo da bi dete došlo na svet u kamionu od četrnaest tona?"

BIĆE S TAVANA

Zapisano je da Divovi posle dolaska sa udaljenih zvezda na Teluru proboraviše neko vrerne i gledahu na površinu Zemlje, našavši da je siromašna i zloslutna. Zbog toga oni stvoriše ljude da žive uvek u vazduhu i pod suncem, i u svetlosti zvezda, e da bi se podsetili na njih. I Divovi proboraviše još neko vreme i učahu ljude govoru, pisanju, tkanju i da čine mnoge stvari koje su potrebne, o čemu govore spisi. Posle toga oni otidoše do udaljenih zvezda, rekavši: "Uzmite taj svet za sebe, i mada ćemo se vratiti, ne bojte se, jer on je vaš."

Knjiga zakona

1.

Honata, Izrađivača kesa, dovukli su mrežama sat pre ostalih zatvorenika, kao što dolikuje najnevernijem među njima. Još nije počelo da sviće, ali njegovi stražari su ga velikim skokovima vodili kroz beskonačni vrt orhideja koji je mirisao na mošus, mali tamni likovi savijenih nogu, pogrbljenih ramena, tankih golih repova obmotanih, kao i njegov, u koncentričnim spiralama u smeru kazaljke na časovniku. Za njima je, na kraju dugog užeta, skakao Honat; usklađujući svoje skokove s njihovima, jer ako bi se i najmanje okliznuo, smesta bi se zadavio.

On će, zacelo, morati da silazi do površine, nekih 80 metara ispod vrta orhideja, svakako odmah posle svitanja. Ali ni najneverniji nije želeo da otpočne to putovanje čak ni na kraju milosrdnog užeta za vešanje - ma i trenutak ranije nego što zakon kaže: Idi!

Omčasto isprepletana mreža loza ispod njih, čija je svaka vitica bila debela kao ljudsko telo, oštro se ispupčila prema spolja i prema dole, kad su skakači stigli na rub šume i drveća paprati koje je okružilo guštaru preslica. Cela grupa se zaustavila pre silaženja i pogledala prema istoku, kroz mračnu udubinu. Zvezde su sve više i brže bledele, samo se još svetlost sazvežđa Papagaja mogla jasno razabrati.

"Divan dan", reče jedan od čuvara pričljivo. "Bolje je sići za sunčana

dana nego po kiši, Izrađivaču kesa."

Honat zadrhta, ali ne reče ništa. Naravno da je tamo dole u Paklu kiša uvek padala, toliko je moglo da uoči i malo dete. Čak i za sunčana dana, besprekidna, igličasta kišna isparavanja, sa sto miliona listova večnog drveća, stvarala su sumaglice pare u vazduhu šume i natapala večno crne kaljuge.

Gledao je oko sebe u maglovitom jutru koje se sve više razvedravallo. Istočni horizont je bio crn naspram obrisa velikog crvenog sunca, koje je već bilo izišlo, otprilike, jednom trećinom svog obima. Bližilo se vreme da iziđe i drugo sunce, njegov mali, plavobeli, užasno vreli pratilac. Sve do ruba, kao i do svih drugih horizonata, isprepleteni okean vrhova drveća talasao se blago u dugim mekim talasima; bezličan i gladak kao ulje. Samo je izbliza oko moglo da razdvoji ovaj okean u pojedinosti, u stvarni svet: veliki mnogokatni splet gusto obrastao sitnom paprati, orhidejama koje gutaju vazduh, hiljadama vrsta gljivica koje niču svuda tamo gde su se loze ukrstile i nanele malo humusa za njih, živopisnim parazitima koji sisaju sokove loza, drveća, pa i jedan drugog. U baricama kišnice, okupljene u gusto priljubljenom lišću stoklasa, drevne žabe i tajni posmatrači prekidalu su svoje hrapave pesme, što je dan više osvajao, dok nisu, jedan po jedan, sasvim umukli. U drveću ispod sveta, prvi jutarnji krici gušter-ptica - duše prokletih ili đavola koji su ih progonili, niko, zapravo, nije bio siguran čijih - nastaviše koncert.

Kratak nalet vetra nasrnuo je iz udubljenja na proplanak preslica i malo zanjihao mrežu ispod grupe, kao na tkačkom stanu. Honat se tome podao lako, mehanički, ali jedna od manjih puzavica prema kojoj je ispružio svoju голу ruku zasiktala je na njega i izlila se dole u tminu. To je bila hlorofilno zelena zmija, izmilela iz vlažnih vazdušnih staza po kojima je lovila u drevnoj tami, da u mirnom jutru pozdravi oba sunca i osuši svoje ljuste. Još niže, začuđeni majmun se izvukao iz postelje pošto ga je preplašila razljućena zmija, i skočio na drugo drvo, nanizavši deset smrtnih uvreda jednu za drugom, dok je još bio usred skoka. Zmija, naravno, nije marila za to, budući da nije govorila ljudskim jezikom, ali grupica na rubu proplanka preslica zakikotala se sa uživanjem.

"Lošim jezikom se služe dole", reče jedan od čuvara. "Pravo mesto za tebe i tvoje huljenje, Izrađivaču kesa. Hajde sad."

Uže je steglo Honatov vrat, a onda su njegovi stražari poleteli u cikcak skokovima dole u udubljenje prema Stolici istinoljupca. On je išao za njima jer nije imao izbora, dok je uže stalno pretilo da se obmota oko njegove ruke, noge ili repa, i, što je još gore - mnogo gore činilo svaki njegov pokret smrtno neskladnim. Iznad njega, Papagajevo zvezdano perje zasvetlucalo je i iščezlo u opštem plavetnilu.

Prema središtu udubljenja iznad gaja, kuće sašivene od lišća i kože gusto su se nagomilale, privezane uza samu lozu ili viseći s grane, i suviše visoke ili suviše vitke da podnosi lozu. Mnoge od tih kesa Honat je dobro poznao, ne samo kao posetilac već i kao zanatlija. Najbolje od njih - prevrnuti cvetovi koji su se automatski otvarali kad bi ih okupala jutarnja rosa, no koje su se u sumrak mogle čvrsto i sigurno sklopiti oko svog stanovnika jednim potezom konopca - on je sam nacrtao i izradio. Divili su im se nadaleko i krivotvorili ih.

Ugled koji je time stekao, takođe je doprineo tome da se nađe na kraju užeta za vešanje. Njegovim rečima oni su pridavali najveću važnost, dovoljno veliku važnost da od njega načine vodećeg nevernika, čoveka koji vodi mlade u bezverstvo, čoveka koji ne veruje Knjizi zakona.

A verovatno je doprinelo i tome da zasluži putovanje Dizalicom u Pakao.

Kese su se već otvarale kad se društvo dokoturalo među njih. Tu i tamo, sanjiva lica virila su iz listova koji su se razmicali usled otvaranja kесе, a uzduž i popreko preko njih visili su vlažni kožni kaiševi. Neki od probuđenih stanara prepoznali su Honata, u to je bio siguran, ali nijedan nije izišao da krene za grupicom - iako bi, da je to normalan dan, građani u to vreme trebalo da počnu ispadati kao zrele semenke iz srca svojih šivenih cvetova.

Bližilo se Suđenje, oni su to znali. I čak oni koji su noćas spavali u najboljim Honatovim kućama nisu sada hteli da istupe u njegovu odbranu. Svaki od njih je, konačno, znao da Honat ne veruje u Divove.

Honat je sada ugledao Stolicu istinoljupca, viseću stolicu ispletenu od pruća, na poleđini optočenu vencem ogromnih šarenih orhideja. One su, tobože, tu bile presađene kad je stolica načinjena, ali niko nije pamtio koliko su stare. Pošto nije bilo godišnjih doba, moglo se

pretpostaviti da su tu od pamtiveka. Sama Stolica stajala je na stražnjem delu arene, visoko iznad njih. Ali pri jačoj svetlosti Honat je mogao da razabere lice Plemenskog pravobranioca obraslo belim dlakama, kao neki usamljeni srebrno-crni dan i noć među velikim jarkim cvetovima.

U sredini arene bila je Dizalica. Honat ju je često viđao, i sam je bivao svedok Suđenja na kojima se Dizalica koristila, ali još nije mogao da poveruje da će, uskoro, sigurno on biti njen sledeći putnik. Ona se sastojala samo od velike korpe, dosta duboke da se iz nje mora iskočiti, a oivičene trnjem koje je sprečavalo povratak u nju. Tri užeta od konoplje bila su pričvršćena uz njene ivice i vešto upletena oko jednostrukog čekrka koji su mogli da pokreću dva čoveka i kad je korpa bila puna.

I sam postupak je bio jednostavan. Osuđenika bi nasilno stavili u korpu i zatim je spuštali van domašaja pogleda, sve dok opuštenu užad ne bi pokazala da je dodirnula površinu. Žrtva bi izišla - a ako ne bi, korpa bi ostala dole dok sve žrtve ne bi izgladnele ili dok se Pakao na neki drugi način ne bi za nju pobrinuo. Zatim bi se užad ponovo namotavala oko čekrka.

Kazne su se razlikovale po trajanju, već prema težini zločina, ali, praktično govoreći, to je bila puka formalnost. Iako je korpa, po dužnosti, ponovo spuštana kad bi kazna istekla, nije bilo poznato da se iko u nju vratio. Razume se, u jednom svetu bez godišnjih doba ili meseci, i stoga bez ikakve druge osim svojevlasno određene godine, dug period nije lako tačno izračunati. Korpa je, često, umela da stigne trideset ili četrdeset dana posle utvrđenog datuma. To je bila samo tehnička oznaka, jer pridržavati se određenog vremena bilo je teško u tavanskom svetu, a, verovatno, nemoguće u Paklu.

Honatovi čuvari su privezali slobodni kraj njegovog užeta za jednu granu i poređali se oko njega. Jedan od njih mu je rasejano pružio borovu šiškarku, i on je pokušao da svoje misli uposli vađenjem sočnih semenki. Ali, učinilo mu se da su one nekusne.

Sad su doveli i druge zatvorenike, dok ih je Pravobranilac, svojim svetlucavim crnim očima, posmatrao sa svog visokog sedišta. Bila je tu Matilda, Nabavljačica krme, koja je drhtala kao u malaričnoj groznici. Krzno na njenoj levoj strani bilo je sjajno i nakostrešeno kao da je, neoprezno, prevrнула na sebe biljku s rezervoarom za vodu.

Posle nje su doveli Alaskona Moreplovca, sredovečnog čoveka, samo nekoliko godina mlađeg od Honata. Privezali su ga blizu Honata, i on se odmah smirio, žvaćući s prividnom ravnodušnošću stabljiku trske.

Dotle je okupljanje teklo uz malo reči, ali se to izmenilo kad su čuvari pokušali da dovedu Seta Kovača igala. Odmah se čulo kako on celim putem do čistine naizmenično brblja i vrišti u raznim tonovima, koji su mogli značiti strah i bes. Svi na čistini, osim Alaskona, osvrnuli su se da vide, glave su izvirivale iz kesa kao mladi leptiri iz čaura.

Trenutak kasnije, Setovi čuvari su se pojavili na rubu čistine zbijeni u grupicu, i sami galameći. Negde usred gužve Setov glas se još jače čuo. Bilo je očigledno da se on sa svih pet udova hvatao za svaku lozu ili paprat koju je mogao da domaši. Tek što bi im pošlo za rukom da ga otkaače, skočio bi prema kojoj drugoj, po mogućnosti unazad. Uprkos svemu, nemilosrdno su ga doveli dole u arenu, dve stope napred, jednu stopu natrag, tri stope napred...

Honatovi čuvari su nastavili da beru borove šišarke. Dok je trajala galama, Honat je primetio da je mirno doveden Čarl Čitač sa iste strane čistine. On je sada sedeo nasuprot Alaskonu, ravnodušno gledajući dole u lozovu mrežu, s napred povijenim ramenima. Zračio je očajanjem. Pri samom pogledu na njega Honat se ponovo naježio. S visokog Sedišta, Pravobranilac je rekao: "Honat Izrađivač kesa, Alaskon Moreplovac, Čarl Čitač, Set Kovač igala, Matilda Nabavljačica krme, pozvani ste da odgovarate pred pravdom."

"Pravda!" viknuo je Set, oslobodivši se jednim skokom svojih čuvara i snažnim trzajem stigavši do kraja svog užeta. "Ovo nije pravda! Ja nemam veze s..."

Čuvari su ga uhvatili i pritisnuli mu smeđe ruke na usta. Pravobranilac ih je posmatrao sa izrazom pakosne radosti. "Postoje tri tačke optužbe", rekao je Pravobranilac.

"Prva, pričanje laži deci. Druga, sumnja u božanski poredak među ljudima. Treća, nepriznavanje Knjige zakona. Svaki od vas može da se brani redom, prema godinama starosti. Honate Izrađivaču kesa, voljni smo da saslušamo tvoju odbranu."

Honat se digao podrhtavajući, ali je, iznenada, osetio da mu se vraća samopouzdanje.

"Sve vaše optužbe", rekao je on, "zasnivaju se na mom poricanju Knjige zakona. Ja nisam propovedao - ništa suprotno onome u šta mi svi verujemo, i nisam ništa dovodio u sumnju. Odbijam optužbu."

Pravobranilac ga je odozgo gledao s nepoverenjem. "Izrađivaču kesa, mnogi muškarci i žene su rekli da ti ne veruješ u Divove", rekao je on. "Nećeš nas umilostiviti gomilanjem novih laži."

"Ja odbijam optužbu", insistirao je Honat. "Ja verujem u Knjigu zakona u celini i ja verujem u Divove. Propovedao sam samo to da Divovi nisu stvarni u istom smislu kao mi. Propovedao sam da su oni bili zamišljeni kao simboli neke više stvarnosti i da nije bilo određeno da se oni doslovce smatraju kao bića."

"Kakva je to viša stvarnost?" pitao je Pravobranilac. "Opiši to."

"Vi zahtevate da učinim nešto što ni pisci Knjige zakona nisu umeli da učine", rekao je Honat uzbuđeno. "Ako su oni otelotvorili stvarnost simbolima, radije nego da je neposredno opisu, kako bi to obični Izrađivač kesa mogao učiniti bolje od njih?"

"Ta doktrina je jalova", rekao je Pravobranilac. "Očigledno namerava da podrije vlast i red uspostavljen u Knjizi. Kaži mi, Izrađivaču kesa, ako ljudi ne treba da se boje Divova, zašto da se boje Zakona?"

"Jer su ljudi, i u njihovom je interesu da se boje Zakona. Oni nisu deca kojoj su potrebni fizički Divovi da stoje nad njima s bičem i uče ih kako se treba ponašati. Dalje, Pravobranioče, ovo zastarelo verovanje nas samo po sebi slabi. Dokle god budemo verovali da postoje stvarni Divovi i da će se jednog dana vratiti i nastaviti da nam propovedaju, nećemo biti sposobni da na naša pitanja sami nalazimo odgovore. Polovina onoga što mi znamo bilo nam je dato u Knjizi, a druga polovina trebalo bi da nam padne s neba, ako budemo dosta dugo čekali. U međuvremenu mi životarimo."

"Ako je jedan deo Knjige neistinit, onda se u celu Knjigu može sumnjati", rekao je Pravobranilac značajno. "A mi ćemo izgubiti čak i ono što ti nazivaš polovinom našeg znanja - a što je, zapravo, čitavo saznanje za one koji jasno gledaju."

Odjednom se Honat ražestio. "Izgubite ga onda", vikao je. "Hajde da zaboravimo sve što znamo samo po navici, da počnemo ispočetka, da učimo sve iznova i na sopstvenom iskustvu. Pravobranioče, vi ste star čovek, ali neki od nas još nisu zaboravili šta znači radoznalost."

"Ćuti!" rekao je Pravobranilac. "Dosta smo čuli. Pozivamo Alaskona

Moreplovca."

"Mnogo šta iz Knjige je očigledno neistinito", rekao je Alaskon ustajući mirno. "Kao priručnik za sitne zanate dobro nam je poslužila. Kao vodilja za to kako je stvoren svemir, ona je besmislena. Po mome mišljenju, Honat je i suviše blag prema njoj. Ja nisam skrivao što sam o njoj mislio, i ja to još i sada mislim."

"I platićeš za to", rekao je Pravobranilac, žmirkajući, odozgo, polagano u pravcu Alaskona. "Čarl Čitač."

"Ništa", rekao je Čarl ne ustajući i ne pogledavši gore.

"Ti ne poričeš optužbu?"

"Ja nemam šta da kažem", rekao je Čarl, ali je onda naglo podigao glavu i upro pogled u Pravobranioca. "Ja znam da čitam, Pravobranioče. Video sam reči u Knjizi zakona koje protivreče jedna drugoj. Ja sam ukazao na njih. To su činjenice, one postoje na stranicama. Ja nisam nikada učio, nisam govorio laži, nisam propovedao bezveruje. Ukazivao sam na činjenice. To je sve."

"Set Kovaču igala, sada ti možeš govoriti."

Čuvari su, odahnuvši, skinuli svoje ruke sa Setovih usta; ugrizao ih je nekoliko puta dok su ga učutkivali. Set je odmah nastavio da galami:

"Ja ne spadam u ovu grupu! Ja sam žrtva kleveta zavidljivih suseda, kovača, koji su ljubomorni na moju stručnost i moje običaje! Niko ne može o meni kazati nešto nepovoljnije nego da sam prodavao igle ovom Izrađivaču kesa - prodavao ih iz neznanja. Optužbe protiv mene su lažne - skroz naskroz!"

Honat je besno skočio na noge, a onda opet seo, progutavši uzvik kojim je želeo da odgovori i ne osetivši pri tom gotovo nikakvo ogorčenje. Zašto je to važno? Zašto da on svedoči protiv tog mladića? Drugima ne bi pomoglo, a ako Set želi da lažima iskupi svoj put iz Pakla, neka mu se pruži ta mogućnost.

Pravobranilac je gledao Seta sa istim izrazom dubokog nepoverenja s kojim se ranije bio obratio Honatu. "Ko je to urezao kletve u belogorično drveće kraj kuće Hosija Zakonodavca?" zapitao je on. "Oštre igle su obavile taj posao, a postoje i svedoci koji će dokazati da su njima rukovale tvoje ruke."

"Opet laži!"

"Igle nađene u tvojoj kući odgovaraju brazdama!"

"Nisu bile moje - ili ih je neko ukrao! Ja zahtevam da me oslobodite!"
"Bićeš oslobođen", rekao je Pravobranilac hladno. Nije postojala ni najmanja sumnja šta je time mislio. Set je počeo da plače i više istovremeno. I opet su se našle ruke koje su mu začepile usta.
"Matilda Nabavljajući krme, da čujemo tvoju odbranu."

Mlada žena je ustala oklevajući. Njeno krzno je bilo sada gotovo suvo, ali je još podrhtavala.

"Pravobranioče", rekla je ona, "ja sam videla stvari koje mi je pokazao Čarl Čitač. Sumnjala sam, ali mi je ono što je Honat rekao vratilo verovanje. Ja ne vidim ništa zlo u njegovom učenju. Ono ne pobuđuje sumnje, kao što vi tvrdite. Naprotiv, otklanja ih. Ne vidim u njima ništa zlo i ne shvatam zašto je to zločin."

Honat ju je pogledao s novim poštovanjem. Pravobranilac je teško uzdahnuo.

"Žao mi je tebe", rekao je on, "ali kao Pravobranilac mi ne možemo dopustiti da nepoznavanje Zakona služi kao odbrana. Bićemo milostivi prema svima vama. Odrecite se vaše jeresi, potvrdite vaše verovanje u Knjigu onakvu kakva je napisana od početka do kraja, pa ćete biti kažnjeni samo izgonom iz plemena."

"Ja se odričem!" rekao je Set. "Ja nikad nisam učestvovao u tome. Sve je samo kleveta i svaka reč je laž! Ja verujem u Knjigu u celini!"

"Ti si, Kovaču igala", rekao je Pravobranilac, "lagao pred ovim Sudom i verovatno i sada lažeš. Ti nisi uključen u pomilovanje."

"Podmukli gade! Da te ..!"

"Izrađivaču kesa, da čujem tvoj odgovor."

Moj odgovor glasi : "Ne", reče Honat dostojanstveno. "Govorio sam istinu. Istina se ne može poreći." Pravobranilac je pogledao ostale.

"Što se tiče vas troje, dobro razmislite pre nego što odgovorite. Učestvovati u jeresi znači učestvovati i u kazni. Kazna neće biti lakša zato što niste vi izmislili jeres."

Nastupilo je dugo ćutanje.

Honat je s mukom gutao pljuvačku i njihovo ćutanje prožeto verom učinilo ga je manjim i bespomoćnijim nego ikada. Odjednom je uvideo da bi njih troje ustrajalo u ćutanju sve da ih i nije podsticala Setova prevara. Razmišljao je da li bi i on mogao tako da se drži.

"Onda ćemo izreći kaznu", rekao je Pravobranilac. "Svaki od vas i svi zajedno ste osuđeni na hiljadu dana u Paklu."

Čuo se opšti dahtaj sa rubova arene oko koje se, a da Honat to ranije nije primetio, sakupila nema svetina. Nije se začudio čuvši taj šum. Bila je to najteža kazna izrečena u istoriji plemena.

Stvarno, to nije značilo ništa. Niko se nikad nije vratio ni posle kazne od sto dana u Paklu.

2.

Korpa se ljuljala. Poslednje što je Honat video od tavanskog sveta bio je krug lica koja su kroz otvore između spleta loza buljila dole za njima. Onda se korpa spustila nekoliko metara, za sledeći obrtaj čekrka, a lica su iščezla.

Set je plakao na dnu Dizalice, smotan u klupko, a kraj repa je obmotao oko nosa i očiju. Niko drugi nije mogao ni reč da progovori, a najmanje Honat.

Tmina je počela da ih obavija. Sve je bilo neobično tiho. Povremeni jetki kliktaji gušter-ptice nisu narušavali tišinu, nego kao da su je još više isticali. Svetlost koja se probijala dole u duge hodnike između drveća izgledala je kao neka plavo-zelena sumaglica kroz koju su puzavice ispreplele svoje duge izvijene linije. Stubovi, stabla drveta, potpornji sveta, stajali su svuda oko njih, i suviše daleko u mutnoj svetlosti da bi se prema njima mogla odmeriti brzina silaženja. Samo su neravnomerni skokovi korpe svedočili da se još uopšte pomeraju, iako se ona njihala u stranu, u zamršenom, izukrštanom nizu osmica ucrtanih u vazduhu kao odraz rotacije planeta - Fokolova njihalica opterećena s pet života.

Korpa još jednom posrnu naniže, naglo se zaustavi, iskrene se na stranu i udari sa svima njima o tvrdu trsku. Matilda je zajaukala tankim glasom, Set se gotovo odmah odmotao, tražeći za šta da se uhvati. Još jedan posrtaj i Dizalica se iskrenu na bok i zaustavi.

Stigli su u Pakao.

Honat se počeo oprezno izvlačiti, tražeći put preko dugačkog trnja na ivici korpe. Posle jednog trenutka za njim je krenuo Čarl Čitač, a zatim je Alaskon čvrsto uhvatio Matildu za ruku i izveo je na površinu. Tle je bilo vlažno i sunderasto, ali ipak ne elastično već samo hladno. Honatovi nožni palci su se i nehotice zgrčili.

"Hajde, Sete", rekao je Čarl prigušenim glasom. "Oni je neće dići pre nego što svi iziđemo. To je jasno." Alaskon je gledao oko sebe u

hladnu maglu. "Da", rekao je on. "A vama će i ovde biti potreban kovač igala. S dobrim alatom, postoji izvesna mogućnost da sebi pribavimo korisno oružje."

Setov pogled je lutao tamo-amo od jednog do drugog. Sa iznenadnim kreštećim uzvikom on poskoči s dna korpe i vinu se preko njihovih glava jednim dugim skokom, udarivši kolenom o podnožje najbližeg drveta, jedne ogromne lepezaste palme. Pri udaru su mu se noge presavile, a zatim se učinilo da gotovo istim pokretom okomito uzleće u sumoran vazduh.

Honat je, zinuvši, gledao za njim. Mladi Kovač igala je podesio svoje pokrete tačno na delić sekunde. Već se uspinjao uz užu na kome je visila dizalica. Nije se ni osvrnuo.

Posle jednog trenutka korpa se uspravi. Setova je težina, udarivši o užu, izazvala u grupi koja upravila čekrkom utisak da su svi osuđeni ljudi izišli na površinu; trzaj užeta je bio uobičajen signal. Korpa se počela dizati klateći se i poigravajući. Usled brzine dizanja korpe i svoje žurbe, Set je uskoro nestao iz vidokruga. Ubrzo zatim je iščezla i korpa.

"On nikad neće stići do vrha", šaptala je Matilda. "To je, suviše daleko, i on prebrzo ide. Iscrpšće snagu i pašće."

"Ne slažem se s tim", rekao je ozbiljno Alaskon. "On je okretan i jak. Ako to iko može da izvede, onda može on."

"Oni će ga ubiti ako uspe."

"Naravno da hoće", rekao je Alaskon sležući ramenima.

"Meni neće nedostajati", rekao je Honat.

"Ni meni. Ali ovde bi nam bile potrebne oštre igle, Honate. Sada ćemo morati nastojati da ih sami izradimo - ako budemo umeli da razlikujemo drveće ovde, gde nema lišća, koje bi nam pomoglo da ga raspoznamo."

Honat je radoznalo posmatrao Moreplovca. Setovo bekstvo u nebo skrenulo je njegovu pažnju tako da nije odmah primetio da je i korpa iščezla, pa ga je sada ova fatalna činjenica utoliko više potresla. "Ti zaista nameravaš da ostaneš živ u Paklu, nije li tako, Alaskone?"

"Svakako", rekao je Alaskon mirno. "To nije u većoj meri Pakao nego što su, tamo gore - Nebesa. To je, ni manje ni više, površina planeta. Mi možemo ostati živi ako se ne podamo strahu. Zar si nameravao da sediš ovde sve dok ne dođu po tebe demoni, Honate?"

"Nisam mnogo o tome razmišljao", priznao je Honat. "Ali ako postoji i najmanja mogućnost da bi Set mogao ispustiti uže pre nego što dopre do vrha i pre nego što ga oni zakolju - zar ne bi trebalo da pričekamo i da pokušamo da ga dočekamo na ruke. On ne može biti teži od 16 kilograma. Možda bismo mogli napraviti neku mrežu."

"On bi samo smrskao i naše i svoje kosti", rekao je Čarl. "Ja sam za to da se izgubimo odavde, i to što pre to bolje."

"Zašto? Znaš li ti neko bolje mesto?"

"Ne, ali bio ovo Pakao ili ne, ovde ima demona. Svi smo ih videli odozgo, divove sa zmijskim glavama. Oni zacelo znaju da se Dizalica ovde zaustavlja i izbacuje besplatnu hranu. To mora da je za njih mesto gde se hrane."

Još nije bio završio, kad se, u visini, grane počеше micati i njihati. Pljusak oštih kapljica spustio se kroz plavi vazduh, a grmljavina je zatutnjala. Matilda počе da plače.

"To samo dolazi oluja", rekao je Honat. Ali reči su zazvučale kao niz kreštavih glasova. Što je vetar jače duvao kroz drveće, Honat je automatski savio kolena i ispružio ruke da se pridrži, očekujući da dugi talas njihanja prođe ispod njega. Ali ništa se nije dogodilo. Površina ispod njegovih nogu je ostala tamo gde je i bila, ne pomerajući se nimalo u bilo kom pravcu. A u blizini nije bilo ničega za šta bi se moglo uhvatiti.

On je posrtao, pokušavajući da pokretima tela nadomesti elastičnost tla, ali u istom trenutku je došao novi nalet vetra kroz udubinu, još jači nego pre, što je iziskivalo novo prilagođavanje tela na talasanje koje je prolazilo vrhovima drveća. Meka površina ispod njega opet se nije prilagođavala. Poznato obostrano popuštanje isprepletene loze i vetra, deo njegovog sveta na koji je bio navikao kao i na same vetrove, bilo je nestalo.

Honat je morao da sedne. Osećao se veoma bolesnim. Vlažna, hladna zemlja ispod njegove gole stražnjice bila je neprijatna, ali on nije mogao duže da stoji a da ne povрати svoj mršavi zatvorenički doručak. Jednom rukom se čvrsto uhvatio za izbrazdane čvrste stabljike jedne skupine preslica, ali ni taj dodir nije otklonio osećaj nelagodnosti.

Ni ostali to nisu podnosili bolje nego Honat. Naročito se Matilda ošamućeno ljuljala stisnutih usana, pritiskujući rukama nežne uši.

Vrtoglavica. Taj osećaj je bio nepoznat tamo gore, osim kod onih koji su pretrpeli povrede na glavi, ili inače bili ozbiljno bolesni. Ali na nepomičnom tlu Pakla očigledno će ih stalno pratiti.

Čarl je čučao i grčevito gutao pljuvačku. "Ja - ja to ne mogu izdržati", kukao je on. "To je čarolija, Alaskone - demoni sa zmijskim glavama."

"Glupost", rekao je Alaskon iako je ostao na nogama samo na taj način što se priljubio uz veliku smeđu lukovicu jedne palmolike cikadele. "To je samo poremećaj u našim centrima ravnoteže. To je - bolest nepokretnosti. Navići ćemo se."

"To bi dobro bilo", rekao je Honat, lišivši se snagom volje oslonca koji mu je preslica pružala. "Smatram da je Čarl u pravu kad kaže da je ovo teren za prehranjivanje, Alaskone. Čujem da se nešto miče u paprati. A ako ova kiša duže potraje, voda će i ovde porasti. Često sam odavde viđao srebrnasti odblesak posle jakih kiša."

"Tako je", rekla je Matilda pomirljivo. "Podnožje šume papratskog drveća uvek je poplavljeno: zato su i vrhovi drveća ovde mnogo niži." Izgledalo je da je vetar malo popustio iako je kiša još padala. Alaskon je pokušao da se uspravi.

"Hajdemo onda, krenimo", rekao je on. "Ako pokušamo da ostanemo zaklonjeni dok ne dođemo do uzvišenijeg tla..."

Slab šum praskanja visoko nad njegovom glavom prekinuo ga je. Sve više se pojačavao. Iznenada obuzet paničnim strahom, Honat pogleda uvis.

Ništa se nije moglo videti u prvi mah, osim daleke zavese od granja i paprati. Tada, neviđenom brzinom, nešto malo i crno provali kroz plavo-zeleni pokrivač, prevrćući se, u padu, prema njima. Bio je to čovek koji se okretao i prevrtao kroz vazduh smešnom sporošću kao dete koje se prevrće u snu. Oni se razbežaše.

Telo je muklo udarilo o tle, ali uz oštre propratne zvuke kao da je prsnula tikva. U prvi mah se niko nije pomerio. Onda je Honat otpuzao napred.

Bio je to Set, što je Honat shvatio čim je crni lik prodro kroz granje. Ali njega nije ubio pad. On je bio proboden najmanje tucetom igala - od kojih su neke, bez sumnje, bile iz njegove radionice, s vrhovima istančanim kao vlas kose, njegovim sopstvenim skupocenim brusničama od kore kožnog drva, moćenim sve dok nisu postali

mekani, gipki i gotovo providni u blatu na dnu suncem zagrljenag bazena od lišća stoklasa.

Nema milosti tamo gore. Osuda je glasila na hiljadu dana. Unakažena, razbijena hrpica krzna - to je bila jedina alternativa.

A prvi dan je tek počeo.

Ceo dan su se mučili da stignu do uzvišenijeg tla, mahom priljubljeni uza zemlju jer se drveće, osim nekoliko gingkoa, vučjih drenova u cvetu i nekih hrastova nije razgranalo sve dok im stabla nisu dostigla visinu veću od osamnaest stopa iznad tla. Što su se, krišom, oprezno, više približavali podnožju Velikog lanca, tle je bivalo čvršće i mogli su da putuju po vazduhu. Ali tek što su se popeli gore među vrbe, kad se mnoštvo gušter-ptica, krešteći, spusti na njih, boreći se, međusobno, za prvenstvo da ujedaju ove uhranjene i neverovatno spore majmune. Nijedan čovek, bez obzira na to koliko slobodouman on bio, ne bi mogao da izdrži takav napad stvorenja o kojima su ga, dok je bio dete, učili da o njima misli kao o svojim precima. Kad se to prvi put dogodilo, svaki član te grupe se srušio kao borova šišarka na peskovito tle i ležao kao oduzet ispod najbližeg zaklona, sve dok se šarenopernati, lepezorepi bukači nisu zamorili u tako uskom krugu i usmerili svoj let u šira prostranstva. Čak i kad su ih gušter-ptice napustile, oni su još dugo mirno čučali, čekajući da vide nije li ta buka privukla veće demone.

Dosad se nijedan od zmijoglavih silnika nije pokazao - iako je Honat u nekoliko mahova čuo šumove kretanja teških tela u džungli oko njih.

Srećom, na uzvišenijem tlu je bilo mnogo više skrovišta, od niskog žbunja do drveća - gajeva palmi, raznih vrsta lovora, magnolija i mnogo šaša. Osim toga, ovde gore se velika džungla počela razbijati i obilaziti oko velikih ružičastih grebena, ostavljajući slobodan pogled na nebo, samo tu i tamo ispresecan mostovima koji vode iz sveta loza do samih grebena. U slojevima plavog vazduha koji su se između njih prostirali, nanizala se čitava hijerarhija letećih bića, sloj za slojem. Prvo, bube koje nisko lete, pčele i dvokrilni insekti. Onda konjici koji su ih hvatali, a neki od njih imali su raspon krila otprilike dve stope. Onda gušterptice koje su lovile konjice i sve ostalo što se moglo ščepati bez otpora. I konačno; visoko gore, veliki leteći

gmizavci koji su se spuštali niza strmine grebena i jedrili na vazдушnim strujama zraka, hvatajući u svojoj nenasitoj gladi sve što je letelo - šunjavuci se, katkad, i za pticama iz tavanškog sveta i za letećom ribom iznad površine udaljenog mora.

Društvo se zaustavi u česti šaša. Iako je kiša još padala, i to žešće no ikada, svi su bili užasno žedni. Još nisu bili našli nijedan stoklas. Očigledno, ta rezervoarska biljka ne raste u Paklu. Okrenuli su dlanove preme rasplakanom nebu, ali su, začudo, nakupili malo vode, a na pesku se nisu stvarale bare dosta velike da se iz njih pije. Ali je, zato, bar ovde, ispod slobodnog neba, borba u vazduhu bila suviše okrutna da bi se gušter-ptice okupile i kružile nad njihovim skrovištima.

Belo sunce je već zašlo, a ogromni luk crvenog sunca se još nadimao iznad horizonta samo zato što je svetlost njegovog odsečka dopirala s višeg belog sunca koje je u telu neba prolazilo kroz jako gravitaciono polje. U tom jarkom sjaju, kiša je izgledala kao krv, a izborani likovi ružičastih grebena gotovo su bili iščezli. Honat je neodlučno izvirivao ispod šaša na kosine koje su još bile vrlo udaljene. "Ne znam kako bismo se mogli popeti uz njih", rekao je on tihim glasom. "Ta vrsta krečnjaka se raspada čim ga dodirneš, inače bismo bili bolje sreće u našem ratu protiv grebenskog plemena."

"Mogli bismo ići oko grebena", rekao je Čarl. "Podnožje Velikog lanca nije mnogo strmo. Ako budemo izdržali dok do njega dođemo, moći ćemo da nastavimo sve do samog Vrh." "

"Prema vulkanima?" protestovala je Matilda. "Ali tamo gore ništa ne može da živi, ništa osim bele vatrene materije. A tamo su i potoci lave i zagušljivi dim."

"Dakle, ne možemo se popeti uz ove grebene. Honat je u pravu", rekao je Alaskon. "A ne možemo se popeti ni na Bazaltne stepe - tamo nema hrane, a kamoli vode ili skrovišta. Ne znam, zato, šta nam drugo preostaje osim da pokušamo da idemo dalje prema podnožju bregova."

"Ne možemo li ostati ovde?" tužno reče Matilda.

"Ne", rekao je Honat nežnije nego što je želeo. Matildinih pet reči bile su, on je to znao, najopasnije reči u Paklu. Znao je to sasvim sigurno zbog onog sputanog bića u njemu koje je želelo da vikne - da. "Moramo izaći iz zemlje demona. Ako pređemo Veliki lanac, postoji

mogućnost - mala mogućnost - da se pridružimo nekom plemenu koje nije saznalo da smo osuđeni na Pakao. Pretpostavlja se da na drugoj strani Lanca ima nekih plemena, ali grebenski ljudi nikad ne bi dopustili da neko od naših dođe do njih. To sada ide nama u prilog."

"To je istina", rekao je Alaskon malo vedrije. "A s vrha Lanca mogli bismo da siđemo do drugog plemena umesto da pokušamo da se iz Pakla penjemo ka njihovom selu. Honate, mislim da bi to moglo da uspe."

"Onda je najbolje da pokušamo da spavamo tu gde smo sada, i to odmah", rekao je Čarl. "Izgleda da je dosta bezbedno. Ako želimo da se popnemo do podnožja, biće nam potrebna sva preostala snaga."

Honat je hteo da se usprotivi, ali je odjednom osetio da je suviše umoran da bi se dalje brinuo. Zašto da se ne odspava? A ako ih noću nađu i uhvate - pa, to bi, barem, okončalo njihovu borbu.

Bio je to neudoban i vlažan ležaj, ali boljeg nije bilo. Sklupčali su se što su bolje mogli. Baš pre nego što je utonuo u san, Honat je čuo kako Matilda jeca. Bez razmišljanja, otpuzao je do nje. Počeo je da joj liže krzno. Začudio se osetivši da je svaka pojedina svilena vlas bila puna rose. Mnogo pre nego što se devojkica sklupčala i njeni se jecaji pretvorili u sanjivo mrmljanje, Honat je ugasio svoju žeđ. Stavio je sebi u zadatak da ovaj metod pomene ujutru.

Ali kad je belo sunce konačno izašlo, nisu imali vremena da misle na žeđ. Čarl Čitač je nestao. Nešto ga je otkinulo iz njihovog kruga, tako uredno kao plod hlebnog drveta - i isto tako nemarno bacilo njegovu očišćenu belokosnu lobanju, otprilike šezdeset metara uza strminu koja je vodila prema ružičastim grebenima.

3.

U to kasno popodne, njih troje su naišli na plavu nemirnu reku koja je izbijala iz podnožja Velikog lanca. Čak ni Alaskon nije znao šta da o njoj misli. Izgledala je kao voda, ali je tekla kao reka lave koja se spuštala iz vulkana. Ma šta da je to moglo da bude, očigledno nije bila voda. Zna se da voda stoji, da se nikad ne izliva. Moglo se zamisliti mirno telo vode kao ovo, ali samo u masti, kao preterivanje koje proističe iz poznatih vodenih tela rezervoarske biljke. Ali toliko vode u pokretu? To je izgledalo opasno, verovatno je bila otrovna. Nijednom od njih nije ni na um palo da je pije. Bojali su se i da je

dodirnu, a kamoli da preko nje pređu, jer je sigurno bila vruća kao i ostale reke lave. Oprezno su išli duž njenog toka do u podnožje brega, dok su im grla bila suva i hrapava kao stabljike preslica.

Osim žeđi - koja im je, u izvesnom smislu, bila prijatelj, jer je nadjačala glad - uspon nije bio težak. Samo je bio zaobilazan zato što su morali da se skrivaju i izviđaju okolinu svakih nekoliko metara, pa su izabrali najzaklonjeniji put, a ne najkraći. Po nekom prećutnom sporazumu, nijedan od njih nije pomenuo Čarla, ali im je pogled neprestano lutao levo-desno, letimično tražeći stvorenje koje ga je uhvatilo.

Možda je to bio najgori, najstrašniji vid tragedije, što nijednom otkako su bili u Paklu nisu, zapravo, videli demona, ili neku životinju veliku kao čovek. Ogromni trag noge s tri pete koji su otkrili u pesku kraj svog ležaja prošle noći - mesto na kojem je taj stvor stajao i gledao četiri spavaća, hladnokrvno odlučujući kojeg će ščepati bio je jedini dokaz kojim su raspolagali da su sada zaista u istom svetu s demonima - sa istim onim demonima koje su ponekad posmatrali sa udaljenih isprepletenih vinovih loza.

Otisak stopala - i lobanja.

Do mraka su se uspeli otprilike pedeset metara. Teško je bilo oceniti udaljenost u polumraku, a oni pomenuti mostovi isprepletenih vinovih loza koji su vodili od tavanskog sveta do ružičastog grebena nisu se sada videli od mnoštva samih grebena. Nije izgledalo moguće da će se danas još više popeti. Iako je Matilda, začudo, dobro podnela uspinjanje, a Honat se osećao još dosta svež, Alaskon je bio potpuno bez daha. On je duboko posekao bedro kad je zapeo o zupčasti vršak vulkanskog stakla, a rana, obmotana zavojem od lišća da ne ostavi tragove po kojima bi neko mogao da ih prati, očigledno je postajala sve bolnija.

Honat je, najzad, odredio odmor čim su stigli do malog slemena s pećinom na stražnjoj strani. Pomažući Alaskonu da pređe preko poslednjih stena, začudio se kako su mu ruke vrele. Odveo ga je u pećinu i vratio se na izbočinu.

"On je zaista bolestan", rekao je Matildi tihim glasom. "Treba mu vode i svež zavoj na ranu. Moramo mu nekako stvoriti jedno i drugo. Ako ikada stignemo u džunglu na drugoj strani Lanca, Navigator će nam biti mnogo potrebniji nego Kovač igala."

"Ali kako? Mogla bih mu poviti ranu da imam potreban pribor, Honate. Ali ovde gore nema vode. To je pustinja, nikad je nećema preći."

"Moramo se potruditi. Mislim da ću moći da pronađem vodu. Na strmini kojom smo došli bila je velika cikadela, baš pre nego što smo prošli kraj onog vulkanskog kamena na koji se Alaskom ozledio. Tikve takve veličine obično sadrže dosta vode - mogu se poslužiti parčetom tog kamena da je rasečem."

Jedna mala ruka pomolila se iz tame i čvrsto ga uhvatila za lakat. "Honate, ti se ne možeš vratiti tamo dole. Zamisli ako nas demon koji ... koji je ščepao Čarla, još prati. Oni love noću - a cela ova zemlja je tako čudna ..."

"Snaći ću se ja, ici ću za zamorom staklene reke, ili šta to već jeste. Ti nakidaj nešto svežeg lišća za Alaskona i potrudi se da se udobno smesti. Popusti malo vitice oko zavoja. Ja ću se odmah vratiti."

Dodirnuo je njenu ruku i nežno je odmaknuo. A onda bez razmišljanja spusti se sa slemena i upravi prema zamoru reke, puzajući na sve četiri kao rak.

Ali, brzo je zalutao. Tama je bila gusta i potpuno neprozirna. Učinilo mu se da zamor reke dopire sa svih strana, ne služeći mu kao vodič. Uz to, njegovo sećanje na strminu koja je vodila do pećine bilo je pogrešno, jer je osećao da oštro skreće udesno ispod njega, iako se on sećao da je bila ravna do prvog ogranka, a onda je zavijala na levu stranu. Ili je, možda, prošao kraj prvog ogranka u tami, i ne primetivši ga? Oprezno je pipao jednom rukom.

U tom trenutku, oštar, isprekidani nalet vetra grunu iz noći preko slemena. Honat je instinktivno podesio svoju težinu tako da se prilagodi kretanju tla ispod sebe.

Odmah je uvideo svoju grešku i pokušao da zaustavi složeni sklop napredovanja, ali, uslovljena navika, koja je tako usađena ne može se potpuno izmeniti. Obuzet vrtoglavicom, Honat je grabio rukama, nogama i repom po praznom vazduhu i strmoglavio se.

Trenutak kasnije, uz poznati šum i isto tako poznati hladni šok koji mu je prožeo čitavo telo, on je sedeo usred - vode. Ledene vode, vode koja je šumela pored njega, neverovatno, uz preteće majmunsko brbljanje, ali ipak - vode.

Jedva se uzdržao da ne počne histerično da vrišti. Spustio se u reku

i pokvasio. Nešto mu je nežno grickalo noge dok se kupao, ali on se nije plašio riba, od kojih su se manje vrste češće pojavljivale u rezervoarima stoklasa. Sagnuvši njušku prema brznoj nevidljivoj površini, napio se, zagnjurio i zatim se oprezno popeo na obalu, pazeći da ne strese sa sebe kapljice.

Vraćanje uza strminu bilo je mnogo lakše.

"Matilda", dozivao je hrapavim šapatom. "Matilda, imamo vode."

"Onda brzo dođi ovamo. Alaskonu je zlo. Bojim se, Honate." Honat, s koga se cedila voda, tapkajući je ušao u pećinu. "Nemam nikakve posude. Samo sam se skvasio. Treba da ga namestiš tako da može da liže moje krzno."

"Nisam sigurna da je on u stanju da to čini."

Ali Alaskon je bio u stanju, slabo, no ipak dovoljno. Čak mu je hladna voda - sasvim novo iskustvo za čoveka koji nikad nije pio ništa osim toplog sadržaja stoklasa, pomogla, izgleda. Najzad je opet legao i rekao slabim, ali inače normalnim glasom: "Dakle, reka je ipak bila voda."

"Da", rekao je Honat. "A i riba ima u njoj." "Nemoj govoriti", rekla je Matilda. "Odmaram se, Alaskone."

"Odmaram se, ako se budemo držali toka reke ... Gde sam ono bio? Oh ... možemo ići duž toka reke preko Lanca, sada kad znamo da je voda. Kako si to otkrio?"

"Izgubio sam ravnotežu i pao u nju."

Alaskon se nasmejao. "Pakao nije tako rđav, zar ne?" rekao je on. Onda je uzdahnuo, a rogoz ispod njega je zašuštao.

"Matilda! Šta se dogodilo? Zar je on - je li on umro?"

"Ne ... ne. On diše. On je bolesniji nego što sam mislila, to je sve ... Honate, da su oni znali, tamo gore, koliko si srčan."

"Bio sam pozeleneo od straha", rekao je Honat odrešito. "I još i sada se bojim."

Ali njena ruka je opet dotakla njegovu u gustoj tami, a kad ju je dohvatio, osetio je neobičnu radost. Uz Alaskonovo glasno dahtanje iza njih, nije bilo mnogo nade da će spavati te noći, sedeli su zajedno bez reči, na tvrdom kamenu, u nekakvom zatišju. A kad se otvor pećine počeo ocrtavati, prvo nejasno kao lebdeća površina boje kakva se vidi iza spuštenih trepavica, u prvom odsjaju crvenog sunca, gledali su jedno drugo u zaveri svetlosti koja je bila njihova

svojina.

Pakao, razmišljao je Honat, nije, na kraju krajeva, tako rđav.

S prvim zracima belog sunca, poluodrasla mlada oksijena se digla ispred otvora pećine pred kojim je čučala i protegla se sa zadovoljstvom otkrivši, pri tom, niz neobično dugih zuba. Posmatrala ih je jedan trenutak načuljenih ušiju. Onda se okrenula i, skaćući, otrčala kosinom.

Koliko je tamo ćutala prisluškujući, nisu znali. Bili su srećni što su nabasali na jazbinu mladunčeta. Odrasla životinja bi ih sve rastrgla za nekoliko sekundi čim bi njene mačje oči skupile dovoljno svetlosti da ih otkriju. Mladunče, budući da još nije imalo svoju porodicu, bilo je očigledno zbunjeno videći da mu je jazbina zauzeta i nije bilo spremno da se svađa zbog toga.

Posle odlaska te ogromne mačke, Honat je ostao kao sleđen, ne toliko od straha već, jednostavno, stoga što se bdenje tako neočekivano završilo. Međutim, pri prvom Alaskonovom jecaju, Matilda je ustala i tiho prišla Navigatoru govoreći mu mirnim glasom rečenice koje nisu imale smisla niti im je to bila svrha. I Honat se digao i pošao za njom.

Na pola puta do pećine nogom je udario o nešto i pogledao dole. Bila je to bedrena kost neke životinje srednje veličine, ne sasvim oglodana, ni baš potpuno sveža. Verovatno je baš nju oksijena htela da spase od nasilnika koji su prisvojili njenu jazbinu. Uz savijene unutrašnje površine nalazila se gomilica debele sive plesni. Honat je čučnuo i oprezno je zgulio.

"Matilda, možemo ovo staviti na ranu", rekao je on. "Neke vrste plesni sprečavaju gnojenje rane... Kako mu je?"

"Mislim da je bolje", mrmijala je Matilda. "Ali još ima groznicu. Ne verujem da ćemo danas moći da krenemo odavde."

Honat nije znao da li da se zbog toga raduje ili da bude zabrinut. Svakako, nije mu bilo milo da napuste pećinu u kojoj su se koliko-toliko bili udobno smestili. Verovatno će biti bar donekle bezbedni, jer je ta niska rupa još mirisala na oksijenu, a uljezi bi prepoznali taj miris - dok ljudi iz tavanskog sveta to ne bi mogli - i držali bi se daleko od njega. Uljezi ne mogu da pogode da je mačak bio samo mladunče i da nije u rupi, iako će i taj miris brzo izvetriti.

A ipak je bilo važno da krenu dalje, da pređu Veliki lanac, ako je to

mogućno, i da se, na kraju, ponovo dočepaju ovog sveta u koji spadaju, da se opravdaju makar i posle dugog vremena. Sve ako se i pokaže da će lako živeti u Paklu - a dokazi za to bili su dosad malobrojni - jedini ispravan put je bio da se bore sve dotle dok ponovo ne osvoje tavanski svet. Na kraju krajeva, bilo bi jednostavno i lako da su prećutali svoju jeres u samom početku i ostali u dobrim odnosima sa svojim susedima. Ali Honat je progovorio, a takođe i ostali; na svoj način.

Bila je to drevna unutrašnja borba između onog što je Honat želeo da čini i onog što je znao da treba činiti. On nije nikad čuo za Kanta ni za kategorički imperativ, ali je dobro znao koja će strana njegove prirode na kraju pobediti. Bila je to okrutna šala nasleđa, koja je usadila osećanje dužnosti u jedan inače slab karakter. Zbog toga je i donošenje beznačajnih odluka bilo bolno.

Ali, bar zasad, odluka nije zavisila od njega. Alaskon je bio suviše bolestan da bi se mogao kretati. Osim toga, jarki sunčevi zraci koji su blistali na dnu pećine za čas su potamneli, a onda se čuo udaljen tutanj, kao nagoveštaj grmljavine.

"Onda ćemo ostati ovde", rekao je on. "Kiša će ponovo padati, i to jako ovog puta. Kad počne ozbiljno padati, mogu izaći i nabrati malo voća - kiša će me zakloniti, ako se bilo šta oko nas šunja. A sve dok kiša pada, neću morati da idem po vodu na reku."

Kiša je potrajala čitav dan, u vidu stalnog i sve jačeg pljuska koji je već rano posle podne potpuno zastro otvor pećine. Žuborenje obližnje reke pretvorilo se u preteće hućanje.

Predveče je Alaskonu temperatura spala gotovo na normalu, a i snaga mu se povratila. Rana je još izgledala ružno, ali ne zbog nekih komplikacija u mesnatom tkivu već zbog toga što je bila prekrivena s plesni i bolela je samo kad se Navigator nepažljivo kretao. Matilda je bila ubeđena da rana zaceljuje. Alaskon, koji je ležao nepomičan čitav dan, bio je neobično pričljiv.

"Je li i vama palo na pamet", rekao je on u sve gušćem sumraku, "da je nemogućno da reka dolazi iz Velikog lanca, budući da je voda? Svi vrhovi tamo su sam pepeo i lava. Videli smo mlade vulkane u procesu stvaranja, zato smo sugurni u to. Dalje, oni su obično vrući. Ne razumem kako bi bilo mogućno da u Lancu ima izvora vode - čak i onih koji su postali od kiša."

"Ne može, jednostavno, da izvire iz tla", rekao je Honat. "Sigurno ga pune kiše. Po tome kako sada huči, to bi mogao biti početak poplave."

"Kao što ti kažeš, može biti da je ta voda kišnica", veselo reče Alaskon. "Ali ona ne dolazi s Velikog lanca, to je van svake sumnje. Najverovatnije je da se ta voda skuplja na grebenima."

"Nadam se da nisi u pravu", rekao je Honat. "Sa ove strane je nekako lakše popeti se uz grebene, ali treba još imati na umu grebenska plemena."

"Možda, možda. Ali, grebeni su visoki. Plemena sa ove strane nisu, možda, nikada čula o ratu s našim narodom s vrha drveća. Ne, Honate, mislim da je to jedini put koji vodi odavde."

"Ako je tako", reče Honat smrknuto, "poželećemo više nego ikada da imamo nekoliko čvrstih, oštih igala sa sobom."

Alaskonovo mišljenje se brzo pokazalo kao tačno. Njih troje su napustili pećinu u iduće praskozorje. Alaskon se malo kruto kretao, ali inače nije davao utisak da se slabo oseća. Nastavili su da idu nizvodno duž toka reke. Ona je sada bila nabujala zbog oborina i postala bučna, brza.

Otpribliže kilometar više u pravcu Velikog lanca, reka je skrenula i naglo se spuštala prema bazaltnim grebenima, rušeći se preko tri izbočene hridi. Onda je ponovo skrenula pod pravim uglom, i njih troje su se našli na izlazu iz jednog mračnog klanca malo višeg od deset metara, ali uskog i dugačkog. Ovde je reka bila gotovo potpuno mirna, a tanke ivice zemlje sa obe strane bile su prekrivene niskim zbrunjem. Zastali su i gledali nepoverljivo u kanjon. Bio je neobično turoban.

"Ovde bar ima dovoljno skrovišta", rekao je Honat tiho. "Ali svašta bi moglo živeti na takvom mestu."

"Ništa veliko se tu ne može kriti", rekao je Alaskon. "Izgleda da je sigurno. Svakako je to jedini put kojim se može ići."

"U redu. Hajdemo onda. Ali spusti glavu i budi spreman da skočiš!"

Honat je ono dvoje izgubio iz vida čim su se uvukli u tamno zbrunje, ali je mogao u svojoj blizini da čuje kako se oprezno kreću. Ništa se drugo nije micalo u klancu, čak ni voda, koja je tekla nevidljivim koritom bez i najmanjeg talasanja na površini. Ovde nije duvao nikakav vetar, što je Honat zapazio sa zahvalnošću, iako je postojao

pomalo neosetljiv prema bolesti izazvanoj mirovanjem.

Posle nekoliko minuta Honat je čuo tihi zvižduk. Puzao je porebarke prema izvoru tog zvuka i gotovo se sudario sa Alaskonom koji je čučao ispod vrlo razgranate magnolije. Trenutak kasnije pojavilo se Matildino lice u gustom zelenilu."Gledaj", šaptao je Alaskon. "Kako to tumačiš?" 'To' je bila rupa u peskovitom tlu, prečnika, otprilike, četiri stope, oivičena niskim slojem zemlje - očigledno iste zemlje koja je bila izgrnuta iz središta rupe. Najveći deo zemlje pokrila su tri siva elipsoidna predmeta, glatka i bezlična.

"Jaja", rekla je Matilda začuđeno.

"Očigledno. Ali pogledaj kolika su. Ma šta da ih je izleglo, mora biti da je ogromno. Smatram da nekog uznemiravamo u njegovoj privatnoj dolini."

Matildi je zastao dah. Honat je grozničavo razmišljao kako da spreči paniku u sebi i kod devojke. Kamen sa oštrim ivicama koji je ležao u blizini omogućio je odgovor. Dohvatio ga je i udario.

Spoljna površina jaja je bila elastična a ne krta, otvor je bio nepravilnog oblika. Honat se oprezno sagnuo i stavio svoja usta na sočnu površinu.

Bilo je odlično. Miris mu je bio mnogo jači nego u ptčjih jaja, ali on je bio suviše gladan da bi se gadio. Posle kratkotrajne zapanjenosti, nasrnuli su Matilda i Alaskon na druga dva ovoida. Bio je to prvi pristojan obrok koji su imali u Paklu. Kad su se konačno odmakli od razorenog gnezda, Honat se osećao bolje nego ikad posle hapšenja. Spuštajući se dalje kroz klanac, začuli su opet žubor vode, mada je reka izgledala mirna. Tu su, takođe, zapazili prve znake aktivnog života u dolini - jato ogromnih konjica koji su nisko preletali iznad vode. Insekti su odleteli čim se Honat pojavio, ali su se brzo vratili, ubeđeni u svojim nepostojećim mozgovima da su ljudi oduvek bili u dolini.

Huka se brzo pojačavala. Kad su njih troje zaokrenuli uz dugu blagu okuku koja im je zaklanjala vidik do izlaza, ugledali su i izvor te buke. Bio je to snažan luk vodopada visok kao sam klanac, a padao je između dva bazaltna stuba i rušio se u mutni uspenušani bazen.

"Dovde, i nikuda dalje!" rekao je Alaskon vičući da bi ga čuli u toj užasnoj buci. "Nećemo se nikada popeti uz te zidine!"

Honat je zaprepašćeno gledao s jedne strane na drugu. Ono što je

Alaskon rekao bilo je sušta istina. Klanac je verovatno nastao od naslaga mekog kamena u grebenima, koji se delimično topio i bio vulkanskim erupcijama iskrivljen naviše, a onda potpuno isitnjen snažnim tokom reke. Obe strane grebena bile su od tvrde stene, uglačane i sjajne kao da ih je neko rukom klesao. Tu i tamo počela se uz njih penjati vinova loza, ali se nigde nije ni blizu vinula do vrha. Honat se okrenuo i još jednom pogledao veliki luk vode i vodene kapljice. Kad bi samo postojao neki način da se spreči njihovo vraćanje.

Iznad hučanja vodopada iznenada se začuo prodorni piskav krik. Jeka ga je prihvatila i neprestano vraćala, čitavim putem gore do grebenskih utvrđenja. Honat je skočio visoko u vazduh i spustio se dršćući, leđima okrenut prema bazenu.

U početku ništa nije moglo da se vidi. Tada je dole, pri otvorenom kraju okuke, opazio neko neobično, vrlo veliko komešanje.

Sekund kasnije, dvonogi, plavo-zeleni gmizavac, samo upola niži od klanca, pojavio se iza okuke jednim velikim skokom i besno se zaleteo u stenu u dolini. Zaustavio se ošamućen, a velika glava okrenula je prema njima, zloslutno i ljutito, glupo lice.

Krik je ponovo pocepao vazduh. Balansirajući na svom ogromnom repu, životinja je spustila glavu i besno gledala prema vodopadu.

Vlasnik opljačkanog gnezda se vratio kući - a oni su konačno sreli demona iz Pakla.

Honatov mozak je u tom trenutku bio prazan i beskrvan kao kora jablana. Postupao je bez razmišljanja, čak nije ni bio svestan šta čini. Kad su mu misli ponovo navrle u glavu, njih troje su dršćući stajali u polutama i posmatrali nejasnu senku demona koja se pomerala tamo, ispred zaklona od blistave vode.

Bila je to puka sreća, a ne predviđanje, što su našli dovoljno prostora između stražnjeg dela vodopada i slepe stene kanjona. Sreća je podstakla Honata da pođe duž bazena do vodopada, što ih je sve odvelo iza srebrne zavese, do tačke gde je težina vode u padu bila suviše slaba da ih uništi. A najsrećnija okolnost je bilo to što je demon na njih navalio direktno preko bazena, gde mu je duboka voda toliko usporila kretanje stražnjih nogu da je uspela da ga zadrži ispod vodopada, kao što je ranije tresnuo o tvrdu stenu klanca.

Ni trunka toga nije Honatu bila na umu pre nego što je otkrio šta se zbilo. U trenutku kad je veliki gmizavac kriknuo po drugi put, on je jednostavno zgrabio Matildu za ruku i pobegao s njom do vodopada, skačući od niskog drveta do žbunja i paprati, brže no ikada ranije. On nije zastao da vidi kako Matilda drži korak s njim, ili da li ih Alaskon prati. On je samo trčao. Možda je i vikao, ali se toga nije sećao. Sad su stajali sve troje, sasvim mokri, iza vodene zavese, dok senka demona nije sve više bleдела i najzad nestala. Konačno je Honat osetio kako ga neka ruka tapše po ramenima i polagano se okrenuo.

Ovde se nije moglo razgovarati ali je Alaskonov prst, uperen u nešto, bio dovoljno rečit. Duž stražnjeg zida vodopada vekovna nagrizanja nisu uspela da potpuno istroše mekani krečnjak. Bila je još preostala jedna vrsta zupčastog žleba, otvorenog prema klanacu, i izgledalo je kao da se po njemu može verati. Na vrhu vodopada voda je izbijala između bazaltnih stubova u vidu glatke, gotovo krute cevi koja je pravila luk od bar dva metra pre nego što se probila da bi se u lepezastim kapljicama i dugama obrušila u klanac. Kad se, jednom, obavi uspon iz žleba, trebalo bi da se ispod vodopada može izaći a da se ne mora opet ići kroz vodu.

A posle toga?

Honat se, odjednom nasmejao. Osećao se potpuno iscrpen. Bila je to reakcija, a demonovo lice verovatno će ga još dugo progoniti u snu. Ali, istovremeno, nije mogao da uguši nalet iracionalnog samopouzdanja. Pokazao je radosno prema gore, stresao se i skočio napred u grlo žleba.

Za nepun sat stajali su na strmini iznad klanca, a vodopad je tutnjao duž obale blizu njih. Odavde gledano bilo je jasno da je klanac samo dno jedne veće pukotine, prelom između ružičastih i sivih grebena tako oštar kao da je bleskom munje zabijen u stenu. Iza bazaltnih stubova iza kojih se rušio vodopad reka se penušala, preskačući preko dugih lestvica grebena koje su izgledale kao da vode ravno u nebo. S ove strane stubova strmina se širila u neku vrstu zarubljene visoravni, kao da su vode vekovima proticale preko te površine, a tek onda naišle na mekši grebenski sloj koji im je dopustio da se dublje useku i tako stvore klanac. Kamena visoravan je bila pokrivena velikim razbacanim gromadama kamenja koje je bilo izlizano

dugotrajnom erozijom vode. To su, zacelo, bili ostaci ispranih naslaga slepljenog kamenja i ruda, ili drugih nataloženih slojeva.

"Alaskone, možemo li pogoditi demona jednom od ovih gromada?"

Navigator je oprezno pogledao u klanac. "Ne bih se tome začudio", rekao je konačno. "On se stalno kreće tamo-amo u istom malom luku. Sve stvari padaju istom brzinom. Ako uspemo da proračunamo da gromada, u padu, dospe dole u trenutku kad se on nalazi ispod nje - hm. Da, mislim da ćemo uspeti, čekaj da odaberemo veliku da bismo bili sigurni."

No, Alaskonove ambicije su bile veće od njegove snage, gromada koju je on odabrao nije se ni pomerila, uglavnom stoga što je bio još i suviše slab da jače upre. "Ne mari", rekao je on. "Čak i manja će sve više ubrzavati pad dok ne stigne tamo dole. Izaberi jednu koju ti i Matilda možete da dokoturate, a ja ću morati da sve malo tačnije proračunam, to je sve!"

Posle nekoliko pokušaja, Honat je odabrao kamen otprilike tri puta veći od svoje glave. Bio je težak, ali on i Matilda su ga zajedničkim snagama dokotali do ruba strmine.

"Stanite", rekao je Alaskon ozbiljnim glasom. "Nagnite ga nad ivicu tako da padne čim ga gurnete. Dobro. Sada čekajte. Demon se u ovom trenutku vraća. Čim pređe - u redu. Četiri, tri, dva, jedan, guraj!"

Stena je pala. Njih troje je čučalo u žlebu iznad klanca. Komad stene je iščezavao, bivao sve manji, kao neki plod, onda kao nokat na prstu, pa kao zrno peska. Senkom zaklonjen lik demona je stigao do kraja svog bezumnog kočopernog luka i besno zaokrenuo da se vrati.

I zastao. Samo za tren oka je zastao tamo. Onda se beskrajno sporo prevrnuo na bok, u bazen, zadrhtao dva-tri puta i nestao. Veći talasi prouzrokovani padom vode prekrili su uzburkanost vode izazvanu telom koje tone.

"Kao ribolov harpunom u stoklasu", rekao je Alaskon ponosno. Ali glas mu je podrhtavao. Honat je tačno znao zašto.

Na kraju krajeva, oni su upravo ubili jednog demona. "To bismo mogli da ponovimo", prošaputao je Honat. "Ko zna koliko puta", saglasio se Alaskon ne prestajući da gleda u bazen. "Izgleda da baš nisu mnogo inteligentni ti demoni. Mogli bismo ih, kad se popnemo

još više, namamiti u ćorsokak sličan ovome i bacati na njih kamenje do mile volje. Žao mi je što se sam nisam tome dosetio."

"Kuda idemo sada?" pitala je Matilda, gledajući u pravcu lestvica iza bazaltnih stubova. "Onim putem?"

"Da i to što brže, to bolje", rekao je Alaskon, uspravio se i pogledao uvis zaklanjajući oči rukom. "Mora da je kasno. Nećemo više dugo imati svetlosti."

"Moraćemo da idemo jedno za drugim", rekao je Honat. "Bilo bi pametno da se držimo za ruke. Ako se na tim vlažnim stepenicama malo okliznemo - dalek je put do dole."

Matilda se strese i grčevito uhvati Honata za ruku.

Začudio se kad ga je istog trenutka povukla prema bazaltnim stubovima. Dok su se oni penjali, nepravilni isečak neba postajao je sve tamnije ljubičast. Često su se odmarali, priljubljeni uza zupčastu strminu, da im se povrati dah i da u dlanovima prikupe malo ledene vode iz reke koja se kraj njih rušila u dubinu. U stonu se nije moglo tačno odrediti koliko su se popeli, ali je Honat pretpostavljao da su već, nekako, iznad nivoa svog bivšeg, lozom isprepletenog sveta. Vazduh je bio hladniji i oštrij nego ikad nad džunglom.

Poslednje udubljenje u grebenima kroz koje se reka rušila bio je opet kanjon, još strmiji i još škrtijih zidova od onoga uz koji su se popeli iz klanca ispod vodopada, a bio je toliko uzan da se kroz njega moglo uspinjati odupirući se leđima o jednu, a rukama i nogama o drugu stranu. Vazdušne struje u toj pukotini bile su pune vodene prašine, ali je i to u Paklu bilo sasvim malo zlo o kome se nije vodilo računa.

Najzad se Honat prebacio preko ivice kanjona na jednu ravnu liticu, sav moker i iscrpen, ali ipak pun oduševljenja koje nije mogao niti je hteo da skriva. Bili su iznad džungle tavana, savladali su Pakao. Pogledao je oko sebe da bi se uverio je li Matilda na sigurnom mestu, a onda je pružio ruku Alaskonu. Noga je zadavala muke Navigatoru. Honat snažno povuče, a Alaskon se s mukom prebaci preko ivice i leže u visoku mahovinu. Zvezde su zablistale. Neko vreme su mirno sedeli duboko dišući. Onda su se jedan po jedan obazreli oko sebe da vide gde se nalaze.

Nije baš bogzna šta imalo da se vidi. Visoravan prekrivenu zvezdama, sjajno, visoko vreteno, kao džinovski klen, upereno u nebo u središtu kamene visoravni, a oko vretena, nejasni, u svetlosti

blistavih zvezda...

...Okolo sjajnog klana, čuvajući ga, bili su Divovi.

4.

To je, dakle, bio kraj borbe za ono što je pravilno, ma koliko teško bilo. Sva tobožnja hrabrost nasuprot praznoverju, sve teške borbe protiv samog Pakla svršile su se na tome: Divovi su stvarno postojali.

Oni su nesumnjivo postojali. Iako su bili dva puta toliko visoki kao ljudi, držali se pravije, imali šira ramena, imali deblje stražnjice i rep im nije bio vidljiv, bila je očigledna njihova povezanost s ljudima. Čak i njihovi glasovi, kad su se jedan s drugim dovikivali oko svog ogromnog metalnog klana, bili su glasovi ljudi preobraženih u bogove, glasovi toliko različiti od ljudskih, koliko se ljudski glasovi razlikuju od majmunskih, ali isto toliko, očigledno, iz iste porodice.

To su bili Divovi iz Knjige zakona. Oni su stvarno postojali, i vratili su se na Teluru, kao što su obećali. A oni će znati šta da čine s nevernicima i beguncima iz Pakla. Sve je bilo uzalud - ne samo fizička borba, već i borba za slobodu mišljenja. Bogovi su postojali, bukvalno i stvarno. Ovo ubeđenje je bilo pravi pakao iz kojeg je Honat čitavog svog života pokušavao da se oslobodi - ali sada to nije bilo samo ubeđenje. Bilo je činjenica, činjenica koju je video sopstvenim očima.

Divovi su se vratili da vide svoje delo. A prvi ljudi koje će sresti biće tri izgnanika, tri osuđenika i obeščašćena zločinca, tri odbegla zatvorenika - najgori ološ tavanskog sveta.

Sve je to Honatu prošlo kroz glavu za nepun sekund, ali je Alaskonov mozak još brže radio. Uvek je bio najizrazitiji nevernik u čitavoj grupici pobunjenika, onaj među njima čiji se život zasnivao na postojanju racionalnih tumačenja za svaku stvar, i njegovo je stanovište bilo najjače pogođeno onim što je sada video. S dubokim uzdahom on se naglo okrenuo i udaljio se.

Matilda je uzviknula u znak protesta. Pokušala je, istina, da taj uzvik uguši, ali je već bilo prekasno. Jedno okruglo oko na velikom srebrnom klenu je zasjalo i sve ih okupalo ovalnim mlazem sjaja.

Honat je skočio za Navigatorom. Alaskan je odjednom potrčao ne osvrćući se. Još jedan trenutak Honat je video njegov lik koji se

ocrtavao i lelujavao na tamnom nebu. Onda ga je izgubio iz vida, tako iznenadno i potpuno, kao da nikada nije postojao. Alaskon je podneo sve teškoće i užase uspinjanja iz Pakla, s velikom hrabrošću, čak i radosno - ali nije mogao da podnese saznanje da je sve bilo uzalud. Slomljenog srca Honat se okrete skrivajući oči pred čudovišnom svetlošću. Čulo se samo dozivanje na nekom nepoznatom jeziku koji je dopro iz blizine vretena.

Tada se čuo bat koraka koji su se približavali.

Došao je čas Drugog suđenja.

Posle izvesnog vremena oglasio se neki snažan glas iz tame: "Ne bojte se. Nećemo vam učiniti ništa nažao. Mi smo ljudi kao i 'vi'."

Jezik kojim su govorili imao je isti onaj arhaični prizvuk kao u Knjizi zakona, inače je bio potpuno razumljiv. Neki drugi glas je pitao: "Kako se zovete?"

Honatu kao da se zalepio jezik za nepce. Dok se borio da ga razveže, začuo je Matildin jasni glas kraj sebe:

"On je Honat Izrađivač kesa, ja sam Matilda Nabavljačica krme."

"Vi ste daleko od mesta gde smo ostavili vaše ljude", rekao je prvi div. "Zar vi više ne živite iznad džungle u lozovoj mreži?"

"Gospodine..."

"Ja se zovem Jarl Eleven. A ovo je Gerhard Adler."

Izgledalo je da je Matildu to potpuno dotuklo. Honat je shvatio zašto: već i pri samoj pomisli da se Divovi oslovljavaju imenom čovek bi se prosto oduzeo. No pošto su oni već jednom nogom bili zakoračili natrag u Pakao, ne bi se ni time ništa izgubilo.

"Jarle Eleven", rekao je on, "ljudi još žive među lozovim mrežama. Zabranjeno je da se kroči na tle džungle. Samo zločince šalju tamo. A mi smo zločinci."

"Je li?" rekao je Jarl Eleven. "I vi ste prošli čitav taj put s površine do tle? Gerharde, pa to je izvanredno. Ti nemaš ni pojma kakva je površina ove planete - to je mesto gde evolucija još nije prošla razdoblje neumoljivih borbi. Dinosauri svih mezozoika, primitivni sisari svih vrsta do praiskonskih mačaka - sve. Zbog toga je prva ekipa za oplođavanje te ljude stavila na vrhove drveća."

Honatu je laknulo što je ispitivanje tako brzo počelo. Jarl Elevenovo deklamovanje s mnogim izrazima koje nije shvatio plašilo ga je svojom beznačajnošću.

"Bilo nas je petoro", rekao je Honat tihim glasom. "Rekli smo da mi - da ne verujemo u Divove."

Nastala je kratka pauza. Onda obojica, Jarl Eleven i Gerhard Adler, prsnuše u nesavladljiv smeh.

Matilda je rukama zatvorila uši. Čak je i Honat ustuknuo nekoliko koraka. Smeh je za trenutak prestao, a Div nazvan Jarl Eleven kročio je u oval svetlosti i seo kraj njih: Na svetlosti se moglo videti da na licu i rukama nema dlaka, mada je imao kosu na glavi, a ostalo telo bilo mu je prekriveno nekom vrstom tkanine. U sedećem stavu nije bio viši od Honata, i nije izgledao tako strašno.

"Oprostite, molim vas", rekao je. "Bilo je nepristojno s naše strane što smo se smejali, ali to što ste rekli bilo je sasvim neočekivano. Gerharde, dođi ovamo i čučni ovde, tako da ne izgledaš kao spomenik nekog generala. Reci mi, Honate, u kom pogledu nisi verovao u Divove?"

Honat nije verovao svojim ušima. Jedan Div ga je molio da mu oprost! Je li to bila neka svirepa šala? Ali, ma kakav razlog bio, Jarl Eleven mu je učtivo postavio pitanje.

"Svako od nas petoro bio je drugog mišljenja", rekao je on. "Ja sam pretpostavljao da niste - da niste stvarni, osim kao simboli neke apstraktne istine. Jedan od nas, najmudriji, mislio je da uopšte ne postojite. Ali svi smo bili jednodušni u tome da niste bogovi."

"Naravno da nismo", rekao je Jarl Eleven. "Mi smo ljudi. Istog smo porekla kao i vi. Nismo ni vaši gospodari, već vaša braća. Shvatate li šta vam govorim?"

"Ne", priznao je Honat.

"Dopustite, onda, da vam kažem. Ima ljudi na mnogim svetovima, Honate. Oni se međusobno razlikuju, jer se i svetovi razlikuju, a potrebne su i razne vrste ljudi da ih nasele. Gerhard i ja smo vrsta ljudi koji žive na svetu nazvanom Zemlja i mnogim drugim sličnim svetovima. Mi smo dva nevažna člana velikog projekta koji se zove program oplođavanja, a koji se primenjuje hiljadama godina do sada. Svrha programa oplođavanja jeste da nadzire novootkrivene sveteve i da onda sazda ljude pogodne za život na svakom novom svetu."

"Da sazda ljude? Ali samo bogovi..."

"Ne, ne. Budi strpljiv i slušaj", rekao je Jarl Eleven. "Mi ne stvaramo ljude. Mi ih činimo podesnim, prilagođavamo ih. Velika je razlika

između toga dvoga. Mi uzimamo plazmu živog zametka, spermu i jaje, i modifikujemo ih, otuda nastaje modifikovani prilagođeni čovek, a mi mu pomažemo da se nastani u svom novom svetu. To smo učinili na Teluri - bilo je to davno, pre nego što smo se Gerhard i ja rodili. Sada smo se vratili da vidimo kako ste se snašli i da vam pomognemo ako je potrebno."

Prenosio je pogled sa Honata na Matildu i opet ga vraćao. "Pratite li me?" upitao je on.

"Pokušavam", rekao je Honat. "Ali onda biste morali da odete do vrha džungle. Mi nismo kao ostali, ono su ljudi koje vi želite da vidite."

"Poći ćemo ujutro. Maločas smo se ovde spustili. Ali baš zato što niste kao ostali, vi nas sada još više interesujete. Recite mi: da li je ijedan osuđenik ikada ranije pobegao s dna džugle?"

"Ne nikada. Ali to nije nikakvo čudo. Tamo dole ima nemani."

Jarl Eleven je iskosa gledao u drugog Diva i izgledalo je da se smeška. "Kada budeš video filmove", primetio je, "nazvaćeš to deminutivom stoleća. Honate, kako ste onda vas troje uspeli da pobegnute?"

Najpre uzdržano, a onda sa sve većim poverenjem, što su uspomene življe navirale, Honat mu je pričao. Kad je pomenuo gozbu pred demonovim gnezdnom, Jarl Eleven je značajno pogledao Adlera, ali nije prekinuo Honata.

"I konačno smo stigli na vrh kanjona i izišli na ovu ravnicu", rekao je Honat. "Alaskon je još bio s nama, ali kad je ugledao vas i ovu svetleću stvar, bacio se dole u ponor. Bio je zločinac kao i mi, ali nije trebalo da umre. Bio je hrabar i mudar čovek."

"Nije bio dovoljno mudar da pričeka dok ne odmeri sve dokaze", rekao je Adler tajanstveno. "Sve u svemu, Jarle, ja bih rekao da je izvanredno prava reč za sve ovo. To je doista najuspelije oplođavanje koje je ikada urađeno, barem na ovom ogranku Mlečnog puta. A kolika sreća što smo prisutni baš u trenutku kad je sazrelo, i to još s jednim parom!"

"Šta to znači?" rekao je Honat.

"Evo to, Honate. Kad je ekipa za oplođavanje smestila tvoje ljude na Teluru, njihova zamisao nije bila da zauvek živite na vrhovima drveća. Oni su znali da ćete ranije ili kasnije morati sići na tle i

naučiti da se borite s nedaćama ove planete, i to na specifičan način. Inače bi vaše snage oslabile i izumrli biste."

"Živeti sve vreme na tlu?" rekla je Matilda tiho.

"Da, Matilda. Trebalo je da život na vrhu drveća bude samo međuperiod, dok ne prikupite dovoljno znanja o Teluri i dok se ne osposobite da ga koristite. Ali da biste postali pravi gospodari sveta, moraćete da osvojite i površinu. Domišljatost vaših ljudi da samo zločince šalju na površinu bio je najbolji način koji su mogli odabrati za osvajanje planete. Potrebna je snaga volje i naročito hrabrost da bi se ustalo protiv običaja; a obe te odlike su potrebne da se savlada Telura. Vaši su ljudi izgonili na površinu baš takve borbene umove, iz godine u godinu, svake godine.

Ranije ili kasnije, nekim od tih prognanika moralo je poći za rukom da otkriju kako se uspešno živi na tlu i omogućiti ostalim vašim ljudima da napuste drveće. Ti i Honat ste upravo to učinili."

"Pazi, molim te, Jarle", rekao je Adler. "Zločin je u ovom prvom uspešnom slučaju bio ideološke prirode. To je bio presudan preokret u kriminalnoj politici ovih ljudi. Ustanički duh nije dovoljan, ali ako se spoji sa inteligencijom - ecce homo!"

Honatu se vrtelo u glavi.

"Ali šta sve to znači?" rekao je on. "Zar mi nismo više - osuđeni na Pakao?"

"Ne, vi ste još osuđeni, ako želite da to tako nazivate", rekao je Jarl Eleven trezveno. "Naučili ste kako se ovde dole živi i otkrili ste nešto još značajnije: kako ostati u životu uništavajući neprijatelje. Zna li da ste goloruki ubili tri demona, ti, Matilda i Alaskon?"

"Ubili?"

"Svakako", reče Jarl Eleven. "Pojeli ste tri jajeta. To je klasičan način, i zapravo jedini, da se istrebe nemani kao što su dinosauri. Odrasle ne možete da ubijete osim protivtenkovskim puškama, ali kao embrioni oni su bespomoćni - a odrasli nisu dovoljno razumni da čuvaju svoja gnezda."

Honat ga je čuo, ali kao iz daljine. Ni osećaj Matildine toplote blizu njega ništa mu nije pomogao.

"Znači da se moramo vratiti tamo dole", rekao je tupo. "I to ovog puta zauvek."

"Da", rekao je Jarl Eleven blagim glasom. "Ali nećete biti sami,

Honate. Počev od sutra svi tvoji ljudi biće s tobom."

"Svi naši ljudi? Ali - vi ćete ih proterati?"

"Sve do jednoga. No, mi im nećemo zabraniti da koriste isprepletene loze, ali od sada pa nadalje vaši ljudi moraće da se probijaju i na površinu. Ti i Matilda ste dokazali da se to može. Krajnje je vreme da to i ostali nauče."

"Jarle, ti i suviše malo misliš na ovo dvoje mladih ljudi", rekao je Adler. "Kaži im šta im se sprema. Oni se boje."

"Naravno, naravno. To je jasno. Honate, ti i Matilda ste jedina živa bića vaše vrste koja znaju kako se može preživeti dole na površini. A mi nećemo pričati vašim ljudima kako se to postiže. Mi im, čak, nećemo dati ni bilo kakve sugestije. To prepuštamo vama."

Honat je bio zaprepašćen.

"To je vaša stvar", ponovio je Jarl odlučno. "Sutra ćemo vas vratiti vašem plemenu i reći ćemo vašim ljudima da su vama poznati zakoni uspešnog življenja na tlu - i da svi moraju otići dole i tamo živeti. Reći ćemo im samo toliko, ništa više. Šta mislite da će oni u tom slučaju učiniti?"

"Ja ne znam", rekao je ošamućeni Honat. "Svašta bi se moglo dogoditi. Oni bi čak mogli da nas proglase Pravobraniocima - uprkos tome što smo samo obični zločinci."

"Neobični pioniri, Honate. Muškarac i žena koji će izvesti stanovništvo Telure s tavana u široki svet."

Jarl Eleven je ustao dok je velika svetlost poigravala oko njega. Gledajući za njim prema gore, Honat je video da je najmanje još dvanaest drugih Divova stajalo iza same svetlosti pažljivo slušajući svaku reč.

"No, treba da prođe još malo vremena pre nego što počnemo", rekao je Jarl Eleven. "Možda biste vas dvoje želeli da razgledate naš brod." Ošamućen, ali s nekim tihim unutrašnjim uzbuđenjem kao muzika, u sebi, Honat je uzeo Matildu za ruku. Zajedno su krenuli iz klanca u Pakao, idući za Divovima.

POVRŠINSKI NAPON

Prolog

Dr Šatvje je dugo gledao kroz mikroskop, puštajući La Venturu da iz okolice posmatra mrtvi krajolik Hidrota. Vodolik, razmišljao je on, bila bi bolja reč. Iz prostora, na ovoj novoj planeti zapažen je samo jedan mali trouglasti kontinent, smešten usred beskrajnog okeana: a i taj kontinent je bio, uglavnom, močvara.

Olupina broda za oplođavanje ležala je, prelomljena, popreko na jedinoj pravoj hridini koja se mogla naći na Hidrotu, a koja se veličanstveno uzdizala sedam metara iznad mora. Sa ove uzvišice, La Ventura je mogao da vidi šezdeset kilometara daleko do horizonta preko muljevite ravnice. Crvena svetlost zvezde Tau Ceti, koja je odbleskivala na hiljadama malih jezera, bara i lokvi, pretvarala je vodenu ravnicu u mozaik od oniksa i rubina.

"Da sam pobožan", reče iznenada pilot, "ja bih ovo nazvao očiglednim primerom božanske osvete."

Šatvje izusti samo: "Hm?"

"Čini mi se kao da smo kažnjeni zbog - hibrisa, zar ne? Zbog gordosti."

"Zbog hibrisa, doista?" reče Šatvje, dižući, najzad, pogled. "Meni se baš ne čini da sam se u ovom trenutku naduo od gordosti? A ti?"

"Nisam baš ponosan na svoje pilotiranje", priznao je La Ventura. "Ali ja nisam baš na to ciljao. Prvenstveno sam podrazumevao ono zbog čega smo ovamo došli. Treba biti mnogo razmetljiv da bi se poverovalo da se ljudi mogu rađati, ili bar stvorenja vrlo slična ljudima, po celoj galaksiji. Još više razmetljivosti je potrebno da se taj posao obavi - da se pribavi sva potrebna oprema i da se putuje od planete do planete i da se zapravo stvaraju ljudi, da se prilagođavaju svakom mestu kuda se dospe."

"Verovatno je tako", reče Šatvje. "Ali mi smo samo jedan od nekoliko stotina brodova za oplođavanje u ovom sektoru galaksije. Stoga sumnjam da su bogovi izabrali baš nas kao neke naročite grešnike." Nasmehio se. "A da i jesu, verovatno bi nam ostavili ultrafon da možemo da obaveštavamo Kolonizaciono veće o našem ispaštanju."

Osim toga, Pol, mi ne nastojimo da sazdamo ljude. Mi ih samo prilagođavamo za život na planetama sličnim Zemlji, i ništa više. Mi imamo dovoljno razuma, ili, ako hoćeš, skrušenosti da znamo da ljude ne možemo prilagoditi za život na planeti kao što je Jupiter, ili na nekom suncu kao što je Tau Ceti."

"Bilo kako bilo, sad smo tu", reče La Ventura mračno. "I nećemo otići. Fil mi kaže da više nemamo ni zalihu ćelija zametaka, tako da ovo mesto ne možemo naseliti oplodžavanjem na uobičajen način. Šta će pantropi učiniti s našim leševima - hoće li u njih ugraditi peraja?"

"Ne", reče mirno Šatvje. "Ti i ja, svi ćemo mi umreti, Pol. Pantropska tehnika se ne bavi telom. Ono ti je bilo određeno za čitav život u trenutku kad si bio začet. Pokušaj da ti se telo preudesi, samo bi te osakatio. Pantropi su u stanju da deluju samo na gene, nosioce nasleđa. Mi vam ne možemo dati ugrađena peraja, isto tako kao što vam ne možemo dati novi mozak. Verujem da ćemo moći da naselimo ljudima ovu planetu, samo mi nećemo doživeti da vidimo rezultat svoga rada."

Dok je pilot razmišljao o tome, u želucu mu se napravila ledena lopta. "Šta misliš, koliko ćemo izdržati?" reče on najzad.

"Ko zna. Možda mesec dana."

Pregrada koja je vodila u oštećeni deo broda bila je odmaknuta, tako da je slani, vlažni vazduh, bogat ugljen-dioksidom, slobodno prolazio. Filip Štrasfogl zaista uđe, ostavljajući za sobom blatnjav trag. Kao i La Ventura, i on sada nije imao šta da radi, i izgledalo je da ga to muči. On nije bio rođen za introspektivno razmišljanje, a sada, kad mu je ultrafon bio sasvim razmrskan i neosetljiv prema njegovim rukama, bio je prinuđen da se povuče u sebe, gde nije nalazio mnogo zabave. I jedino zadaci koje mu je postavljao Šatvje sprečavali su da se Filip pretvori u mrzovoljnu masu.

On otkopča i skide sa struka platneni pojas u koji su bile zadenute plastične posude kao patrone. "Još nekoliko uzoraka, doktore", reče. "Svi jedan kao i drugi - voda, vrlo mokra. Imam i nešto peska u jednoj cipeli. Jeste li šta ustanovili?"

"Mnogo šta, Fil. Hvala. Jesu li ostali u blizini?" Štrasfogl izviri napolje i viknu. Čuli su se i drugi glasovi s muljevitih ravnica. Nekoliko minuta kasnije, ostatak preživelih nabio se u prostorije pantropske

sekcije: Saltonštal, stariji asistent Šatvjea, večno nemiran, večno mlad tehničar, koji je bio spreman da sve oproma, pa i smrt; Junis Vagner, iza čijeg se blagog lica krio mozak jedinog preživelog ekologa; Elefterios Venezuelos, večno ćutljivi delegat Kolonizacionog veća, i Džoun Hit, članica posade, koja sada, kao ni La Ventura ni Fil, nije mogla da obavlja svoje dužnosti, ali čija je lepa glava i visoko, prividno nemarno telo blistalo u pilotovim očima jasnije nego Tau Ceti - a, od trenutka nesreće, jasnije i od Sunca domovine.

Pet muškaraca i dve žene - time je trebalo da naseli planetu gde je 'životni prostor' bio voda.

Mirno su ušli i smestili se na podu, po ivicama stolova, u ćoškovima. Džoun Hit je prišla La Venturi. Nisu se pogledali, ali njemu je bilo dovoljno što je osećao toplinu njenog ramena kraj svoga. Sve je sad izgledalo nekako lakše.

"Kakva je konačna odluka, dr Šatvjs?" reče Venezuelos.

"Ovo mesto nije mrtvo", reče Šatvje. "Ima života u moru i u slatkoj vodi. Što se tiče životinja, izgleda da se evolucija zaustavila kod rakova. Najrazvijeniji oblik koji sam pronašao bio je račić iz jednog potoka, a i on nije, kako izgleda, baš mnogo rasprostranjen. U barama i lokvama ima dosta višćelijskih bića, sitnih metazoama nižega reda, od kojih neka grade kućice kao što to čine floskularide na Zemlji. Uz to postoji veliki broj raznovrsnih praživotinja, od kojih su većina trepetljikaši vrlo slični paramecijumu. Ima i nešto bićaša, pa čak i jedna fosforescentna vrsta, koju bih očekivao da otkrijem samo u slanoj vodi. Što se tiče biljaka, one počinju od jednostavnih plavo-zelenih algi pa do savršenijih, koje proizvode neku vrstu korenja - iako nijedna od njih, naravno, ne može da živi izvan vode."

"U moru je, otprilike, isto", reče Junis. "Otkrila sam i neka veća jednostavna višćelijska bića - meduzu i tome slično - i neke rakove, velike gotovo kao jastog. Pored toga, postoji i uobičajena planktonska populacija."

"Ukratko", reče Šatvje, "preživjećemo ako se budemo borili."

"Samo trenutak", reče La Ventura. "Maločas ste mi rekli da nećemo preživeti. A govorili ste o sedmoro nas, a ne o ljudskom rodu, jer nemamo više zaliha ćelija zametaka."

"Nemamo zaliha, ali ih možemo sami pribaviti. O tome ću malo kasnije govoriti." Šatvje se okrete Saltonstalu. "Martine, šta misliš o

tome da se vratimo u more? Nekada, davno, izišli smo iz njega, možda bismo na Hidrotu to isto mogli da učinimo."

"Nema smisla", brzo reče Šaltontal. "Meni se ta zamisao, istina, dopada, ali ne verujem da je ta planeta ikada čula za - pesme Svenberna, ili za Homera. Gledajući na to samo kao na problem koloniziranja, i kao da se to nas lično ništa ne tiče, ja ne bih za to slavno more dao ni prebijene pare. Pritisak evolucije je u njemu suviše jak, borba za opstanak sa ostalim vrstama i suviše ogorčena, tako da je oplođavanje mora poslednje u šta bismo se smeli upustiti, a ne prvo. Kolonisti se ne bi još dobro ni snašli, a već bi bili progutani."

"Zašto?" upita La Ventura. I opet mu želudac zgrči neprijatan smrtni strah.

"Junis, da li među vašim morskim nalazima ima opasnih životinja kao što su vodeni polipi?"

Ekolog Junis potvrdno klimnu glavom.

"Eto ti odgovora, Pol", rekao je Saltonstal. "More otpada. Potrebna nam je slatka voda gde borba za opstanak nije tako žestoka i gde ima više skrovitih mesta."

"Zar se ne možemo boriti s jednom meduzom?" usudi se da upita La Ventura.

"Ne, Pole", reče Šatvje. "Ne s tako opasnim vrstama. Pantropi mogu da prilagode čoveka, ali ne mogu od njega da načine boga. Oni uzmu ćelije ljudskog zametka - u ovom slučaju naše sopstvene, pošto su druge uništene - i genetski ih prilagode za život u svakoj donekle podnošljivoj sredini. Rezultat prilagođavanja je inteligentno stvorenje slično čoveku. Ono, obično, sadrži osobine ličnosti onoga od koga je poteklo jer se, uglavnom, menja spoljni izgled, a ne razum nastalog bića.

Ali mi ne možemo preneti sećanje. Prilagođeni čovek je gori od deteta u svojoj novoj okolini. Nema istorije, nema tehnike, nema predaka, nema ni jezika. Usvojenim planom kolonizacije predviđa se da selidbene ekipe, kao u slučaju Telura, pruže neko osnovno obrazovanje novom biću pre nego što napusti planetu, ali mi nećemo živeti dovoljno dugo da bismo ih mogli bilo čemu podučiti. Moraćemo da ih snabdemo zaštitnim sredstvima i smestimo ih u povoljniju sredinu, tako da će bar neki od njih ostati u životu učeći se na

neposrednom iskustvu."

Pilot je kratko vreme razmišljao o tome, ali ništa mu nije palo na pamet što bi ublažilo pomisao o neminovnosti i blizini propasti. Džoun Hit mu se polako približila. "Jedno od tih novih bića može imati moj karakter, ali se neće sećati mene. Je li tako?"

"Tako je. U sadašnjoj situaciji, ta bića će, verovatno, poticati od svakoga pojedinog od nas, tako da će neki od njih, a možda i mnogo njih, imati naše nasledne osobine. Možda će sačuvati i neke sasvim nejasne tragove sećanja - pantropija je dala izvesne podatke koji potkrepljuju staru Jungovu predstavu o nalsedenom pamćenju. Ah mi ćemo svi umreti na Hidrotu, Pol, kao svesna bića. To se ne može izbeći. Negde za sobom ostavićemo ljude koji će se ponašati kao i mi, misliti i osećati kao i mi, ali koji se neće sećati La Venture, ni dr Šatvjea, ni Džoun Hit - ni Zemlje."

Pilot nije rekao ništa više. Imao je gorak ukus u ustima. "Saltonštal, kakav oblik ti preporučuješ?"

Pantropist se zamišljeno počea po nosu.

"Opne među prstima, naravno, s velikim palcima u vidu bodlji, da se brane dok ne steknu iskustvo. Manje ušne školjke, a bubnu opnu veću i bliže spoljnom kraju ušnog kanala. Moraćemo da reorganizujemo sistem izlučivanja vode. Ljudski bubreg je sasvim prikladan za život u slatkoj vodi, ali za biće sa slanom unutrašnjošću to znači da će osmotski pritisak u unutrašnjosti biti jači nego spolja, tako da će bubrezi morati sve vreme da rade. U tim okolnostima će biti najbolje da pomoću pituitarne žlezde pojačamo lučenje mokraće."

"A šta je s disanjem?"

"Hm", reče Saltonštal. "Smatram da će biti nužna pluća nalik na harmoniku, kao što ih imaju neki pauci. Kiseonik će ulaziti kroz otvore među rebrima. Takva pluća su prikladna da se, vremenom, prilagode na disanje u atmosferi, ako naš naseljenik ikad odluči da izađe iz vode. Za taj slučaj predložio bih da zadržimo nos, ali da vezu između nosne šupljine i ždrelo prekinemo membranom od ćelija koje se snabdevaju kiseonikom, pomoću neposrednog upijanja, a ne putem organa za disanje. Takva se membrana ne bi dugo očuvala ako bi to biće makar i samo povremeno živelo izvan vode, proživelo bi dve-tri generacije kao vodozemac, a onda bi jednog dana

ustanovilo da opet diše kroz ždrelo."

"Dobro smišljeno", reče Šatvje.

"Takođe bih predložio, doktore, da prihvatimo razmnožavanje stvaranjem spora. Kao vodena životinja, naš će naseljenik imati neodređenu dužinu života, ali moraćemo da mu damo rasplodni ciklus od, otprilike, šest sedmica da bi se održao za vreme prilagođavanja, a posle toga bi moralo doći do dužeg prekida. Inače će doći do prenaseljenosti pre nego što bude znao kako da se protiv nje bori."

"Za naše naseljenike će, takođe, biti povoljnije da mogu da prezime u dobroj tvrdoj ljušturi", dodala je Junis Vagner. "Stvaranje spora je jedino rešenje. I mnoga druga mikroskopski mala bića imaju ljušturu."

"Mikroskopski mala?" reče Fil s nevericom.

"Svakako", reče Šatvje smešeci se. "Ne bi baš bilo udobno da se čovek normalne veličine smesti u baricu od pola metra. Ali tu se nameće jedno pitanje. Imaćemo oštru borbu s rotiferima, a neki od njih nisu baš mikroskopski mali; pa i neki se praživi još jedva mogu videti golim okom. Smatram da vaš naseljenik ne sme prosečno biti mnogo manji od jedne četvrtine milimetra, Saltonštale. Morate im dati mogućnosti da se probiju."

"Nameravao sam da ih načinim dvostruko većim."

"Onda bi oni bili najveća živa bića u svojoj okolini", istakla je Junis Vagner, "i ne bi razvili nikakvu umetnost. Osim toga, ako ih sazdate u veličini rotifera, to će ih podstaći da izguraju rotifere koji grade dvorce i da se oni u njih usele."

Šatvje klimne glavom. "U redu, počnimo. Dok im se određuju nove osobine, mi ostali bismo mogli razmisliti i sastaviti poruku ovim ljudima. Mi ćemo sitnim znacima urezati tu poruku na niz listića od neuništivog metala, takve veličine da će naši naseljenici moći lako da njima rukuju. Možemo im reći sasvim jednostavno šta se dogodilo i staviti im do znanja da svemir nije ograničen na njihovu lokvu. Možda će jednog dana oni uspeti da to odgonetnu."

"Jedno pitanje", reče Junis Vagner. "Hoćemo li im reći da su mikroskopski mali? Ja sam protiv toga. To bi im moglo opteretiti celu ranu istoriju nekakvom mitologijom o bogovima i zlim dusima, a bolje bi im bilo da je nemaju."

"Da, reći ćemo im", reče Šatvje. Po promeni tona njegovog glasa, La Ventura je razabrao da on sada govori kao vođ ekspedicije. "Ti ljudi pripadaju ljudskom rodu, Junis. Mi želimo da se oni ponovo probiju u zajednicu svih ljudi. Oni nisu igračke koje treba zauvek zaštititi od istine u slatkovodnoj utrobi."

"Osim toga", primetio je Saltonštal, "oni neće biti u stanju da u svojoj ranoj istoriji prevedu tu poruku. Moraće najpre da usavrše sopstveno pismo, ali mi im nećemo moći ostaviti dvojezični natpis, sličan onome pomoću kojeg smo mi pročitali hijeroglif, ni bilo kakav drugi ključ. Kad budu mogli da odgonetnu istinu, oni će biti i zreli da je saznaju."

"Ovu odluku službeno potvrđujem", reče iznebuha Venezuelos.

Time je, uglavnom, sve bilo gotovo. Dali su ćelije koje će biti potrebne pantropima. La Ventura i Džoun Hit otišli su na svoju ruku ka Šatvjeu i zatražili da ih daju zajedno. Ali naučnik reče da će mikroskopski ljudi morati da budu haploidni, kako bi stekli strukturu sasvim sitnih ćelija, s jezgrima tako malim kao zemaljske rikecije, pa da, stoga, svako biće mora da daje rasplodne ćelije odvojeno - zigote neće biti potrebne. Tako im je i ova uteha bila uskraćena. Neće imati dece nego će u smrti biti sami, kao i uvek.

Pomogli su koliko su mogli da se sroči tekst poruke koja je trebalo da se prenese na metalne ploče. Dopustili su da se snimi struktura njihovih ličnosti. Posvršavali su nužne poslove. Počinjali su osećati glad; morski rakovi, jedini na Hidrotu koji su bili dovoljno veliki za ishranu, živeli su u vodi suviše dubokoj i hladnoj za pećanje.

Pošto je La Ventura stavio kontrolnu ploču u prvi položaj - nepotreban pokret, ali navika koju je naučio da poštuje i koja je na neki čudan način olakšavala stvari - njegovi su zadaci bili obavljani. Sedeo je sam na krajnjem uglu stene, posmatrajući crvenkasti zalazak sunca na Tau Ceti i bacajući kamenčiće u obližnje jezero.

Posle izvesnog vremena Džoun Hit mu se ćutke približi s leđa i sedne. On je uhvati za ruku. Sjaj crvenog sunca je već gotovo bio nestao i oni su zajedno posmatrali njegovo sedanje. La Ventura se, pri tom, žalosno pitao koja li će bezimena lokva biti njegova Leta. Nikada to nije saznao, naravno. A i niko drugi od njih.

Prvi ciklus

U zabitom ćošku Mlečnog puta, vodeni svet Hidrot se bez prestanka vrti oko crvene zvezde - Tau Ceti. U toku mnogih meseci njegov je jedini mali kontinet prekriven snegom i njegove bezbrojne bare i jezera koji okružuju kontinent bili su u vlasti leda. Sad se, međutim, crveno sunce sve više približava zenitu Hidrotova neba, sneg u bujicama juri prema večnom okeanu, a led se povlači prema obalama jezera i bara ...

1.

Prvo što je doprlo do svesti usnulog Lavona bio je slab ali učestao šum tihog grebanja. To je izazivalo osećaj nemira u telu, kao da se čitav svet - i Lavon zajedno s njime - njiše tamo-amo. On se pomeri s neprijatnim osećanjem, ne otvarajući oči. Zbog vrlo usporenog metabolizma osećao se nepokretnim, a neprijatno njihanje je još pojačavalo taj osećaj. Međutim, posle njegovog pokreta, zvuk i njihanje su se pojačali.

Izgledalo je kao da su prošli dani i dani dok se magla u njegovom mozgu razvejala, ali prouzrokovač njegovog nemira nije mu dao odmora. Sa uzdahom je, na silu, otvorio oči i učinio nagao pokret jednom opnastom rukom. Usled fosforescirajućih taloga koji su izbijali iz njegovih ruku pri svakom pokretu, mogao je da vidi da glatki, kao ćilibar žuti zidovi njegove spore, nisu razbijeni. Pokušao je da pogleda kroz njih, ali je napolju video samo mrak. To je bilo razumljivo: embrionalna tečnost u spori svetlela je, ali obična voda nije, ma koliko da se lako pokretala.

Ma šta da je to bilo izvan lopte, ponovo ju je njihalo, sa istim šuškvim trenjem o njenu ljusku. Verovatno neka radoznala dijatomska alga, pomisli Lavon sanjivo, pokušava da sebi probije put kroz predmet, jer je i suviše glupa da ga obiđe. Ili neki rani lovac priželjkuje zalogaj iz unutrašnjosti spore. Neka se samo trudi, Lavon nije imao nameru da već sada razbije ljusku. Tečnost u kojoj je spavao toliko meseci zaustavila je njegove telesne procese i usporila razmišljanje. Kad opet bude u vodi, moraće ponovo da diše i traži hranu. Po potpunom mraku koji je napolju vladao zaključio je da su to tek prvi dani proleća, pa je i suviše rano da počne misliti o tome.

Savijao je prste razmišljajući, usklađenim pokretanjem od malog

prsta do palca, koje nijedna životinja nije bila u stanju da podržava osim čoveka, i posmatrao kako se šire talasi zelenkaste svetlosti i u sve većim lukovima se odbijaju od lučnih zidova spore. Eto, bio je ovde, udobno sklupčan u maloj lopti žutoj kao ćilibar i smeo je tu da ostane dokle god i dubine ne budu tople i svetle. Verovatno je još bilo leda na nebu, i sigurno još ne bi bilo mnogo hrane. Ne može se, doduše, reći da je ikad bilo mnogo hrane, jer su se i lakomi rotiferi budili s prvim mlazom tople vode.

Rotiferi! O tome je bila reč! Postojao je plan da se oni proteraju. Sećanje se vraćalo neprijatno brzo. Kao da je želela da tome pripomogne, spora se opet zanjihala. To je sigurno bio jedan Proto koji pokušava da ga probudi, nikakva ljudožderska bića nisu dolazila na Dno tako rano. Bio je ostavio ranu poruku Parama, i sad je došlo vreme; hladno, i rano, i tamno, kakvo je mislio da će biti potrebno.

Lavon se protiv svoje volje ispravi okrenuvši svoje nožne prste i savijajući kičmu što je jače mogao, odupirući se, pri tom, čitavim telom o svoj ćilibarski zatvor. Sa slabim, oštrim, raskavim zvukom širila se mreža naprslina po prozirnoj ljusci.

Zatim se zid spore rastvori i razasu se u hiljadu oštih parčadi i on žestoko zadrhta od dodira ledene vode. Toplija tečnost iz njegove zimske ćelije ispravala se tiho u laku svetleću maglicu. U kratkotrajnom blesku svetlosti video je nedaleko od sebe poznati oblik: proziran, mehurićima ispunjen valjak, bezbojnu pihijastu papuču, spiralno izbrazdanu, gotovo toliko dugačku koliko je on bio visok. Površina joj je bila prekrivena tankim dlakama; zadebljanim prema korenu, koje su lako podrhtavale.

Svetlost iščeze. Proto je ćutao, čekao je još dok se Lavon gušio i kašljao, izbacujući poslednje ostatke tečnosti od spore iz svojih nabranih pluća i usisavajući čistu ledenu vodu.

"Para?" reče Lavon, najzad. "Već?"

"Da, već", podrhtavale su nevidljive trepetljike u jednoličnim, mirnim tonovima. Svaka pojedina izraslina nalik na dlaku zvučala je na samostalan, promenljiv način. Zvučni talasi koji su na taj način nastali širili su se kroz vodu, modulirajući, pojačavajući ili poništavajući jedan drugog. Kad je čitavo čelo talasa doprlo do ljudskih ušiju, zvučalo je to prilično jezivo, ali se uprkos tome mogao razaznati ljudski govor. "Vreme je, Lavone."

"Vreme, i više nego vreme", začuje se drugi glas iz tame koja je ponovo zavladala. "Ako treba da isteramo Floska iz njegovih dvoraca."

"Ko je to?" reče Lavon, uzaludno se okrećući prema novom glasu.

"Ja sam takođe Para, Lavone. Šesnaest nas je otkako smo se probudili. Kad bi se mogao razmnožavati tako brzo kao mi..."

"Mozak više vredi od broja", reče Lavon. "To će Žderači dosta rano saznati."

"Šta da radimo, Lavone?"

Čovek privuče kolena i utonu u hladno blato Dna da razmišlja. Nešto se uvijalo pod njim - sitni spirillum u obliku spirale odlazio je nevidljiv, i samo se pipanjem moglo prepoznati da je to on. Pustio ga je da ode, još nije bio gladan, a morao je da razmišlja o Žderačima rotiferima. Uskoro će oni vrveti u visinama neba, gutajući sve, pa čak i ljude, ukoliko uspeju da ih uhvate, čak i svoje prirodne neprijatelje Protoe, tu i tamo. Trebalo je još ustanoviti hoće li biti u stanju da Protoe organizuju borbu protiv njih.

Mozak više vredi od broja, čak je i to tvrđenje trebalo još dokazati. Protoi su, uostalom, na svoj način inteligentni, a poznaju svet bolje nego ljudi. Lavon se još sećao kako mu je bilo teško da nauči različite rodove bića na svetu i shvati njihova zbrkana imena. Njegov učitelj Sar neumoljivo ga je učio dok nije i sam počeo da stiče saznanja.

Kad si izgovorio reč 'čovek', mislio si na bića koja, uopšteno govoreći, sva isto izgledaju. Bakterija je bilo tri vrste: štapići, loptice i spirale, ali one su sve sitne i mogu se jesti, tako da je brzo naučio da ih raspoznaje. Kad su na red došli Protoi, raspoznavanje je postalo pravi problem. I Para ovde je Proto, ali se on svakako mnogo razlikuje od Stenta i njegove porodice, a porodica Didina se razlikuje od obeju. Uostalom, ispostavilo se da ako nešto nije zeleno i ima vidljivo jezgro, onda je to Proto, bez obzira na to koliko mu je oblik čudnovat. Žderači su svi različiti, a neki od njih su tako lepi kao plodni vrhovi vodenih biljki, ali svi su oni smrtonosni, i svi imaju krunu trepetljika koje se vrte i koje te mogu za tili čas usisati u mastaks koji neprekidno melje. Sve što je zeleno i ima naboranu staklenu ljusku, Šar je nazivao dijatmom, izvlačeći stranu reč, kao što ih je sve izvlačio iz nekog Dna svoje lobanje koje niko od ostalih nije mogao

da dosegne, a čak ni Šar nije umeo da protumači.

Lavon brzo ustade. "Potreban nam je", reče. "Gde je njegova spora?"

"Na jednoj paprati visoko blizu neba."

Idiot! Star čovek, a nikad ne misli na bezbednost. Spavati blizu neba, gde ga može uhvatiti i odneti svaki Žderač koji na njega naiđe dok je još trom od dugog zimskog sna! Kako može jedan mudrac biti tako neoprezan? "Moraćemo da požurimo. Pokaži mi put."

"Odmah, čekaj", reče jedan od Para. "Ti ne vidiš. Nok u blizini traži hranu."

Tamna struktura se malo uskomešala kad je žustri valjak odjurio.

"Zašto nam je potreban Šar?" reče drugi Para.

"Radi njegovog mozga, Para. On je mislilac."

"Ali njegove misli su voda. Otkako je učio Protoe ljudskom jeziku, zaboravio je da misli na Žderače. Stalno razmišlja o misteriji kako su ljudi došli ovamo. A i jeste to misterija - čak ni Žderači nisu slični ljudima. Ali ako to i razjasnimo, to nam neće pomoći da živimo."

Lavon se, ne videći, okrenuo prema stvoru. "Para, reci mi nešto. Zašto su Protoi uz nas? S ljudima, naime? Zašto smo im potrebni? Žderači te se boje."

Nastupilo je kratko ćutanje. Kad je Para ponovo progovorio, vibracije njegovog glasa bile su još nerazgovetnije nego ranije i još više se osećalo odsustvo ovakvog poznatog osećanja.

"Mi živimo u ovom svetu", reče Para. "Sazdani smo od njega, vladamo njime. Dospeli smo u to stanje mnogo ranije nego što su stigli ljudi, u dugom ratovanju sa Žderačima. Ali mi mislimo kao Žderači, mi ne planiramo, mi delimo naše znanje uzajamno, i postojimo. Ljudi planiraju, ljudi vode, ljudi se razlikuju jedni od drugih, ljudi žele da obnove svet. Oni mrze Žderače isto kao i mi. Pomoći ćemo."

"I odreći se svoje vlasti?"

"Da, odreći ćemo se, ako je ljudska vlast bolja. To je razlog. Sad možemo ići, Nok se vraća sa svetlošću." Lavon pogleda gore. Jasno se video kratki plamsaj hladne svetlosti visoko gore, a posle njega još jedan. Za trenutak se pojavio na vidiku okrugli Proto, čije je telo svetlucalo u pravilnim ritmičkim plavo-zelenim impulsima. Kraj njega je jurio drugi Para. "Nok donosi novosti", reče drugi Para. "Para ima

dvadeset i četiri. Hiljade Sinova je budno na nebu. Nok je razgovarao s kolonijom Sina, ali nam oni neće pomoći, oni svi očekuju da će biti mrtvi pre nego što se probude Žderači."

"Naravno", reče prvi Para. "To se uvek događa. A Sinovi su biljke, zašto bi oni pomagali Protoima?"

"Pitaj Noka da li bi hteo da nas odvede do Šara", reče Lavon nestrpljivo.

Nok pokaže svojim jedinim kratkim, debelim ticalom. Jedan od Para reče: "Zato i jeste ovde."

"Hajdemo onda. Dosta smo čekali."

Mešoviti kvartet odlebdí s Dna kroz tamnu tečnost. "Ne", oštro reče Lavon. "Ni sekund duže. Sinovi su budni, a Notolka Žderač dolazi odmah posle toga. Ti to znaš isto tako dobro kao i ja, Šare. Probudi se!"

"Da, da", odvrati starac srdito. Protegnuo se i zevnuo. "Ti se uvek tako žuriš, Lavone. Gde je Fil? Njegova je spora bila blizu moje." On pokaže na ćilibarsku loptu koja je još bila čitava i pričvršćena uz list vodene biljke, jedan sloj niže. "Bolje da ga gurneš dole, biće sigurniji na Dnu."

"On ne bi nikada stigao na Dno", reče Para. "Obrazovalo bi se termoklinalno strujanje."

Šar se začudi. "Zaista? Zar je stvarno već tako kasno? Čekaj dok skupim svoje zapise." On počne tražiti po listu među parćićima svoje spore. Lavon je nestrpljivo gledao unaokolo, našao komadić neke biljke i bacio ga težim krajem na mehurić Filove ćelije koja je bila ispod njega. Spora se smesta raspukla i snažan mlad čovek je ispao, sav modar od udarca hladne vode.

"Uh!" reče. "Samo mirno, Lavone." Pogleda gore. "Starac je budan? Dobro. Na silu je hteo da prezimi ovde, pa sam, naravno, i ja morao ostati."

"Aha", reče Šar i podiže debelu metalnu ploču, dužine njegove podlaktice i, otprilike, upola užu. "Evo jednog od njih. Samo da, bar, nisam zametnuo drugi..."

Fil odgurnu mnoštvo bakterija. "Evo ga. Najbolje da ih oba daš Pari, da ti ne smetaju. Kuda ćemo odavde, Lavone? Opasno je tako visoko gore. Baš mi je milo što se nijedan Dikran još nije pojavio."

"Ja tu", zatutnja nešto iznad njih.

Ne gledajući gore, Lavon se odmah baci u otvorenu vodu, okrenuvši glavu tek kad je počeo da roni najbrže što je mogao. Šar i Fil skočiše u istom trenutku. Na susednoj paprati iznad one na kojoj je Šar proveo zimu, nalazilo se oklopljeno telo rotifera Dikrana, nalik na trubu, opruženo u skoku za njima.

Njihova dva Protoa vratiše se u luku, ko zna otkud. U istom trenutku, povijeno, sklupčano telo Dikranovo se ispravi u svom oklopu i naglo krete za njima. Začuo se tihi zvuk i Lavon se zakoprcao u tankoj mreži, zamršenoj i neprobojnoj kao busen lišaja. Drugi takav zvuk propratila je kletva koju je promrmlijao. Lavon se snažno razmahne oko sebe, ali je jedva mogao da se miče u paučini providne materije. "Tiho", reče jedan glas u kome je on prepoznao Parin. Nekako je uspeo da okrene glavu i prekoreo je sebe što nije ranije shvatio šta se dogodilo. Pare su probušile trihociste koji su ležali kao sitna tanad ispod njihovih obmotača, svaki je izbacio tečnost koja se u dodiru s vodom pretvara u dugu usku nit. To je bio njihov uobičajeni metod odbrane.

Niže dole, Šar i Fil su strujali s drugim Parom usred bele maglice, slični bićima obraslim plesni. Dikran skrenu da im izmakne, ali nije, izgleda, mogla da odustane; uvijala se i vitlala oko njih, dok je njena korona hrapavo odjekivala zaboravivši i ono malo ljudskih reči koje je znala. Gledano iz daljine, okretanje korone je izgledalo kao varka, zbog ritma treperenja svake pojedine trepetljike, ali se Lavonu ipak činilo da je udaljenost od nje suviše mala. Kroz prozirni oklop Lavon je mogao da vidi veliku čeljust Dikranovog mastaksa kojim je mehanički mleo komadiće što su mu ulazili u usta.

Visoko iznad njih Nok je kružio neodlučno, osvetljavajući čitavu grupu brzim, titrajućim bleescima svoje plave svetlosti. Bio je bičaš i nije imao nikakvog prirodnog oružja protiv rotifera. Lavon nije shvatao zašto se zadržavao ovde privlačeći pažnju na sebe.

Onda mu odjednom sine: neko bačvasto biće sa udarnim pramcima, otprilike Nokove veličine, okruženo s dva reda trepetljika. "Didin!" viknu on bez ikakve potrebe. "Ovuda!"

Proto se graciozno okrene prema njima i izgledalo je da ih posmatra, iako je teško bilo reći kako je mogao da ih vidi kad nije imao očiju. Dikran ga opazi u isti mah i stade se polako povlačiti, a zvuk koji je proizvodila pretvarao se u oštro režanje. Uspela je da se dokopa

biljke i da se sklopča.

U tom trenutku Lavon pomisli da će ona odustati, ali je iz iskustva mogao da zna da za to nije imala dovoljno razuma. Odjednom je vitko, sklopčano telo ponovo bilo u napadu i ovog puta se ustremilo pravo na Didina. Lavon ga upozori besmislenim povikom.

Ali Protou to nije bilo potrebno. Polako kružeći, biće slično bačvi baci se na stranu, pa zatim napred, iznenađujućom brzinom. Kad bi samo uspeo da svojim ubojitim otrovnim organom ubode rotifera u slabo mesto na oklopu.

Nok se pope kako bi se uklonio s puta dvojici boraca i zbog toga u oslabljenoj svetlosti Lavon nije mogao da vidi šta se događalo, iako se besomučno penušanje vode i Dikranovo zujanje nastavilo.

Posle izvesnog vremena izgledalo je da se zvuci udaljavaju. Lavon je čučao u mraku u Šarinoj mreži, slušajući napregnuto. Najzad se sve stišalo: "Šta se dogodilo?" prošapta uzbuđeno.

"Didin ništa ne govori."

Još više večnosti prođe. Zatim mrak počne da iščezava, jer je Nok oprezno silazio k njima.

"Nok, kuda su otišli?"

Nok je dao znak pipkom i okrenuo se oko svoje osovine prema Pari.

"Kaže da ih je izgubio iz vida. Čekaj, čujem Didina."

Lavon nije mogao nista da čuje. Ono što je Para 'čuo' bilo je nešto kao polutelepatski impuls koji je bio sopstveni jezik Frotoa.

"Kaže da je Dikran mrtva."

"Dobro! Kaži mu da donese telo ovamo."

Nastupilo je kratko ćutanje. "Kaže da će ga doneti. Kakva korist od mrtve rotifere, Lavone?"

"Videćeš", reče Lavon. Pažljivo je posmatrao dok se Didin nije povukao do osvetljenog područja, zabadajući svoj otrovni kljun duboko u mlitavo telo rotifere, koje se zbog svoje nežne organizacije već počelo rastvarati.

"Pusti me iz te mreže, Para."

Proto se naglo trgne i upola se okrene oko svoje osovine, zgrabivši konce pri dnu; ovaj pokret morao je da izvede vrlo precizno, jer bi inače i njegova opna prsla. Isprepletana masa se lagano izdigla sa strujom i odlebdela preko podzemlja.

Lavon zapliva napred, uhvativši se za jednu ivicu Dikraninog oklopa i

otkide od njega ogroman komad. Njegove ruke utonu u sada gotovo sasvim bezoblično telo, vadeći iz njega dve tamne lopte: jaja.

"Uništi ih, Didin", zapovedi on. Proto ih spremno razbije.

"Odsad to treba da činiš sa svakim Žderačem koga ubiješ", reče Lavon.

"Ne mužjacima", naglasi jedan od Para.

"Para, ti nemaš smisla za šalu. U redu, ne mužjake, ali niko ionako ne ubija mužjake - oni su bezopasni." On besno pogleda u nepomičnu masu. "Zapamti - uništi jaja. Ubijati te gadove nije dovoljno. Treba da istrebimo čitavu rasu."

"Mi nikada ne zaboravljamo", reče Para bezosećajno.

2.

Grupa od preko dve stotine ljudskih bića, s Lavonom, Šarom i Parom na čelu, hitro je bežala kroz providne tople vode gornje površine. Svaki je čovek držao drveni iver ili komad kreča odlomljen od biljaka, kao štap, dve stotine očiju pogledalo je pažljivo sad na jednu, sad na drugu stranu. Iznad njih je kružila grupa od dvadeset Didina, tako da su ih rotiferi koje su susretali samo gledali svojim jedinim crvenim okom i ne

pokušavajući da ih napadnu. Iznad njihovih glava, blizu neba, sunčeva svetlost se probijala kroz debeli sloj živih bića koja su se hranila, borila i razmnožavala, tako da su sve dubine ispod njih bile obojene zeleno. Najveći deo tog sloja bio je sačinjen od algi i dijatoma, kojima su se Žderači nesmetano hranili. S vremena na vreme padala je po koja umiruća dijatomeja kraj vojske.

Proleće je već bilo prilično poodmaklo; ovih dve stotine, mislio je Lavon, predstavljale su čitav ljudski rod koji je preživeo zimu. Više ih se, naime, nije moglo naći. Drugi - nikada niko neće saznati koliko njih - probudili su se suviše kasno ili su napravili svoje spore na izloženom mestu, tako da su ih rotiferi uhvatili. Više od trećine grupe bile su žene. To je značilo, ukoliko ih niko ne bude dirao, da će moći za četrdeset dana da udvostruče armiju.

Ukoliko ih ne budu dirali. Lavon se nasmeja i ukloni sa svog puta jednu uznemirenu grupu Eudorina. Jedna rečenica ga je podsetila na teoriju koju je prošle godine postavio Šar: ako Pare niko ne bude dirao, rekao je starac, oni bi se mogli razmnožiti tako brzo da napune

čitav svet čvrstom masom Para, pre kraja sezone. Niko, naravno, nikada nije bio neuznemiravan i nedirnut na ovom svetu. Ipak, Lavon je nameravao da uveća preimućstvo ljudi znatno više nego što se do tada smatralo normalnim.

Njegova ruka se podiže, pa spusti. Brzi eskadroni zaroniše za njim. Svetlost se naglo smanjivala na nebu i posle izvesnog vremena Lavon je počeo osećati hladnoću. Ponovo je signalizirao. One dve stotine okrenule su se kao igrači, tonući nogama napred prema Dnu. Udarajući o termoklinu u tom stavu, mogli su brže da prođu pored nje i iziđu iz gornje površine, gde se svakog minuta, uprkos konvoja Protoa, povećavala opasnost.

Lavon udari u površinu koja je popuštala pod njegovim nogama i za čas bućnu glavom u ledenu vodu. Ponovo ispliva gore, osećajući kako mu ledena granica termokline prelazi preko ramena. Čulo se i drugo puckanje duž termokline, dok je armija prolazila kroz nju, iako Lavon nije video stvarne udarce, jer je iznad i ispod nje bila voda.

Morali su sada čekati da im spadne telesna temperatura. Na toj liniji koja je delila svet završavala se topla voda i temperatura se naglo spuštala, tako da je voda ispod te linije bila mnogo gušća i potiskivala ih uvis. Donja granica hladnoće dopirala je ravno do Dna - do područja u koje rotiferi retko uspevaju da prodru, jer nisu baš bili naročito pametni.

Jedna umiruća dijatomeja padala je kraj Lavona. Žutozelena boja njenog tela prelazila je u bolesnonarandžastu, a njena lepa izrezbarena duguljasta ljuska bila je obložena proždrljivim bakterijama. Ona se zaustavi na termoklini, a prozirna pihtijasta pruga oko nje polagano se micala, uzaludno pokušavajući da krene napred po graničnoj vodenoj površini. Lavon ispruži opnastu ruku i odgurne klupko štapića koji su podrhtavali i gotovo prodrli u ljusku kroz rebreni otvor.

"Hvala..." reče dijatomeja nerazgovetnim šapatom. "Hvala... Umreti..." Ropac se utiša. Pihtijasta masa se opet pomeri, a zatim se umiri.

"To je nužno", reče Para. "Što se brineš za ta stvorenja? Glupa su i ne može im se pomoći."

Lavon nije ni pokušavao da bilo šta objašnjava. Osećao je da propada, a voda oko njegovog trupa i nogu nije mu više izgledala

hladna, nego prijatna, posle zagušljive vruće vode koju je udisao. Odjednom se hladne mirne dubine sklopiše nad njegovom glavom. Pritajio se tako sve dok nije bio siguran da je i ostatak njegove vojske srećno prošao i dok dugo mučno traženje preživelih u gornjim slojevima nije konačno prestalo. Onda se okrete i uputi se prema Dnu. Fil i Para bili su kraj njega, Šar je dahtao kraj prethodnice.

Neki kamen se ispreči ispred njega; Lavon ga odmeri u polumraku. I odmah ugleda ono što se i nadao da će videti: peščanu kuću larve na brdovitim padinama stene. Mahnu svojim specijalnim jedinicama i pokaza im na nju.

Ljudi se oprezno razviše u strelce oko kamena, u obliku slova U, u istom pravcu kao i larvina kamena cev. Za njima je došao jedan Nok, lebdeći kao zvezdana školjka iznad vrha. Jedan od Para približi se larvinoj kući, zureći izazivački. Pod zaštitom tog izazova, ljudi se neopazice spustiše na stenu i počеше puziti napred. Kuća je bila tri puta viša od njih; sluzava, crna zrna peska od kojih je bila sagrađena, bila su velika kao njihove glave.

Unutra se nešto uskomeša i odjednom proviri napolje ružna larvina glava, krećući se nesigurno prema zujećem Pari koji ju je uznemirio. Para uzmiče, a larva ga je pratila s nekom vrstom slepe gladi. Zbog naglog zamaha našla se gotovo do polovine izvan svoje cevi.

Lavon viknu. Za tren oka larva je bila opkoljena urlajućim krdom dvonožnih demona, koji su je nemilosrdno tukli i gazili. Ona nekako zamekeće, zvukom neverovatnim koji je bio sličan i ptčjem cvrkutu i zvižduku ribe, i počne unatrag da puzi u svoju kuću - ali zaštitnica je već bila ušla tuda. Stoga ona opet navali udarajući na sve strane.

Velikoj larvi preostao je još samo jedan put, a demoni oko nje prisiljavali su je da krene samo tim putem. Ona poče da tone prema dnu, gola i ružna, tresući svojom slepom glavom i blejeći.

Lavon poslao pet Didina za njom. Nisu mogli da je ubiju jer je bila prevelika da uginu od njihovog otrova, ali boli su je toliko da je spreče da se uspravi. U protivnom bi se sigurno vratila na stenu i počela da gradi novu kuću.

Lavon se zaustavi na jednom stubu, sa zadovoljstvom posmatrajući svoj plen. Bio je dovoljno veliki da u njega stane čitavo njegovo pleme - velika, cevi slična dvorana koju će, kad se popravi probušen stražnji zid, biti lako braniti, a uz to je bila udaljena od uobičajenih

prebivališta Žderača. Đubre koje je larva ostavila moraće da se počisti, biće potrebno postaviti straže, načiniti otvore kako bi kiseonikom siromašna dubinska voda kružila kroz nju. Šteta što se nije moglo zapovediti amebama da očiste to mesto, ali Lavon nije hteo da izda to naređenje. Od Protovih predaka se nije moglo tražiti da nešto korisno rade, to mu je bilo jasno stavljeno do znanja.

On pogleda svoju vojsku. Stajali su oko njega tihi i puni strahopoštovanja, gledajući na ishod svog obračuna s najvećim bićem na svetu. Znao je da se nikada više neće toliko bojati Žderača. On brzo ustade. "Šta buljite tako?" prodera se. "Ovo je sve vaše. Na posao!"

Stari Šar je udobno sedeo na izdubljenom oblutku prekrivenom spiroginom slamom. Lavon je stajao blizu vrata, posmatrajući manevre svoje vojske. Bilo ih je više od tri stotine sada, zahvaljujući srazmerno mirnom životu u toku od mesec dana u velikoj dvorani, i dobro su izvodili svoje tačke u vodenom treningu koji je Lavon za njih izmislio. Leteli su i okretali se iznad stene, razbijajući i ponovo formirajući svoje odrede, vodeći zamišljenu bitku s nevidljivim neprijateljima, dobro znanog izgleda.

"Nok kaže da među Žderačima postoje raznorazne svađe", reče Šar. "Najpre nisu hteli da veruju da smo se udružili s Protoima, a zatim nisu verovali da smo se svi zajedno udružili da osvojimo dvoranu. Masovni napad prošle sedmice ih je uplašio. Nikada ranije nisu doživeli nešto slično, ali su verovali da neće doživeti neuspeh. Sad se svađaju međusobno zbog toga što su ga ipak doživeli. Saradnja je nešto novo za ovaj svet, Lavone. Ona zasluhuje da uđe u istoriju."

"Istoriju?" upita Lavon, prateći vežbe svojih jedinica znalačkim okom. "Šta je to?"

"Ovo." Starac je stajao jednom rukom naslonjen na kamen i dodirivao metalne ploče koje je uvek nosio uza se. Lavon se okrete nezainteresovano. Dobro je poznavao ploče - čist sjaj, bez korozije, sa slovima urezanim u obe strane, koje niko, čak ni Šar, nije umeo da pročita. Protoi su te ploče nazvali Nematerija - ni drvo, ni meso, ni kamen.

"Kakvog to smisla ima? Ja ne mogu da ih čitam, a ne možeš ni ti."

"Ja ipak znam nešto, Lavone. Znam da su ploče napisane na našem jeziku. Gledaj prvu reč: ha i es te o er i jot - upravo broj slova za reč

'istorija'. To ne može biti slučajnost. Trebalo bi da sledeća reč bude 'naroda...' Idući dalje i služeći se slovima koja već poznajemo - Šar se saže i počne crtati po pesku novi niz slova: me (uzvez) (ne e) (e)icije."

"Šta je to?"

"Početak, Lavone, tek početak. Ali jednog dana imaćemo već više." Lavon sleže ramenima. "Možda kad budemo sigurniji. Sada ne možemo sebi dopustiti da se brinemo o takvim stvarima. Nismo nikad živeli u takvom vremenu, sve od Prvog buđenja."

Starac se zamisli gledajući u slova u pesku. "Prvo buđenje. Zašto izgleda kao da je tada sve prestalo? Mogu do u najmanje detalje da se setim svega što mi se od tada dogodilo. Ali, Lavone, šta se dogodilo s našim detinjstvom? Izgleda kao da niko od nas koji smo preživeli Prvo buđenje nije imao detinjstva. Ko su bili naši roditelji? Zašto nismo ništa znali o svetu, mada smo svi odrasli?"

"Da li se odgovor na to pitanje nalazi u pločama?"

"Nadam se", reče Šar. "Ja verujem da se nalazi. Ali ne znam. Ploče su bile kraj mene u spori prilikom Prvog buđenja. To je sve što o njima znam, osim što znam još to da na svetu nema ničeg njima sličnog. Ostalo je dedukcija, koja me još nije daleko dovela... jednog dana... jednog dana."

"I ja se tome nadam", reče mirno Lavon. "Ne želim da se podsmevam, Šare, niti da budem nestrpljiv. Imam i ja pitanja, a imaju i drugi. Ali svi ćemo mi morati da odgodimo pitanja. Pretpostavimo da nikada nećemo saznati sve?"

"Onda će saznati naša deca."

"U tome i jeste naš problem, Šare, mi moramo živeti da bismo imali decu. Moramo stvoriti takav svet u kome će oni imati vremena da uče. Inače..."

Lavon začuta jer je nešto projurilo između stražara kraj ulaza u dvoranu i zastalo uvijajući se.

"Ima li novosti, File?"

"Nema", reče Fil slegnuvši celim telom. Noge su mu dotakle pod. "Floskini dvorci niču duž cele brane; uskoro će ih završiti i onda nećemo smeti da im se približimo. Veruješ li još da ih možeš isterati?"

Lavon potvrdi.

"Ali zašto?"

"Prvo, radi efekta. Dugo smo bili u stavu odbrane, mada je ona bila uspešna. Ali moraćemo da počnemo da napadamo, ako želimo da i dalje zbunjujemo Žderače. Drugo, dvorci koje Floska gradi su puni tunela, ulaza i izlaza - za nas su mnogo bolji od larvinih kuća. Strašno mi je kad pomislim šta se moglo dogoditi da su nas Žderači blokirali u ovoj dvorani. Osim toga, potreban nam je mostobran u neprijateljskoj zemlji, File, gde ima Žderača za ubijanje."

"Ovo je neprijateljska zemlja", reče Fil. "Žderač Stefanost je stanovnik Dna."

"Ali ona samo postavlja zamke, ne ubija. Kad god poželimo da je ubijemo, naći ćemo je na istom mestu gde smo je ostavili. Prvo treba da istrebimo skakače kao Dikrana i Notolka, plivače kao što je Totar i osnivače kolonija kao što je Floska."

"Onda najbolje da odmah počnemo, Lavone. Kad dvorci budu gotovi."

"Da. Pokupi svoje jedinice, Fil. Dođi, Šare, napuštamo dvoranu."

"Da napadnemo dvorce?"

"Naravno."

Šar uze svoje ploče.

"Bolje da ih ostaviš ovde, smetaće ti u borbi."

"Ne", reče Šar odlučno. "Neću da ih gubim iz vida. Poneću ih."

3.

Nejasne slutnje prelazile su kao oblaci finog mulja kroz Lavonov mozak dok je vojska napuštala dvoranu na Dnu i penjala se prema termoklini. To ga je utoliko više uznemiravalo što nikada ranije nije osećao nešto slično. Koliko je on mogao da vidi, sve je teklo po njegovom planu. Što je vojska više napredovala, njen se broj povećavao Protoima koji su sa svih strana hitali u njene redove. Disciplina je bila dobra. Svaki čovek je bio naoružan dugačkim, prepariranim iverom i svakom je o pojasu visila kamena sekira, pričvršćena kaišem. Svi su znali da rukuju njome jer ih je Šar tome naučio. Verovatno će biti mnogo smrti pre nego što prođe ovaj dan, ali je smrt bila svakodnevna stvar, a ovog puta je trebalo da žestoko pogodi Žderače.

Ali Lavonu se nije dopadala hladnoća koja je vladala iznad dubina, ni

početak strujanja koje je bilo neprirodno ispod termokline. Utrošili su mnogo dana za prikupljanje vojske, regrutovanje zaostalih vojnika i osiguravanje dvorane. Zatim je došlo intenzivno razmnožavanje, pa vežbanje novorođenih i novoregrutovanih, što je takođe oduzelo mnogo vremena. Mada je sve to bilo bitno, bilo je i nepovratno. Ako ova hladnoća i struja znače preobražaj ka jeseni...

Ako je tako, ništa se ne može. Taj preobražaj se ne može sprečiti kao ni nastajanje dana ili noći. On dozva najbližeg Paru.

Blistavi torpedo se okrenu prema njemu. Lavon pokaže prema gore.

"Evo, dolazi termoklina, Para. Jesmo li dobro usmereni?"

"Da, Lavone. U ovom pravcu je mesto gde se Dno diže prema nebu. Floskini dvorci su na drugoj strani, tamo gde nas ona neće videti."

"Peščana brana koja se pruža od severa. Tačno. Biva toplije. Hajdemo."

Lavon oseti da se njegov let odjednom ubrzava, kao da su ga neki nevidljivi palac i kažiprst izbacili kao zrno. On baci pogled preko ramena da vidi kako ostali prolaze kroz toplotnu barijeru. Ono što je video potreslo ga je bar toliko kao i svako buđenje. Sve do sada nije imao pravu predstavu o veličini svojih snaga i trodimenzionalnoj lepoti njihove dinamične, pokretljive organizacije. Čak su se i Protoi svrstavali u jedinice, slike moći dizale su se, jedna za drugom, za Lavonom s Dna; prvo jedan Nok, kotrljajući se kao svetionik i vodič ostalima, zatim kupasta prethodnica Didina, da pazi da pojedini Žderači ne pobegnu i upozore na opasnost, pa, konačno, ljudi i Protoi, koji su sačinjavali glavninu vojske, u gustim formacijama lepim kao elementarna geometrija, koja je Šaru pomagala pri njihovom formiranju.

Peščana brana izroni pred njima, velika kao kakav planinski lanac. Lavon se naglo vinu u visinu, dok je naslagano grubo kamenje peščanih zrnaca strelovito jurilo ispod njega kao široka kamena reka. Daleko iza grebena dizale su se u nebo, kroz svetlucavu zelenu tminu, rašljaste stabljike biljne džungle koja je bila njihov cilj. Zbog udaljenosti, još nije mogao da vidi Floskine dvorce, ali je znao da je najduži deo marša iza njih. Čvrsto je stisnuo oči i prokrčio sebi put kroz suncem obasjanu vodu. Napadači se spustiše za njim preko vrha planinskog lanca, u pravilnim tokovima.

Lavon načini rukom kružni pokret. Jedinica koja je išla za njim, tiho

se postroji u veliki paraboloid, sa osovinom u pravcu džungle. Dvorci su se već videli; do formiranja te vojske oni su bili jedini proizvodi tesne saradnje koju je ovaj svet ikada video. Bili su sagrađeni od pojedinačnih mrkih cevi, uskih pri dnu, sastavljenih zajedno u nepravilnom obliku čija je celina bila lepa kao grana korala. U otvoru svake cevi bila je rotifera, Floska, koja se od ostalih Žderača razlikovala četvorolisnom koronom i jednim prstom koji joj je izrastao na leđima, kojim je neprestano valjala tvrde loptice od mrke sline i pričvršćivala ih uz ivicu cevi.

Kao i obično kad bi ugledao dvorce, kroz Lavonove mišice prostrujala je ledena sumnja. Bili su savršeni i postojali su oduvek kao jedan od glavnih kamenih cvetova leta, davno pre nego što je nastupilo Prvo buđenje ili se pojavili bilo kakvi ljudi. Uz to se, sigurno, nesto događalo s vodom u gornjim slojevima, bila je topla i omamljujuća. Glave Floska zujale su zadovoljno na otvorima njihovih cevi. Sve je bilo onako kako je trebalo da bude, kao što je uvek bilo. Vojska je bila puka fantazija, a napad osuđen na neuspeh pre nego što je uopšte počeo.

A onda su ih opazili.

Floske u tren oka nestadoše, naglo se uvlačeći u svoje cevi. Tiho zujanje izazvano njihovim neprekidnim hranjenjem svim što je prolazilo prestalo je. Zrna prašine kovitlala su se u svetlosti oko dvorca.

Lavon se nasmešio. Ne tako davno, Floske bi samo pričekale da im ljudi priđu dosta blizu, pa bi ih onda usisale, tu i tamo, možda, uz slabu borbu, nekoliko prekida u zujanju, dok veliki zalogaji ne bi bili složeni i ubačeni u njihove mlinove. Sad su se, naprotiv, sakrile. Bojale su se.

"Napred!" viknuo je što je jače mogao. "Ubijte ih! Ubijte ih dok su dole."

Vojska pojuri za njim sa zaglušujućim povicima. Taktika je iščezla. Venac od latica se raširio po Lavonovom licu i zujeći vir ga povuče prema svom mračnom središtu. Mahao je divlje svojim oštrim drvenim mačem.

Oštrica prodre duboko u trepetljike. Rotifera viknu kao sirena i povuče se u svoju cev, skrivajući svoje ranjeno lice. Lavon ju je neumoljivo progonio.

U unutrašnjosti dvorca vladao je dubok mrak, mahnito strujanje koje je prolazilo pored njega bacalo ga je od jednog kamenog zida prema drugom. On zaškrguće zubima i poče bosti drvenim mačem. Odjednom udari u meku površinu i još jedan vrisak mu zazvoni u ušima pomešan sa odlomcima Lavonovog sopstvenog jezika, lišen smisla i strastan u agoniji. Udarao je sve dok glas nije umukao i nastavio da udara dokle god nije ponovo zavladao sobom.

Čim je opet zagospodario sobom, zavukao je ruku u raskomadano telo da nađe jaja. Šiljak ih je pronašao i probo. Dršćući, on se povuče do otvora cevi i bez razmišljanja se baci na prvog Žderača, prosto da ga mine užas.

To je bila jedna Dikran; ona odmah žestoko nasrnu na njega. Čak i Žderači su nešto naučili o saradnji. A Dikran se dobro bori u otvorenoj vodi. Ona je bila najbolje pojačanje koje su Floske mogle pozvati u pomoć.

Dikranin oklop je sasvim lako iskrivio šiljak Lavonovog oštrog ivera. On je ubadao žestoko, nastojeći da pronađe šav, ali pokretljivo stvorenje mu nije pružalo mogućnost da cilja. Svom snagom je napadalo na njega i njegova zujeća korona obujmila mu je glavu i priljubila mu ruke uz bokove.

Žderač se grčevito strese i omlitavi. Lavon je sebi probijao put pola zamahujući, pola sekući oko sebe. Jedan Didin je odlazio izvlačeći svoj organ za kvačenje. Dikranin leš potonu lebdeći.

"Hvala", gušeći se reče Lavon. Proto otplovi ne odgovorivši ništa. Nije imao dovoljno trepetljika da bi mogao da podražava ljudski govor. Možda nije za to imao ni volje, jer Didini nisu bili mnogo druželjubivi.

Opet se našao u viru koji ga je povukao dole i zgrčio je svoju desnu ruku. Za sledećih pet minuta koji su prohujali kao u snu usvojio je tehniku borbe protiv nepomičnih sišućih Floskina. Umesto da se bori protiv struje i da vitla mačem tamo-amo, on se prepusti vrtlogu da ga nosi, držeći mač među kolenima, sa oštricom prema dole. Rezultat je bio bolji nego što se nadao. Vrh pokretan Floskinom sopstvenom snagom prodro je u mekano crvoliko telo do polovine, dok se ono bilo otvorilo kao zamka za ljudski plen. Posle svakog susreta, Lavon bi svirepo obavio odvratn ceremonijal uništavanja jaja.

Konačno je izišao iz jedne cevi i konstatovao da se bitka udaljila od

njega. Zastao je na rubu da povrati dah, držeći se ispupčenih providnih komada kamena i posmatrajući bitku. Bilo je teško u ovoj gužvi pratiti bitku u vojničkom smislu, ali, koliko je mogao da vidi, rotiferi su rđavo prolazili. Oni nisu znali kako da se suprotstave tako brižljivo organizovanom napadu, jer, u suštini, oni uopšte nisu inteligentni.

Didini su prelazili s jedne strane bojnog polja na drugu, u dve guste, ubitačno efikasne grupe, uništavajući i opkoljavajući rotifere-plivače u jatima. Lavon je video ništa manje nego pola tuceta Žderača koje su uhvatili Parini odredi; pri tome je svaki Par gurao žrtvu u mreži trihocista prema Dnu, gde će se, svakako, zagušiti. Iznenadio se kad je video jednog od malobrojnih Voka koji su pratili njegovu vojsku kako udara jednog preplašenog Rotara svojim u suštini bezopasnim pipcima. Žderač je izgledao i suviše iznenađen da bi se borio i Lavon je mogao sebi da predstavi kako se on osećao.

Neko polagano dopliva do njega odozdo. Bio je to stari Šar, sav zadihan. Lavon mu pruži ruku i dovuče ga do otvora cevi. Na licu mu se ocrtavao užas, napola od šoka, napola od žalosti.

"Ode, Lavone", reče "Ode. Izgubljeno."

"Šta? Šta je otišlo? Šta se dogodilo?"

"Ploča. Bio si u pravu. Trebalo je da znam." Jecao je grčevito.

"Kakva ploča? Smiri se. Šta se dogodilo? Jesi li izgubio jednu ili obe istorijske ploče?"

Njegovom učitelju se polako vraćao dah. "Jednu", reče žalosno. "Pala mi je u bici. Drugu sam sakrio u jednu praznu Floskinu cev. Ali izgubio sam prvu - baš onu koju sam počeo da dešifrujem. Pala je sasvim na dno, a ja se nisam usudio da krenem u potragu za njom - mogao sam samo da pratim kako je, kovitlajući se, tonula u tminu. Mogli bismo večno da prosejavamo pesak, nikad je ne bismo našli."

Zagnjurio je lice u ruke. Naslonjen na rub mrke cevi, izgledao je i patetično i apsurdno. Lavon nije znao šta da kaže. Čak i njemu je bilo jasno da je gubitak bio vrlo veliki, možda, konačan, da strašna praznina u njihovom pamćenju koja se tiče događaja pre Prvog buđenja možda nikad neće biti ispunjena. Šta je to za Šara značilo, mogao je samo da nasluti.

Drugo se ljudsko biće spusti okrećući se prema njemu. "Lavone!" vikao je Fil. "Uspeli smo! Plivači, ono što je ostalo od njih, beže. Još

ima nekih Floski u dvorcima, skrivenih u mraku. Kad bismo samo mogli da ih namamimo na otvoren prostor."

Vraćen ponovo u sadašnjost, Lavonov mozak je odmeravao sve mogućnosti. Čitav napad mogao bi, ipak, doživeti neuspeh ako se Floske uspešno ukopaju. Masovan pokolj nije, ipak, bio jedini cilj, oni su krenuli da osvoje dvorce.

"Šare, jesu li cevi povezane jedna s drugom?"

"Da", reče starac ravnodušno. "To je neprekinuti sistem." Lavon skoči u otvorenu vodu. "Hajde, Fil. Napašćemo ih iz pozadine." Okrenuvši se, zaroni u otvor cevi, a Fil ga je u stopu pratio.

Bilo je vrlo mračno i voda je bila zagađena smradom pređašnjeg vlasnika cevi, ali posle kraćeg traženja Lavon pronađe otvor koji je vodio u susednu cev. Po nagibu zidova bilo je lako pogoditi koji put vodi ka izlasku; sve što su Floske gradile imalo je kupast oblik, koji se razlikovao samo po veličini. Lavon se odlučno uputi prema glavnom vodu, idući stalno naniže i ka užem delu. Prodoše i pored jednog otvora iznad kojeg se voda žestoko penušala i iz kojeg je dopiralo prigušeno zujanje i buka. Lavon je zastao da bi ispitao rupu svojim mačem. Rotifer zaprepašćeno uzvikne i povuče svoj ranjeni rep gore, nehotice se opustivši sa zidova cevi. Lavon krenu dalje sa osmehom. Ljudi će gore dovršiti poraz.

Kad su, najzad, doprli do glavnog voda, Lavon i Fil krenuše metodično od jedne grane do druge, probadajući iznenađene Žderače kopljima odostrag, ili odlepljujući ih sa zidova kako bi ljudi spolja mogli da dopru do njih dok su se snagom svojih sopstvenih korona dizali gore. Trubasti oblik cevi onemogućio je Žderačima da se bore ili da iznenada napadnu iz pozadine; svaka Floska je imala samo jednu prostoriju, koju nikad nije napuštala.

Osvajanje dvoraca nije trajalo duže od petnaest minuta. Dan se upravo bližio kraju kad se Lavon pojavio sa Filom na izlazu iz jednog tornja, da baci pogled na prvi Grad čoveka.

Ležao je u tami, sa čelom položenim na kolena, nepomičan kao mrtvac. Voda je bila zagušljiva, hladna, mrak potpun. Oko njega su bili zidovi jedne cevi Floskinih dvoraca, iznad njega jedan Para je stavljao novo zrno peska na novi krov. Ostali deo vojske se odmarao u drugim cevima, pokrivenim novim kamenim krovovima, ali se nije čuo nikakav zvuk, ni kretanje, ni glasovi. Bilo je tiho kao u grobu.

Lavonove misli su tekle polagano i bile su teške kao sirup. Bio je u pravu što se tiče mene godišnjih doba. Jedva je imao vremena da prebaci svoje ljude iz dvorana u dvorce pre nego što je mena počela. Onda su se vode sveta jednom okrenule, dovodeći nebo do Dna i Dno do neba i mešajući oboje. Termoklina je bila uništena, dok je proleće, iduće godine, ponovo ne formira.

I, neizbežno, nagla promena temperature i koncentracija kiseonika opet je uticala na žlezde, koje su počele da proizvode spore. Okrugla ljuska se zatvarala oko Lavona, i on nije mogao ništa da preduzme da bi to sprečio. Bio je to proces bez prisustva volje; tako lišen učestvovanja njegove volje kao i kucanje njegovog srca. Skoro će i ulje koje stvara svetlost početi da se luči u spori i da izbacuje hladnu pokvarenu vodu, a onda će doći san.

A sve to baš u trenutku kad su doživeli takav uspeh, kad su se smestili u neprijateljskoj zemlji, došli u priliku da zauvek unište Žderače: Sad su Žderači izlegli jaja i iduće godine moraće se sve početi iz početka. A ploča je bila izgubljena; nije još ni bio potpuno svestan toga šta će to značiti za budućnost.

Začu se tihi šum kad se poslednje zrno peska spustilo na krov spore. Ali to nije izazvalo u njemu očajanje, protiv koga se borio od početka. Umesto toga, s njime kao da je stigao talas čudnog zadovoljstva u kome se njegova svest počela brže gasiti. Ipak, bili su u sigurnosti. Nisu mogli biti izbačeni iz dvorca. A iduće godine biće manje Žderača jer su mnogo jaja uništili... A još je preostala jedna ploča... Mir i hladnoća, tama i tišina.

Drugi ciklus

U zabitom ćošku Mlečnog puta vodeni svet Hidrot se neprekidno vrti oko crvene zvezde - Tau Ceti. Mnogo meseci život je vrveo u njegovim jezerima i barama; ali se sada sunce povlači sa zenita, i sneg pada, i navire led iz večnog okeana. Život ponovo pada u san i prividnu smrt, a borbe, i strasti, i ambicije, i porazi hiljada miliona mikroskopskih bića povlače se u limb, gde takve stvari uopšte nisu važne. Ne, takve stvari uopšte nisu važne dok vlada zima na Hidrotu, ali, zima je nesiguran vladar.

1.

Stari Sar najzad spusti debelu izgledanu metalnu ploču i zagleda se kroz prozor dvorca, odmarajući oči na svetlucavoj zelenozlatnoj unoći letnjih voda. U slaboj fluorescenciji koja je titrala po njemu, dolazeći s Noka koji je tromo dremao u udubljenju u sobi, Lavon je mogao da zapazi da je Šar, zapravo, mlad čovek. Njegovo je lice bilo tako nežno da se moglo naslutiti da nije prošlo mnogo vremena otkako je prvi put izišao iz svoje spore.

Ali, naravno, nije bilo nikakva razloga da očekuje da to bude star čovek. Svim Šarima se dodavao pridev 'Stari'. Razlog tome, kao i razlozi za sve drugo, bio je zaboravljen, ali se običaj sačuvao. Taj pridev je, makar, davao težinu i dostojanstvo njegovom zvanju - centru mudrosti celog naroda, kao što je svaki Lavon od pamtiveka bio centar vlasti,

Sadašnji Šar je pripadao XVI generaciji i, prema tome, bio je bar dva godišnja doba mlađi od samog Lavona. Ako je on bio star, onda je to bilo samo po znanju.

"Lavone, biću iskren s tobom", reče Šar, najzad, ne prestajući da gleda kroz visoki, nepravilni prozor. "Ti si došao k meni u doba svoje zrelosti, da čuješ tajne s metalnih ploča, kao što su tvoji preci dolazili mojim precima. Mogu ti saopštiti neke od njih - ali ja ne znam šta pretežnim delom znače natpisi na pločama."

"Posle toliko generacija?" upitao je Lavon iznenađeno. "Zar nije već Šar III prvi otkrio kako se ploče čitaju, pre ko zna koliko vremena?"

Mladi čovek se okrete i pogleda Lavona očima koje su potamnele i povećale se od dubina u koje su gledale. "Ja mogu da pročitam šta piše na pločama, ali najveći deo toga ne znači ništa. A što je najgore, ploče su nepotpune. Nisi to znao? Jesu. Jedna je izgubljena u bici za vreme prvog rata sa Žderačima, kad su ovi dvorci još bili u njihovim rukama."

"A zašto sam onda uopšte došao?" reče Lavon. "Ima li išta značajno u onom što je ostalo od ploča? Sadrže li one doista mudrost Stvaralaca, ili je i to sve mit?"

"Ne. Istina je", Šar reče polako, "onoliko, koliko je ima."

On začuta, i oba čoveka se osvrnuše i zagledaše se u sablasno biće koje se naglo pojavilo ispred prozora. A onda Šar ozbiljno reče:

"Uđi, Para."

Organizam po obliku sličan papučici, gotovo providan, osim na hiljade crno-srebrnih zrnaca i mehurića u njegovoj unutrašnjosti; klizio je u sobu lebdeći, uz bešumno kovitanje trepetljika. Za trenutak je ostao tih, razgovarajući telepatski s Nokom koji je lebdeo u udubljenju, po obrednom običaju svih Protoa. Nijedno živo biće nije nikad čulo ove razgovore, ali nije bilo nimalo sumnje da oni postoje; ljudi već generacijama koriste Protoe za saobraćanje na daljinu.

A onda Parine trepetljike još jednom zazujaše. "Stigli smo, Šare i Lavone, kao što je običaj."

"I, dobro došli", reče Šar. "Lavone, ostavimo sada za trenutak tu priču s pločama, dok ne čuješ šta Para ima da ti kaže; to je deo znanja kojim Lavoni moraju raspolagati kad stupaju u službu, a to dolazi pre ploča. Ja ti mogu donekle staviti do znanja šta smo mi. Ali Para ima da ti kaže nešto tome šta mi nismo."

Lavon blagonaklono klimne glavom posmatrajući kako se Proto smešta na tesani sto za kojim je Šar sedeo. U tom stvorenju je bilo toliko savršenstva i jednostavnosti građe, toliko elegancije i sigurnosti pokreta, da je on jedva mogao da poveruje u svoju novostečenu zrelost. Posmatrajući Paru, kao i druge Protoe, njemu se činilo da on sam nije dovršen.

"Znamo da u ovom svetu logično nema mesta za čoveka", naglo je zabrujao svetlucavi, dotle nepomični valjak na stolu. "Naše sećanje je zajednička svojina celog našeg roda. Ono doseže daleko u prošlost, još dok nije bilo ljudi ni bilo čega što bi makar približno bilo slično ljudima. Ono takođe kaže da su se jednom, jednog dana, ljudi našli ovde, iznenada i u priličnom broju. Njihove spore su prekrile dno. Mi smo pronašli te spore ubrzo posle našeg godišnjeg buđenja, i u njima smo videli ljudska bića kako spavaju.

A onda su ljudi razbili svoje spore i izišli. U prvo vreme je izgledalo da su bespomoćni, i Žderači su ih proždimali na desetine, kao što su u tim danima oni žderali sve što se kretalo. Ali to se uskoro okončalo. Ljudi su bili inteligentni, aktivni. Oni su bili obdareni nečim, nekim svojstvom koje nije imalo nijedno drugo biće u ovom svetu. To nisu imali čak ni divlji Žderači. Ljudi su nas organizovali da istrebimo Žderače, i u tome je bila razlika: ljudi su imali inicijativu. Mi sada poznajemo tu reč koju smo od vas primili, i mi se njome služimo, ali mi još i danas ne znamo šta ona hoće da kaže."

"Vi ste se borili s nama", reče Lavon.

"I to rado. Mi nikad ne bismo ni pomislili na taj rat, ali on je bio dobar i doneo je dobro. Ali smo se, ipak, čudili. Videli smo da ljudi slabo plivaju, slabo koračaju, slabo gmižu, slabo se penju. Videli smo da su ljudi sazdana tako da prave i koriste oruđe, a to je ono što mi ni do danas ne shvatamo. Čemu služe udovi prikladni za oruđe kao što su ljudske ruke? Mi to ne znamo. Izgleda jasno da tako bitno različita stvar mora voditi mnogo većoj vlasti nad svetom nego što se zapravo pokazalo da ljudi mogu da ostvare."

Lavonu se vrtelo u glavi.

"Para, nisam imao ni pojma da je tvoj narod filozofski nastrojen."

"Protoi su stari", reče Šar. Ponovo se okrenuo prema prozoru, prekrstivši ruke na leđima.

"Oni nisu filozofi, Lavone, nego su nemilosrdni logičari. Slušaj Paru."

"Ovakvo razmišljanje može imati samo jedan ishod", reče Para. "Naš čudni saveznik, čovek, nije bio sličan ničemu u ovom svetu. On je bio, a i sad je, neprikladan za njega. On ne pripada ovamo, on je prilagođen. To nas navodi na pomisao da ima drugih svetova osim ovoga, ali gde su ti svetovi, i kakvi su, to nismo u stanju da zamislamo, nemamo mašte, a to ljudi znaju."

Da li se to biće ruga? Lavon nije znao. Polako je rekao: "Drugi svetovi? Kako to može biti?"

"Mi ne znamo", zujao je Parin jednolični glas. Lavon je čekao, ali Proto, očigledno, nije više imao šta da kaže.

Šar je opet seo na prozor lupkajući se po kolenima i posmatrajući kako nejasne prilike dolaze i odlaze u osvetljenom zalivu.

"To je sasvim tačno", reče. "To razjašnjava ono što je napisano na pločama. Ja ću ti reći šta ploče kažu. Mi smo bili sazdana, Lavone. Bili smo sazdana od ljudi koji nisu bili ovakvi kakvi smo mi, ali koji su ipak bili naši preci. Njih je zadesila neka nesreća i oni su nas stvorili i smestili u naš svet - tako da je, mada su oni morali umreti, ljudski rod dalje živeo."

Lavon ustade s prostirke ispletene od algi na kojoj je sedeo.

"Ti možda misliš da sam ja budala", reče oštro.

"Ne. Ti si naš Lavon, ti imaš pravo da znaš činjenice, a s njima radi šta znaš."

Šar prebaci svoja opnasta stopala natrag u sobu. "Možda je teško

poverovati u to što sam ti rekao, ali izgleda da je to istina. To potvrđuje i ono što Para kaže. Naša neprikladnost da ovde živimo je očigledna. Evo nekoliko primera:

Četiri Šara pre mene su otkrila da nećemo napredovati u proučavanju dok ne naučimo kako da kontrolišemo toplotu. Mi smo hemijskim putem proizveli dovoljno toplote da pokažemo kako se i sama voda oko nas menja kad temperatura postane dovoljno visoka ili dovoljno niska, što smo od početka znali. Ali, to je sve."

"Zašto?"

"Zato što se toplota koja se proizvede u otvorenoj vodi raznosi isto toliko brzo kao što se i proizvede. Jednom smo pokušali da zgradimo tu toplotu i razneli smo čitav jedan hodnik u dvorcu i ubili sve što je bilo u blizini. Potres je bio strašan. Izmerili smo pritiske koji su sudelovali u eksploziji i ustanovili smo da im se ne bi mogla suprotstaviti nijedna stvar. Prema teoriji bi moralo biti i jačih materija - ali nama je potrebna toplota da ih proizvedemo.

Razmotrimo našu hemiju. Mi živimo u vodi. Izgleda da se sve topi u vodi do izvesne mere. Kako onda možemo do kraja da izvodimo neki hemijski eksperiment? Kako možemo da napravimo rastopinu, kad se ona stalno razblažuje? Ne znam. Svaka ulica me vodi do istih kamenih vrata. Mi smo bića koja misle, Lavone, ali postoji nešto iz osnova pogrešno u tome kako mi shvatamo ovaj svet u kome živimo. Naše mišljenje, jednostavno, ne dovodi do rezultata."

Lavon nemarno zabaci svoju kosu koja je lebdela.

"Možda misliš na pogrešne rezultate. Mi nemamo teškoća s ratovanjem ili usevima, ali sa sličnim praktičnim stvarima. Ako ne možemo da proizvedemo dovoljno toplote, ništa zato, većini nas će to biti svejedno. Ona nam nije potrebna. A kakav bi taj drugi svet morao biti, taj u kome su naši preci živeli? Je li on išta bolji od ovoga?"

"Ne znam", priznade Šar. "Bio je toliko različit, da ih je teško uporediti. Metalne ploče pričaju nam o ljudima koji su putovali od jednog mesta do drugog u posudi koja se sama kretala. Jedino sa čime to mogu da uporedim jesu barčice od alga kremenjašica u kojima naša deca klize duž termokline, ali se, očigledno, mislilo na nešto mnogo veće.

Zamišljaj ogromnu barku zatvorenu sa svih strana, dovoljno veliku

da može da primi mnogo ljudi, možda dvadeset ili trideset. Ona bi morala generacijama da putuje kroz neku vrstu prostora gde nije bilo vode za disanje, tako da su ljudi morali da nose svoju vodu sa sobom i da je neprestano obnavljaju. Nije bilo godišnjih doba, led se nije stvarao na nebu, jer nije bilo neba u zatvorenoj barci, i zbog toga nije bilo ni formiranja spora.

A onda se barka nekako razbila. Ljudi koji su bili u njoj znali su da moraju umreti. Oni su nas stvorili i smestili su nas ovamo kao svoju decu. Budući da su morali umreti, oni su ispisali ove ploče, da nam ispričaju šta se dogodilo. Verujem da bismo bolje shvatili da imamo ploču koju je Šar I izgubio za vreme rata, ali je nemamo."

"Cela stvar zvuči kao bajka", reče Lavon sležući ramenima. "Ili kao pesma. Razumem zašto je ne shvataš, ali ne razumem zašto se mučiš da shvatiš."

"Zbog ploča", reče Sar. "Ti si ih sam sada imao u rukama i zato znaš da mi nemamo ništa što bi im bilo slično. Mi imamo grube, nečiste metale koje smo iskovali, metale koji traju izvesno vreme a onda propadaju. Ali ploče blistaju i blistaju, iz generacije u generaciju. One se ne menjaju. Naši čekići i oruđa za urezivanje lome se na njima, ona toplota koju smo u stanju da proizvedemo ne deluje na njih. Ove ploče nisu bile napravljene u našem svetu - sama ta činjenica me podstiče na to da smatram važnom svaku reč na njima. Neko se prilično pomučio da načini ove neuništive ploče i da nam ih ostavi. Neko kome je reč zvezde bila toliko važna da ju je četrnaest puta ponovio, uprkos tome što ova reč prividno ništa ne znači. Verujem da ako su naši tvorci ponovili jednu reč ma i samo dva puta na ploči koja je trebalo da večno traje da je, onda, njeno značenje važno za nas."

Lavon ponovo ustade.

"Svi ovi novi svetovi, i goleme barke, i besmislene reči - ne mogu reći da sve to ne postoji, ali ne shvatam u čemu je njihov značaj", reče. "Šari od pre nekoliko generacija su se čitavog života trudili da nam odgaje bolje alge i da nam pokažu kako da ih negujemo, umesto da stihijski živimo od bakterija. Još pre toga, Šari su planirali ratne mašine i ratove. To je bio značajan posao. Lavoni iz tog vremena su se, očigledno, snalazili i bez metalnih ploča i njihovih zagonetki, a pobrinuli su se da i Šari ostanu bez njih. Što se mene

tiče, ti se možeš zabavljati pločama ako ti se više dopadaju nego poboljšavanje useva - ali ja smatram da bi ih trebalo baciti."

"U redu", reče Šar sležući ramenima. "Ako ti se ne dopadaju; onda je naš razgovor završen. Hajdemo."

Sa vrha stola začuo se šum. Para se dizao u talasima tresući trepetljikama, nalik na vale koji su ovlaš prelazili preko nežnih gljiva posejanih po dnu. Para je bio tako tih da je Lavon na njega zaboravio, a činilo mu se da je i Šar zaboravio na njega.

"Ovo je značajna odluka", zatitrali su talasi zvuka. "Svaki Proto je to čuo i slaže se s tim. Mi smo se već dugo plašili ovih metalnih ploča, plašili smo se da će ljudi shvatiti njihov sadržaj i, prema onome što one kažu, otići na neko tajno mesto ostavivši Protoe. A sad se ne plašimo."

"Nije trebalo da se bilo čega plašite", reče milosrdno Lavon.

"Nijedan Lavon pre tebe nije to rekao", reče Para. "Milo nam je. Bacićemo te ploče, kao što naređuje Lavon."

Rekavši to, bleštava prilika zamače kroz prozor. Sa sobom je odnela preostalu ploču koja je bila ispod nje, na stolu, pažljivo je držeći savijenu vrhovima svojih trbušastih trepetljika. U njenom providnom telu nabujale su vakuole, da joj povećaju mogućnost lebdenja kako bi mogla da nosi veliku težinu.

Šar se s krikom baci prema prozoru.

"Stani, Para!"

Ali Para je već otišao, toliko brzo da nije ni čuo poziv. Šar se presamitio i jednim ramenom se naslonio na zid kule. Nije ništa rekao. Njegovo lice je dosta rečito govorilo. Lavon nije mogao duže da ga posmatra od jednog trenutka.

Senke dvojice ljudi počele su polako da igraju po neravnom tesanom podu. Nok je sišao k njima sa svoda udubljenja, uzburkavajući vodu svojim jedinim debelim pipkom, dok mu je unutrašnja svetlost nepravilno svetlucala. I on je otplovio kroz prozor sa svojim rođakom i polako utonuo na Dno. Njegov jarki sjaj je polako tamneo, zatitrao u dubinu i ugasio se.

2.

Posle toga, Lavon dugo nije razmišljao o tom gubitku. Mnogo posla je čekalo. Održavanje dvoraca bio je zadatak kome se nije mogao

sagledati kraj. Hiljade zamršenih hodnika pretilo je da će se srušiti, a nijedan Šar još nije izmislio malter koji bi bio tako dobar kao pljuvačka rotifera, koji su ih nekad sagradili. Uz to su i prozori, koji su u davna vremena nasumce probijani, bili nesigurni. Građevina Žderača, sagrađena po nagonu, nije bila prikladna za potrebe njenih ljudskih stanovnika.

A tu su bili i usevi. Ljudi se nisu više samo povremeno hranili, zgrabivši, tu i tamo, koju bakteriju. Sad su imali lebdeće prostirke od naročitih vodenih gljiva i alga, i lišaje na dnu, bujne i hranljive, koje su ari gajili već pet generacija. Ove useve trebalo je neprestano pleviti i paziti da starije i manje inteligentne vrste Protoa ne pasu po njima. U ovom poslednjem zadatku, pametniji i dalekovidiji tipovi Protoa saradivali su s ljudima, ali su ljudi ipak bili prinuđeni da i njih nadziru.

Ubrzo posle rata sa Žderačima, ušlo je u običaj da se napadaju trome i glupe alge kremenjašice čije su se tanke i krhke staklaste ljuske tako lako lomile i koje nisu bile u stanju da shvate da prijateljski glas ne mora uvek dolaziti od prijatelja. Još i sada je bilo ljudi koji bi razbili po koju ljusku kremenjašice kad niko nije gledao, ali su oni smatrani varvarima, na veliko čuđenje Protoa. Smušen i prostodušni govor ovih bogato izrezbarenih biljaka naveo je ljude da ih smatraju domaćim životinjama - a to Protoi nikako nisu mogli da shvate. Naročito stoga što su ljudi priznavali da su upola pečene kremenjašice izvrsno jelo.

Lavon se već odavno složio s tim da je razlika između algi bila sasvim neznatna. Na kraju krajeva, ljudi su jeli alge lančarice, koje su se od kremenjašica razlikovale samo po trima karakteristikama: njihove su ljuske bile elastične, nisu mogle da se miču (a to su, uostalom, mogle samo neke grupe kremenjašica) i nisu govorile. Lavonu se, međutim, činilo, kao i većini ljudi, da tu ima nekakve razlike, shvatili to Protoi ili ne, i to je bilo sve. Osećao je, dakle, kao svoju dužnost naslednog vođe ljudi, da štiti kremenjašice od nekolicine zverokradica koje su prkosile običaju, vrebajući ih u visokim slojevima sunčanog neba.

No, Lavon je ipak konstatovao da uprkos velikom poslu, nikako ne može da zaboravi trenutak kad su Poslednji podaci o čovekovom poreklu i sudbini bili odneseni zbog njegovog sopstvenog

lakomislenog preterivanja.

Od Pare se moglo zatražiti da vrati ploče, objasniti mu da je posredi greška. Protoi su posedovali neumoljivu logiku, ali su poštovali čoveka, bili su navikli na ljudsku nelogičnost i mogli bi se pod pritiskom predomisliti.

Žao nam je. Ploče su bile odnesene preko praga i ispuštene u zalivu. Naredićemo da se Dno pretraži, ali ...

S neprijatnim osećanjem koje nije mogao da uguši, Lavon je znao da će odgovor biti takav ili vrlo sličan tome. Kad bi Protoi ocenili da je nešto bezvredno, oni to nisu skrivali po sobama kao stare žene. Oni bi to odbacili - i to uspešno.

Ali, uprkos griže savesti, Lavon je bio gotovo uveren da nema ničeg rđavog u tome što su ploče izgubljene. Kakva je bila njihova korist za ljude, osim što su navodile Šare da razmišljaju o nepotrebnim stvarima u poznoj dobi svog života? Ono što su sami Šari učinili za blagostanje čoveka, ovde, u vodi, u svetu, u svemiru, bilo je postignuto neposrednim eksperimentisanjem. S ploča nije došlo ni malo korisnog znanja. U pločama nije nikad bilo ničeg drugog osim stvari o kojima je bilo najbolje ne misliti. Protoi su bili u pravu.

Lavon se pomerio na prostirci od biljaka, gde je sedeo da bi nadgledao žetvu eksperimentalnog useva - plavo-zelene alge bogate uljem, koje su plovile u grumenastoj masi duž nebeskog svoda, i blago je očešao leđa o grubo stablo lišaja. Retko kad Protoi nisu bili u pravu. Nedostatak stvaralačke snage, njihova nesposobnost za bilo kakvu originalnu misao, bila je isto toliko talent koliko i ograničenost. To im je omogućavalo da u svako doba vide i osećaju stvari onakve kakve jesu - ne onakve kakve su se oni nadali da bi mogle biti jer nisu ni imali sposobnost da se nadaju.

"Lavone! Laavooone!"

Otegnuto dozivanje izdiglo se iz sanjivih dubina. Naslonivši se jednom rukom na lišaj, Lavon se sagnuo i pogledao dole. Jedan od žetelaca je gledao gore prema njemu, labavo držeći motičicu kojom je skidao sa splava lepljive slojeve algi.

"Ovde sam, gore. Šta je?"

"Požnjeli smo dozrelu četvrtinu. Hoćemo li je sada odvući?"

"Odvucite je", reče Lavon lenim pokretom. Ponovo se ispružio. I u tom trenutku, sjajna crvenkasta svetlost se pojavila iznad njega i

spustila se ka dubinama kao obruč za obručem najfinijeg zlata. Velika svetlost koja je živala iznad neba po danu, postajući svetlija ili tamnija po rasporedu koji nijedan Šar nikad nije uspeo da shvati - ta svetlost je opet cvetala.

Malo je ljudi koji bi na vrelom žaru te svetlosti mogli da odole da pogledaju u nju - naročito kad se nebeski svod talasao i smešio, tako blizu, kao i uvek. Lavonov zamišljeni pogled upravljen u nebo nije mu otkrio ništa osim njegove sopstvene izlomljene promenljive slike i slike biljke na kojoj se odmarao.

Tu se nalazila gornja granica, treća od tri svemirske površine.

Prva površina bilo je dno, gde se završavala voda. Druga površina bila je termoklina - nevidljiva granica između hladnih voda dna i toplih svetlih voda neba. Za vreme najveće vrućine termoklina je bila tako određena granica da se po njoj moglo lepo sanjkati, ali se kroz nju moglo i proći, s malo veštine.

Treća površina je bila nebo. Čovek nije mogao proći kroz tu površinu, kao što nije mogao da prodre kroz dno, a ni za jedno ni za drugo nije bilo razloga. Tamo se svemir završavao. Svetlost koja je svakodnevno igrala po tom nebu, postajući svetlija i bledeći kad god bi joj se prohtelo, izgledala je kao da pripada tom nebu.

Pred kraj sezone voda se postepeno hladila i sve je teže bilo disati u njoj, dok bi u isto vreme svetlost tamnela i razmaci između dva mraka sve se više skraćivali. Lake struje bi počele da se kreću. Gornji slojevi vode bi se sasvim ohladili i počeli da se spuštaju. Mulj na dnu bi se uskomešao i počeo zamučivati vodu noseći sa sobom spore s polja gljiva. Termoklina bi se uvijala, prekidalala i sasvim iščezla. Nebo bi se zamaglilo česticama meke sluzi koja je isplovila s dna, zidova i iz uglova svemira. Za kratko vreme ceo svet bi postao hladan, negostoljubiv, pun umirućih žutih bića koja su padala na dno. Svet bi zamro dok sledeća struja tople vode ne bi počela da razgoni zimsku tišinu.

Tako je bilo kad bi nastala druga površina. A da se i nebo rastopi...

"Lavone!"

Odmah posle otegnutog dozivanja, bleštav mehurić se uzdigao kraj Lavona. On se ispruži i odgurne ga, ali mehurić odskoči od njegovog oštrog palca. Mehurići plina koji su se dizali s dna u pozno leto bili su gotovo nepovredivi i kad bi neki naročito jak udarac ili šiljak uspeli da

ih probuše, oni bi se razbili u manje mehuriće kojima niko ništa nije mogao da učini, ostavljajući za sobom veoma jak smrad.

Plin. Nije bilo vode u mehuriću. Čovek koji bi dospeo u mehurić ne bi imao šta da udiše.

Ali, naravno, bilo je nemoguće ući u mehurić. Površinski napon bio je suviše jak. Jak kao Šarove metalne ploče. Jak kao vrh neba.

Jak kao vrh neba. A da li je iznad toga - ako bi se prošlo kroz tu površinu - svet plina umesto vode? Jesu li svi svetovi bili samo mehurići vode koji lebde u plinu?

Ako je tako, bilo bi nemoguće putovati između njih, jer se ne bi prvo moglo probiti nebo. A takva nova nesavršena nauka o svetu ne bi mogla da objasni Dna svetova.

A ipak su postojale neke životinje u ovom svetu koje bi se zarile u dno, prilično duboko, tražeći nešto u onim dubinama što je bilo van domašaja ljudi. Pa i sama površina mulja, i u najtoplije leto, bila je puna sitnih stvorenja koja su po njoj gmizala i za koja je mulj bio prirodno mesto stanovanja. Konačno, i čovek je slobodno prolazio između dva predela vode koji su bili razgraničeni termoklinom, iako je bilo mnogo stvorenja koja tu liniju nikako nisu mogla da pređu.

A ako je taj novi svemir, o kojem je Šar govorio, doista postojao, on je postojao s one strane neba, na onom kraju gde je bila svetlost. A zašto se, konačno, ne bi moglo proći kroz nebo? Činjenica da su se ponekad mogli probušiti mehurići govorila je da površinska kožica koja se obrazovala između vode i plina nije nepovrediva. Je li to ikada iko pokušao?

Lavon nije pomišljao na to da bi se čovek mogao probiti kroz vrh neba, isto tako kao što se nije mogao zakopati u dno, ali je možda postojao način na koji bi se ta teškoća mogla izbeći. Eto, iza njega je rasla biljka, a po svemu je izgledalo kao da se proteže izvan neba; njeni su se vrhovi prekidali, a slika njihovog povijanja unazad bila je samo varka izazvana prelamanjem svetlosti.

Uvek se smatralo da biljke umiru tamo gde dodiruju nebo. U većini slučajeva to je i bilo tačno, jer se često videlo kako mrtvi produžetak, izbledeo i žut, plovi po jasnom ogledalu neba. Ali neke su biljke bile jednostavno prekinute, kao ova koja je sada bila iznad njega. Možda je to bila samo iluzija, pa je i biljka, umesto da se prekine, štrčala na nekom drugom mestu - na nekom mestu gde su se ljudi nekada

mogli roditi i gde i sada ima ljudi. Možda ...

Ploče su bile izgubljene. Postojao je samo jedan način da to dozna. Lavon se odlučno počeo penjati prema drhtavom ogledalu neba. Njegove noge s kandžom na palcima bezobzirno su gnječile hrpe algi kremenjašica koje su se priljubile uz stablo. Zvonaste Vorte, mirni i šaputavi rođaci Pare, hitro su mu se uklanjale s puta na spiralnim peteljkaama i pravile glupe primedbe na njegov račun. Lavon ih nije slušao. Nastavio je svoj uporni uspon prema svetlosti, čvrsto se držeći rukama i nogama za stablo biljke.

"Lavone! Kuda ćeš? Lavone!"

Nagnuo se i pogledao dole. Čovek s motičicom, prilika slična lutki, mahao mu je s plavo-zelene krpe koja je tonula u ljubičasti ponor. U omaglici je ponovo pogledao gore pripivši se uza stablo; nikada nije bio tako visoko. Nije, naravno, trebalo da se ičega plaši, ali strah od padanja bio mu je u krvi. A onda je nastavio da se penje. Posle izvesnog vremena dotakao se rukom neba.

Zaustavio se da dođe do daha. Neobične bakterije skupile su se oko korena njegovog palca, gde se krv iz male ogrebotine širila po vodi. Razbežale bi se kad bi odmahnuo rukom i opet bi se nerazumno skupile oko prljavocrvenog mamca.

Pričekao je da mu vrtoglavica prođe i nastavio da se penje. Nebo mu je pritiskivao vrh temena, vrat i ramena. Izgledalo je kao da nebo pomalo popušta, sa žilavim elasticitetom, bez imalo trenja. Voda je ovde bila neizdržljivo sjajna i sasvim bezbojna. Uspeo se još jedan korak gurajući ramenima tu ogromnu težinu.

Sa isto toliko uspeha bi mogao pokušati da probije stenu.

Morao je ponovo da se odmori. Dok je ubrzano disao, otkrio je neobičnu pojavu. Svuda oko stabla vodene biljke, čeličnoplava površina neba je bila zavinuta prema gore, kao neka vrsta korica od mača. Otkrio je da tuda može da proturi ruku - kao da je bilo dosta prostora i za to da proturi glavu. Pripivši se sasvim uza stablo, pogledao je u te korice, pipajući po njima nepovređenom rukom. Blesak ga je zaslepljivao.

Tada se dogodilo nešto što je bilo slično bešumnoj eksploziji. Čitava pesnica bila mu je čvrsto i mehanički stisnuta, kao da neko hoće da mu je odseče. U slepom čuđenju on je poskočio.

Krug bola se polako pomerao niz njegovu uzdignutu ruku i, dok se

penjao, objmio mu ramena i grudi. Još jedan trzaj i kolena su mu se stegla kao u mengelama. Još jedan...

Užasno se osećao. Pripio se uza stablo i pokušao da dođe do daha, ali nije imalo šta da se diše.

Voda mu je šikljala iz tela, na usta, iz nosnica, iz otvora za disanje. Jak i vreo svrab prešao mu je preko celog tela. Pri svakom grču kao da su mu se dugi noževi ubadali u telo i kao iz velike daljine čuo je kako mu sve više vode štrca iz škrga, uz gadan šum klokotanja. U glavi, kao da mu je vatra počela nagrizati dno nosne šupljine.

Lavon se davio.

Poslednjim grčem se odbacio od stabla i pao. Potresao ga je sudar s nečim tvrdim, a onda ga je voda, koja ga je tako čvrsto držala dok je nastojao da je napusti, ponovo primila u sebe sa hladnom žestinom. Nezgrapno se kovitlajući, tonuo je sve niže prema dnu.

3.

Mnogo dana je Lavon ležao neosetljivo sklupčan u svojoj spori, kao da spava zimskim snom. Udar hladnoće, koji je osetio kad se vratio u svoj rodni svet, delovao je na njegovo telo kao predznak zime koja dolazi, a isto tako i glad za kiseonikom, koju je osetio za vreme svog kratkog boravka iznad neba. Žlezde koje stvaraju sporu odmah su počele da rade.

Da nije bilo toga, Lavon bi sigurno umro. Opasnost od davljenja je iščezla već onda kad je pao i kad je vazduh izišao iz njegovih pluća i napravio mesta životvornoj vodi, ali za naglo isušenje i za tešku opaljenost od sunca utonuli svet nije znao leka. Jedino što mu je moglo pomoći bila je hranljiva tečnost koja se stvarala u sporama, oklopljena kao ćilibar žutom ljuskom.

Posle nekoliko dana, smeđu sporu, umirenu u večnoj hladnoći dna, primetila je neka ameba koja je tuda lutala. Pri dnu je toplota uvek bila slaba, bez obzira na to koje je godišnje doba bilo, ali niko nikad nije čuo da bi se tu mogla naći spora dok su gornji slojevi još bili topli i bogati kiseonikom.

Za samo jedan sat spora je bila okružena desetinama iznenađenih Protoa koji su se gurali da bi mogli slepom njuškom da udare u ljusku. Posle još jednog sata, četa zabrinutih ljudi dođe iz dvoraca da i oni pritisnu svoje noseve o prozirni zid spore. Brzo su izdata

naređenja.

Četiri Pare su se okupile oko ljuske žute kao ćilibar. Čula se potmula eksplozija kad su im pukle trihociste. Pare zazujaše i digoše se, vukući teret.

Lavonova se spora lagano zanjihala u mulju, a onda se polako izdigla u tankoj mrežici. U blizini je Nok bacaó hladnu svetlost na čitav taj posao - ne zbog Para, kojima nije bila potrebna svetlost, nego zbog zbunjene gomile ljudi. Lik usnulog Lavona, pognute glave i kolena privučenih ka prsima, okretao se dostojanstveno u ljusci. "Odvedi ga Šaru, Para."

Mladi Šar je opravdao tradicionalnu mudrost kojom ga je po nasleđu obdario njegov zadatak, brinući se samo za svoj sopstveni posao. Odmah je shvatio da ništa ne može da učini za zarobljenog Lavona što ne bi bilo obično uplitanje.

Naredio je da se lopta smesti u visokoj sobi, u tornju njegovog dvorca, gde je bilo dovoljno svetlosti, a voda je bila topla, što je obamrlom biću moglo da nagovesti dolazak proleća. A zatim je samo sedeo i posmatrao, zadržavajući svoje misli za sebe.

U spori, Lavonovo telo je naglo gubilo kožu u dugim trakama i komadima. Malo-pomalo, njegova čudna zgrčenost je popuštala. Njegove zbrčkane ruke i noge i upali trbuh su se ponovo popunili. Šaru su dani prolazili u posmatranju. Najzad više nije uočavao promene i, vođen nekom slutnjom, podigao je sporu do najvišeg zida kule, na direktnu svetlost.

Sat posle toga Lavon se pomerio u svom ćilibarskom zatvoru.

Ispravio se i protegao, okrenuvši bezizražajne oči prema svetlosti. Imao je izraz čoveka koji se još nije prenuo iz mučne more. Čitavo telo mu je zračilo nekom čudnom ružičastom novinom.

Šar lagano zakuca na zidove spore. Lavon okrete svoj prozirni pogled u pravcu zvuka i njegove oči oživeše. Pokušao je da se nasmeši i odupro se rukama i nogama o unutrašnji zid ljuske.

Čitava lopta se naglo raspala u komadiće, uz oštar zvuk. Životna tečnost iz spore se razlila oko njega i Šara, šireći sugestivni miris ogorčene borbe protiv smrti.

Lavon je stajao među parčićima i ćutke gledao Šara. Konačno je rekao:

"Šare, bio sam iznad neba."

"Znam", reče blago Šar.

Lavon je ponovo začutao. Tada je Šar progovorio: "Ne budi skroman, Lavone. Učinio si značajno delo. To te je gotovo ubilo. Moraš mi reći ostatak - sve."

"Ostatak?"

"Mnogo si mi otkrio dok si spavao. Ali da nisi, možda, još protivnik nepotrebne nauke?"

Lavon je ćutao. Nije više umeo da razlikuje ono što zna od onog što bi želeo da zna. Preostalo mu je samo jedno pitanje, ali on nije mogao da ga izrekne. Samo je nemo gledao u Šarovo nežno lice.

"Odgovorio si mi", reče Šar, još nežnije nego ranije. "Priđi, prijatelju, mome stolu. Planiraćemo naš put prema zvezdama."

Bilo ih je petoro oko velikog Šarovog stola: Šar, Lavon i tri tradicionalna asistenta iz porodice Tan, Tanol i Stravol. Dužnosti ova tri čoveka - ili, ponekad, žena bile su pod mnogim ranijim Šarovima jednostavne i teške: morali su da izvrše na poljima sa hranom genetske promene koje je Šar sam obavio - u malom i u laboratorijskim posudama. Pod drugim Šarovima, koji su bili više zainteresovani za rad na metalima i u hemiji, oni su obavljali prljavije poslove, bili su kopači, radnici u kamenolomima, oblikovali su i čistili aparate.

Pod Šarom XVI, međutim, ostali Lavonovi ljudi su im više zavideli nego obično, jer je izgledalo da gotovo uopšte ne rade. Svakog dana su vodili razgovore sa Šarom u njegovim prostorijama, udubljujući se u podatke, praveći sitne zabeleške na pločama, ili uporno proučavajući jednostavne stvari koje naizgled nisu bile tajanstvene. Katkad su zaista radili sa Šarom u njegovoj laboratoriji, ali su najčešće samo sedeli.

Šar XVI je, u stvari, pronašao izvesna zaboravljena pravila ispitivanja, koja je, kako je tumačio Lavonu, otkrio kao sredstva koja poseduju ogromnu moć. Više ga je interesovalo da to preda budućim radnicima nego izvođenje bilo kakvog specifičnog eksperimenta koji je put ka zvezdama možda iziskivao. Tanu, Tanolu i Stravolu njegove generacije uterivan je naučni metod u glavu. Taj je postupak, tvrdili su oni, katkad je bio bolniji nego nošenja hiljada stena.

Bilo je, stoga, neizbežno da će oni kao prvi od Lavonovih ljudi biti

zauzeti problemom konstruisanja vasijskog broda. Rezultati su ležali na stolu: tri modela, izrađena od liskuna, pramenova alga, savitljivih komada celuloze, parčića kamena, drvenih iveraka i organskih lepila skupljenih iz izlučina različitih biljaka i životinja.

Lavon dohvati najbližu, krhku okruglu tvorevinu, u kojoj su se nalazile loptice tamnozeleno lave, zapravo komadići pljuvačke rotifera, koji su s mukom skinuti sa zidova napuštenog dvorca slobodno se kretali u unutrašnjosti, kao neka vrsta kugličnih ležajeva. "Čije je ovo", rekao je, radoznalo okrećući kuglu tamo-amo. "To je moje", reče Tanol. "Da budem iskren, ne smatram da po bilo čemu odgovara zahtevima. Ali to je jedini nacrt koji verujem da možemo izraditi od raspoloživog materijala i znanjem koje trenutno posedujemo. Ali kako funkcioniše?"

"Daj mi ga, za trenutak, Lavone. Mehur koji vidiš u sredini sa šupljom slamkom od spirogira koja vodi iz njega do zidova broda rezervoar je za lebdenje. Osnovna je zamisao da uhvatimo veliki mehur plina kad se diže s Dna i da ga stavimo u rezervoar. Verovatno ćemo to morati da radimo u više mahova. Tada se brod diže prema nebu snagom pritiska mehura. Mala vesla ovde uz ove trake spolja okreću se kad posada - to su ovi komadići tu u unutrašnjosti - pokrene zamajni točak koji se okreće oko unutrašnje strane ljuske. Tako ćemo dovesti do ruba neba. Ukrao sam taj trik od Didina, posmatrajući način na koji se oni kreću. Tada uvučemo vesla koja se slože u pukotine, evo ovako, i još neprestano pomoću prenosa težine iz unutrašnjosti kotrljamo se uz padinu dok ne stignemo u spoljni prostor. Kad dospemo do drugog sveta i ponovo uđemo u vodu, ispustimo plin iz rezervoara, postepeno, kroz ispusne cevi koje su u stvari napravljene od slamke i spustimo se kontrolisanom brzinom."

"Vrlo domišljato", reče Šar zamišljeno. "Ali, ja predviđam neke teškoće. U prvom redu, nacrtu nedostaje stabilnost."

"Da, to je istina", priznade Tanol. "A kretanje će iziskivati mnogo rada. Ali ako bismo mogli da obesimo uteg koji se slobodno pokreće, o težište mašine, on bi se delimično stabilizovao. Najveći utrošak energije koji iziskuje čitavo to putovanje bio bi u prvom redu potreban za to da mašina stigne do neba. A ovaj uređaj to omogućava. U stvari, kad jednom uspemo da mehur stavimo unutra, brod će morati da bude privezan do polaska."

"A kako stoji sa ispuštanjem plina?" reče Lavon. "Hoće li on zaista izlaziti kroz ove cevi onda kad to budemo želeli? Neće li, umesto toga, prijanjati uz zidove cevi? Teško je deformisati opnu između vode i plina - i ja sam lično svedok toga."

Tanol se namršti. "To ne znam. Nemoj zaboraviti da će cevi u pravom brodu biti velike, a ne samo slamčice, kao što su u modelu."

"Veće nego čovečje telo?" upita Tan.

"Ne, u stvari. Možda će, najviše, imati obim ljudske glave."

"To nije moguće", reče Tan jednostavno. "Ja sam pokušao. Ne može se voditi mehurić kroz tako usku cev. Kao što Lavon kaže, on se drži uz zidove cevi i oslobađa se tek kad se upotrebi priličan pritisak. Ako sagradimo ovaj brod, moraćemo ga napustiti čim stignemo u novi svet, nigde nećemo moći da ga spustimo."

"To ne dolazi u obzir", reče Lavon brzo. "Ako za trenutak i zanemarimo štetu koja bi nastala, može se dogoditi da naš brod moramo na brzinu da upotrebimo. Ko zna kako će izgledati novi svet. Moramo biti u mogućnosti da ga napustimo ako ustanovimo da ne možemo živeti u njemu."

"Koji je tvoj model, Tane?" reče Šar.

"Ovaj ovde. Putovanje njime bilo bi teško - puzanje uz Dno dok se ne stigne do neba i puzanje dalje do sledećeg sveta, uopšte - svuda puzanje. Nikakvo klizanje po vodi. I njega pokreće zamajac, kao i Tanolov, ali ga ne moraju pokretati ljudi. Razmišljao sam malo o upotrebi pokretljivih kremenjašica. U tom slučaju se upravlja tako što se naizmenično menja snaga na jednoj i drugoj strani. Da bi upravljanje bilo precizno, možemo staviti nekoliko zubaca na suprotne strane stražnje osovine i pokretati je na taj način."

Šar pogleda cevasti model izbliza i, da bi ga isprobao, gurne ga po stolu. "To mi se dopada", reče odmah. "Miruje kad zaželiš. S Tanovim okruglim brodom bili bismo prepušteni na milost i nemilost svakom strujanju ovde ili u novom svetu - a, koliko znam, moglo bi biti kojekakvih strujanja u svemiru, možda i plinskih. Šta ti misliš, Lavone?"

"Kako bismo ga sagradili?" reče Lavon. "Uopšte uzevši, on je okrugao. Lako je to kad je reč o modelu, ali kako ćeš izgraditi zaista veliku cev ovog oblika koja se neće slomiti, nego će stajati sama od sebe?"

"Pogledaj unutra kroz prednji prozor", reče Tan. "Videćeš grede koje se ukrštaju u centru, u pravom uglu prema dužoj osovini. One podupiru zidove."

"To iziskuje mnogo prostora", primeti Stravol. Kao najmirniji od asistenata i najviše zatvoren u sebe, on dosad, od početka sednice, nije progovorio. "Biće nam potreban slobodan prolaz u brodu. Kako ćemo svim spravama upravljati ako sve vreme budemo morali da puzimo oko greda?"

"U redu, daj neki bolji predlog", reče Tan sležući ramenima.

"To je lako. Naćinićemo obruće."

"Obruće? Takve velićine?" reče Tanol. "Moraćete da moćite drvo u blatu godinu dana dok postane dovoljno savitljivo, samo što onda neće više imati potrebnu ćvrstinu."

"Ne, to nije potrebno", reče Stravol. "Ja nisam izradio model broda, samo sam napravio crteže, a moj brod nije ni izdaleka tako dobar kao Tanov. Ali moj nacrt je takođe cevast, tako da sam ipak izradio model mašine za savijanje obruća - taj model je na stolu. Jedan kraj grede snažno ukleštite, evo ovako, a drugi ostavite da viri na suprotnoj strani. Onda drugi kraj vežete jakim užetom oko ove stepenice. Onda prebacite uže oko ćekrka, a pet ili šest ljudi ga namotava na ćekrk, evo ovako. To povuće slobodni kraj grede prema dole, dok stepenica ne uće u pukotinu koju ste pre toga usekli na drugom kraju. Onda oslobodite pritezać i eto vam vašeg obruća. Sigurnosti radi možete zabiti nakivak kroz mesto gde se krajevi dodiruju, da sprećite da se iznenada ne rastvori."

"Neće li se greda koju upotrebljavate slomiti pošto se savije do izvesne mere?" zapita Lavon.

"Obićno drvo svakako bi", reče Stravol. "Ali za taj posao treba uzeti zeleno drvo, ne staro. Inaće bismo morali da omekšavamo gredu dok ne postane neupotrebljiva, kao što reče Tanol. Živo drvo će se savijati toliko da se od njega naćini jak, ćvrst obruć iz jednog komada; ako ne, Šare, onda oni zadaci s brojevima kojima ste nas ućili ne vrede, ipak, ništa." Šar se smešio. "Pri upotrebi brojeva lako se pogreši", reče.

"Ja sam sve ispitao."

"Siguran sam u to. Smatram da se isplati pokušati. Imate li još šta da ponudite?"

"Pronašao sam jednu vrstu živog ventilacionog sistema koji smatram korisnim", reče Stravol. "Inače, kao što sam rekao, čini mi se da je Tanov brod onaj tip koji bi trebalo da sagradimo, moj je beznadežno neprikladan."

"Moram da se složim s tim", reče sa žaljenjem Tanol, "ali bih želeo da kad-tad sagradim brod lakši od vode, možda smo za lokalna putovanja. Ako je novi svet veći od našeg, moglo bi se dogoditi da se ne može ploviti svuda kuda bismo želeli."

"Na to nisam ni pomislio", uzviknu Lavon. "Pretpostavimo da je novi svet doista dva, tri, osam puta veći od našega. Šare, postoji li neki razlog da ne bude tako?"

"Koliko je meni poznato, ne postoji. Istorijska ploča je svakako smatrala da su sve vrste ogromnih udaljenosti praktično moguće. U redu, hajde da napravimo nacrt kombinovan od onoga što imamo ovde. Tanole, ti si najbolji crtač među nama, kako bi bilo da ga ti nacrtáš. Lavone, a šta je s radnom snagom?"

"Imam gotov plan", reče Lavon. "Po mom mišljenju, ljudi koji budu radili na brodu imaće stalno posla. Izgradnja broda neće trajati samo jednu noć, niti će se završiti u jednoj sezoni, tako da ne možemo računati na smenjivanje radne snage. Osim toga, to je stručan posao. Kad jednom čovek nauči izvestan posao, bilo bi neekonomično vratiti ga da gaji gljive samo zato što neko drugi ima vremena.

Zato sam predvideo osnovnu radnu snagu od dva ili tri najinteligentnija radnika iz svake struke. Ove ljude mogu da povučem s njihovog redovnog posla a da pri tom ne poremetim svakodnevne poslove ili natovarim veći teret na druge u datoj struci. Oni će raditi kvalifikovan posao i zadržaće se na izgradnji broda dok posao ne bude završen. Neki od njih biće i članovi posade. Za teške, nekvalifikovane poslove, možemo angažovati mnoštvo ljudi bez stručne spreme, a da ne poremetimo naš normalni život."

"Dobro", reče Šar. Nagnuo se napred i prekrstio ruke na ivici stola, iako je zbog opne među prstima mogao da ukrsti samo vrhove prstiju. "Već smo postigli značajan napredak. Nisam očekivao ni desetinu od dosad postignutih rezultata za tako kratko vreme. Ali možda sam nešto važno predvideo. Ima li ko kakvu sugestiju ili pitanje?"

"Ja imam pitanje", rekao je mirno Stravol. "U redu, da čujemo."

"Kuda putujemo?"

Nastupilo je dugo ćutanje. Konačno je Šar progovorio: "Stravole, na to još ne mogu da dam odgovor. Mogao bih reći da idemo ka zvezdama. No pošto još ne znamo šta su to zvezde, takav odgovor ne bi mnogo koristio. Krenućemo na taj put zato što smo došli do saznanja da su neke fantastične stvari sa istorijskih ploča zaista istinite. Mi danas znamo da se nebo može preći i da je iznad neba jedno područje gde nema vode za disanje, područje koje su naši preci zvali prostor. Obe ove zamisli izgledale su suprotne zdravom razumu, ali mi smo ipak došli do saznanja da su one istinite. Istorijske ploče kažu i to da postoje i drugi svetovi, a tu ćemo zamisao lakše prihvatiti kad smo se već uverili u istinitost prvih dveju zamisli. Što se zvezda tiče, one su u prostoru, i kad jednom prodremo u prostor mi ćemo ih, verovatno, videti i značenje reči postaće nam jasno. U najmanju ruku, možemo očekivati neki putokaz za rešenje pitanja - setite se koliko smo važnih podataka dobili od Lavona koji je samo nekoliko sekundi bio iznad neba!

U međuvremenu, ostavimo to pitanje po strani. Smatramo da negde postoje drugi svetovi i spremamo se da ih posetimo. Druga pitanja u zavisnosti s tim treba zasad ostaviti po strani. Mi ćemo na ta pitanja odgovoriti, o tome nema sumnje. No to može još dugo potrajati."

Stravol se nasmešio. "Više nisam ni očekivao. Uostalom mislim da je čitav taj projekt ludost. No, uprkos tome ostajem uz njega do kraja."

Šar i Lavon odgovoriše osmehom. Sve je zahvatila groznica, a Lavon pomisli da će ona uskoro zahvatiti čitav njegov svet. Rekao je: "Ne gubimo, onda, više ni minuta. Još mnogi detalji treba da se posvršavaju, a, konačno, najteži deo posla još nije počeo. Krenimo na rad!"

Petorica ljudi ustadoše i pogledaše jedan u drugoga. Izrazi lica su im bili različiti, ali u očima svih se čitala ista smeša straha i ambicije: bila su to, istovremeno, lica brodograditelja i astronauta.

Zatim su izišli, svaki da počne da izvršava svoj zadatak.

Protekla su dva zimska sna od Lavonova opasnog uspona preko neba, kad je čitav rad na vasijskom brodu zastao. Sad je Lavon već znao da je očvrsnuo u čoveka privremeno neodređenih godina,

stanje u koje čovek stupa baš kad je dospeo u najbolje godine. Znao je da su mu se bore usekle u čelo, da će tamo ostati i da će se produbiti.

'Stari' Šar se takođe promenio. I njegove crte izgubile su nežnost kad je zašao u zrele godine. Premda će mu njegova klinastokoštana struktura lica do kraja života davati odsutan i poetičan izgled, učešće u radu na planu zamaglilo mu je izraz nekom vrstom rukovodilačke krutosti.

Vreme je odmicalo, ali vasijski brod je, ipak, bio još samo skelet. Ležao je na platformi sagrađenoj iznad nabacanog kamenja peščane barijere, koja se prostirala od jednog zida sveta do drugog. Bila je to ogromna drvena ljuska u jednakim razmacima ispresecana otvorima kroz koje su se mogle videti sirove grede njenog skeleta. Početni radovi su brzo tekli jer nije bilo teško zamisliti kakva će vrsta vozila biti potrebna za kretanje kroz prazan prostor a da se voda ne izgubi iz njega. Tan i njegove kolege su dobro obavile taj posao. Takođe se uvidelo da će zbog veličine mašine izgradnja duže trajati, možda, čak, dve pune sezone, ali ni Šar, ni njegovi asistenti, ni Lavon, nisu predviđali ozbiljnije prepreke.

Uostalom, tobožnja nesavršenost broda bila je iluzija. Trebalo je da se jedna trećina njegove opreme sastoji od živih bića, koja se neće smestiti u brod pre nego što stvarno krene.

Rad na brodu se morao u više mahova obustavljati za duže vreme. Nekoliko puta morali su se vaditi čitavi delovi, jer se pokazalo da gotovo nijedna normalna koncepcija nije mogla biti primenjena na putovanje kroz prostor.

Nedostatak istorijske ploče koju je Para tvrdoglavo odbijao da preda mnogo je otežavala posao. Odmah po njenom gubitku, Šar se sam prihvatio posla da je rekonstruiše po sećanju. Ali za razliku od njegovih religioznih predaka, on je nije smatrao svetim pismom i zbog toga nije nikad nastojao da je nauči napamet. Čak i pre krađe, on je skupio zbirku varijantnih prevoda nekih odlomaka, koji su predstavljali specifične eksperimentalne probleme i čuvani su u njegovoj knjižnici, izrezbareni u drvetu. Većina tih prevoda, međutim, bila je međusobno protivurečna, a nijedan se nije odnosio na konstrukciju vasijskog broda, o čemu original ionako nije gotovo ništa pisao.

Nikakvi duplikati zagonetnih slova originala nisu bili sačinjeni, iz jednostavnog razloga što u podvodnom svetu nije bilo ničeg što bi moglo uništiti, a ni reprodukovati te neuništive originale. Šar je suviše kasno shvatio da je iz čistog opreza trebalo izraditi izvestan broj doslovnih privremenih zapisa - ali posle generacija zelenozlatnog mira, obična opreznost više ne sadrži obezbeđenje od katastrofe. (A civilizacija koja mora da urezuje svako slovo svoje jednostavne azbuke u vodom natopljeno drvo, pomoću komadića kamena, ne podstiče na čuvanje podataka u triplikatu.)

Kao rezultat toga, Šarovo nepotpuno prisećanje u pogledu sadržaja istorijskih ploča, uz stalnu i hiljadugodišnju sumnju u tačnost raznih prevoda, pokazali su se, konačno, kao najveća prepreka za izgradnju svemirskog broda.

"Ljudi moraju da se batrgaju pre nego što nauče da plivaju", rekao je Lavon malo kasnije, a Šar je s time morao da se složi.

Očigledno, ma šta da su ranije znali o vasijskom brodu i njegovoj konstrukciji, vrlo malo toga znanja je bilo upotrebljivo za ljude koji su nastojali da sagrade svoj prvi vasijski brod ni iz čega. Prema tome, nije čudno što je velika ljuska još ležala nedovršena na svojoj platformi iznad peščanih formacija, šireci miris plesnivog drveta koje je stalno gubilo čvrstinu, dve generacije posle polaganja temelja.

Mladić punog lica koji je vodio delegaciju štrajkača do Šarovih odaja bio je Fil XX, čovek dve generacije mlađi od Šara, a četiri od Lavona. Imao je bore u uglovima očiju, koje su mu davale izgled svadljivog starog čoveka i deteta razmaženog još u spori.

"Tražimo da se obustavi taj bezumni projekt", reče otvoreno. "Robovali smo u našoj mladosti na njegovom izvođenju, no sada kad smo svoji gospodari, gotovo je. To je sve. Gotovo je."

"Niko te nije prisiljavao", reče Lavon srdito. "Društvo to čini, naši roditelji", reče jedan mršavi član delegacije. "Sada ćemo početi da živimo u pravom svetu. Danas svi znaju da nema drugog sveta osim ovoga. Vi, starci, možete i dalje da verujete u vaša praznoverja, ako želite. Mi nemamo takvu nameru."

Zapanjen, Lavon pogleda Šara. Naučnik se smeškao i rekao: "Pusti ih, Lavone, nisu nam potrebni malodušnici." Mladić punog lica pocrveni. "Ne možeš nas uvredama vratiti na posao. Dosta nam je. Gradi sam sebi brod ni za kuda!"

"U redu", reče mirno Lavon. "Hajde, gubi se. Nemoj se svugde zaustavljati i govoriti o tome. Ti si se odlučio i nas ne zanima tvoje opravdanje. Zbogom."

Mladić puna lica je još, izgleda, imao junaštva da dramatizuje, ali ga je Lavonova izjava u tome omela. Ispitivanje Lavonovog tvrdog lica kao kamen ubedilo ga je, izgleda, da svoju pobjedu treba da primi onakvu kakva je. On i delegacija odoše neslavno.

"Šta sada?" upita Lavon pošto su oni otišli. "Moram priznati da bih bio pokušao da ih ubedim. Naposljetku, nama su potrebni radnici."

"Ne toliko koliko smo mi potrebni njima", rekao je Šar mirno. "Poznajem ja sve te mlade ljude. Mislim da će se iznenaditi iduće sezone kad vide koliko im je slaba žetva, pošto će morati da obrađuju polja bez mojih uputstava. Koliko imate dobrovoljaca za posadu broda?"

"Na stotine. Svaki mladić iz generacije posle Filove želi da ide. Fil govori u ime celog stanovništva, u najmanju ruku. Projekt podstiče maštu najmlađih."

"Jesi li ih podstakao na neki način?"

"Naravno", reče Lavon. "Rekao sam im da ćemo ih pozvati ako budu izabrani. Ali to ne treba shvatiti ozbiljno! Pogrešili bismo ako bismo našu izabranu grupu specijalista zamenili mladićima koji su samo entuzijasti i ništa više."

"Nisam na to mislio, Lavone. Nisam li video jednog Noka negde u ovim prostorijama? O, zaspao je tamo na svodu. Nok!"

Biće leno mrdnu svojim pipkom.

"Nok, imam poruku", viknuo je Šar. "Protoi treba da jave svim ljudima koji žele da idu u drugi svet vasijskim brodom da odmah dođu na gradilište. Reci im da ne možemo obećati da ćemo uzeti svakoga, već da dolaze u obzir samo oni koji žele da nam pomognu da sagradimo brod."

Nok je ponovo savio svoj pipak i izgledalo je da će opet zaspati.

4.

Lavon se okrenu prema uređaju megafonskih truba koji je bio kontrolna ploča i pogleda Paru. "Još jedan, poslednji pokušaj", rekao je. "Hoćete li nam vratiti istorijske ploče?"

"Ne, Lavone. Nismo vam još nikada nešto odbili, ali to moramo."

"Ali ti, ipak, ideš s nama, Para. Ako nam ne vratiš znanje koje nam je potrebno, izgubićeš svoj život ako mi izgubimo naše."

"Šta je jedan Para?" reče biće. "Svi smo mi slični. Ova ćelija će umreti, ali Protoi moraju da znaju kako ćete vi proći na tom putovanju. Mi smatramo da treba poći bez ploče, jer ni na koji način se ne može proceniti njen značaj."

"Znači, priznaješ da je još kod tebe. A šta onda ako više ne budeš mogao da održavaš veze sa svojim drugovima kad mi budemo u prostoru? Otkud znate da voda nije bitna za vašu telepatiju?"

Proto je ćutao. Lavon se jedan trenutak zagledao u njega, a onda se namerno okrenuo prema megafonu. "Svi ostanite tamo gde ste", reče. Osećao je da drhti.

"Polazimo. Stravole, je li brod zatvoren?"

"Da, Lavone, meni bar tako izgleda."

Lavon se nagnuo nad drugi megafon. Duboko je uzdahnuo. Izgledalo je da je voda već uzburkana, iako se brod još nije pomerio.

"Spremni četvrtinom snage ... Jedan, dva, tri ... POLAZAK."

Čitav brod uzdrhta i vrati se na mesto. Dijatomeje su se smestile u svoje komore duž donjeg dela broda, pokrećući svojim pihtijastim kracima transmisione kaiševe od sirove larvine kože. Drvene osovine i zupčanici su zaškripali, povećavajući njihovu slabu snagu i prenoseći je na 16 osovina brodskih točkova.

Brod se zanjihao i polagano krenuo duž peščane barijere. Lavon je uporno gledao kroz otvor od liskuna. Svet je promicao pored njega. Brod se uspravio i počeo da se penje uza strminu. Iza sebe je osećao naelektrisano ćutanje Šara, Pare i dvojice pilota, Tana i Stravola, kao da je njihov pogled prodirao pravo kroz njegovo telo, i napolje, kroz otvor broda. Svet je izgledao drukčiji sada kad ga je napuštao.

Kako to da nije ranije zapazio svu tu lepotu? Udaranje transmisionih kaiševa i cviljenje i stenjanje zupčanika i osovina postajalo je sve glasnije što je strmina bila veća. Brod je nastavio da se uspinje teturajući se. Oko njega je mnoštvo ljudi i Protoa ronilo i okretalo se, prateći ih put neba.

Nebo se postepeno spuštalo i pritislulo vrh broda.

"Neka tvoji dijatomi pojačaju rad, Tanole" reče Lavon. "Stena je pred nama." Brod se s mukom okretao. "Dobro, možeš ih opet usporiti."

Poguraj nas s tvoje strane. Ne, to je suviše. Vрати na normalu, još nas okrećeš! Tanole, ispravi nas opet. Dobro, uravnotežena vožnja na svim stranama. Neće još dugo trajati."

"Kako možeš odjednom da misliš na sto strana", čudio se Para iza njega.

"Eto, tako. Tako ljudi misle. Kontrolori, malo jače sada, uspon postaje strmiji."

Zupčanici su tandrkali. Brod se uspinjao. Nebo je sinulo na Lavonovo lice. Uprkos hrabrenju, počeo se plašiti. Činilo mu se da mu pluća gore, a u mislima je preživio dugo padanje kroz prazan prostor prema hladnom pljusku vode, kao da ga doživljava prvi put. Koža ga je svrbela i pekla. Može li opet da pođe tamo gore? Tamo gore u užarenu prazninu gde agonija zjapi, kuda ništa živo ne treba da ide?

Peščana barijera počela se izravnavati i putovanje je postalo lakše. Ovde gore nebo je bilo toliko blizu da ga je talasanje izazvano pokretima broda namreškavalo. Senke su zaigrale na peščanom dnu. Debele bačvaste vrpce plavo-zelenih algi tiho su pile svetlost i pretvarale je u kiseonik, krećući se u svojoj polaganoj igri baš ispod dugog gornjeg prozora od liskuna koji se protezao duž hrpta broda. U šupljini ispod rešetkastog hodnika i podova kabina Vorte su se obrtale i održavale brodsku vodu u pokretu, hraneći se organskim komadićima.

Jedna po jedna, prilike koje su plivajući oko broda mahale rukama ili trepetljikama padoše natrag niz strminu peščane barijere prema svom poznatom svetu, gubeći se i nestajući. Na kraju je ostala jedna Euglena, upola biljna rođaka Protoa, probijajući se kraj vasionkog broda u površinski glib. Volela je svetlost, ali je, najzad, i ona bila oterana u dublje, hladnije vode, trepereći svojim jedinim bičastim pipkom dok je odlazila. Nije bila veoma mudra, ali se Lavon ipak osetio usamljen kad je iščezla.

No, niko ih nije mogao slediti putem kojim su se vozili.

Sada je nebo bilo samo tanka, čvrsta opna vode, koja je pokrivala vrh broda. Brod je usporio kretanje, a kad je Lavon zatražio veću snagu, počeo se okretati u mestu i tonuti među peščana zrnca i kamenje.

"To neće moći", rekao je Šar uzbuđeno. "Mislim da bismo morali da usporimo i smanjimo razmer na zupčanicima, Lavone, da možeš polaganije da primeniš napon."

"U redu", složio se Lavon. "Zaustavite svi. Šare, molim te, hoćeš li da nadgledaš menjanje brzine."

Bezumni sjaj praznog prostora gledao je Lavonu u lice, iza samog velikog prozora od liskuna. Bilo je užasno zastati ovde na pragu beskraja, a bilo je, uz to, i opasno. Lavon je osetio kako u njemu raste stari strah od spoljnog prostora. Još nekoliko trenutaka neaktivnosti, osećao je, prožet hladnoćom u želucu, i više neće izdržati.

Mora da postoji, mislio je on, bolji način menjanja brzine od ovog tradicionalnog, koji se obavlja otvaranjem čitavog pogonskog uređaja. Zašto ne bi mogao da se montira izvestan broj zupčanika raznih veličina na istu osovinu, a da ne budu svi nužno u pokretu istovremeno, nego da se stavljaju u rad pokretanjem osovinu napred i natrag u ležajima? I to će biti nezgrapno, ali bi se oni mogli stavljati u rad s komandnog mosta i ne bi se morala zaustaviti čitava mašina - i neiskusni pilot bacati u paniku.

Šar ustade i, plivajući, stane.

"Sve je udešeno", reče. "Ali veliki redukcionni zupčanici ne podnose baš tako dobro napor."

"Lome se?"

"Da. Pokušao bih, isprva, polaganije."

Lavon ćutke potvrdi. Nije sebi dopustio da se zaustavi ni za trenutak, da razmisli o posledicama svojih reči, već poviče: "Pola snage."

Brod opet sedne i poče se kretati zaista vrlo polagano, ali s manje zastoja nego ranije. Nad njim se nebo istanjilo do potpune providnosti. Velika svetlost je prodirala u mlazovima. Iza Lavona čulo se neprijatno micanje. Belina se povećavala kraj prednjih otvora.

Brod ponovo uspori brzinu pritiskujući o zaslepljujuću prepreku. Lavon proguta pljuvačku i zatraži da se pojača snaga. Brod zastenja kao da umire. Sada je bio gotovo nepomičan.

"Više snage", procedi Lavon.

Još jednom brod krete beskrajno sporo. Lagano se uputi prema gore.

Zatim pojuri napred i svaka mu daska i greda zacvileše.

"Lavone! Lavone!" prolomio se povik.

Glas je dolazio iz jednog od megafona, iz onoga koji je bio namenjen za otvor sa stražnje strane broda. "Lavone!"

"Šta je? Zašto, do đavola, vičeš?"

"Lavone, vidim vrh neba! S druge strane, iz prostora. Izgleda kao ogromna ravna metalna ploča. Udaljavamo se od nje. Mi smo iznad neba, Lavone, mi smo iznad neba?"

Brod je još jednom snažno zadrhtao i bacio Lavona prema prednjem otvoru. Sa spoljne strane liskuna voda se strahovito brzo isparavala praveći iza sebe čudnovate virove i oblike sazdane od duginih boja. Lavon ugleda prostor.

To je isprva izgledalo kao kruta i suva rasparčana slika Dna. Bilo je tamo ogromnog kamenja, velikih stena, razbacanih, naprslih, oštih klisura koje su se svuda uzdizale uokolo kao da ih je razbacao neki div.

Ali nad svim tim je bilo jedno novo nebo, jedan plavi svod, tako ogroman da Lavon uopšte nije mogao da zamisli njegove dimenzije. Na tom svodu je stajala lopta crvenkaste vatre od koje su ga zbolele oči.

Divlje klisure su bile još daleko od broda koji kao da je mirovao na ravnoj blistavoj površini. Ispod sjajne površine, izgledalo je da je ta ravnica načinjena od peska, od iste materije čija je gomila pravila barijeru u Lavonovom svetu, barijeru uz koju se brod popeo. Ali staklasta, šarena površina na njoj...

Lavon odjednom postade svestan nekog drugog zvuka koji je dopirao iz megafona. Uzbuđeno zakluma glavom i reče: "Šta je sada?"

"Lavone, to sam ja, Tol. U šta si nas to uvalio? Kaiševi se više ne miču. Dijatomeje nisu u stanju da ih pokreću. Ne pretvaraju se, zaista, toliko smo ih udarali da im umalo nismo razbili ljuske, ali one, ipak, ne mogu da razviju veću snagu."

"Pusti ih na miru", razljuti se Lavon. "One nisu u stanju da varaju jer nemaju dovoljno inteligencije. Ako kažu da ne mogu da razviju veću snagu, onda stvarno ne mogu."

"Dobro, hajde nas onda izvedi iz toga."

Šar se primače do Lavonovog lakta. "Nalazimo se na svemirsko-

vodenom graničnom prostoru gde je površinski napon vrlo jak", reče tiho. "Ako izdaš naređenje da uvuku točkove, mislim da ćemo izvesno vreme bolje napredovati."

"Dobro", reče Lavon sa olakšanjem. "Halo, vi tamo, dole - podignite točkove."

"Dugo nisam", reče Šar, "mogao da shvatim podatak na istorijskoj ploči o uređaju za pristajanje koji se može podizati, ali mi je konačno sinulo da će napon duž površine svemirskog blata držati svaki veći predmet prilično čvrsto. Zato sam i insistirao da se naš brod sagradi tako da mu se točkovi mogu uvući."

"Izgleda da su Šari ipak bili majstori, Šare."

Nekoliko minuta kasnije, posle ponovnog remonta pogonskog uređaja, brod je klizio uz obalu prema srušenoj steni. Oprezno, Lavon je posmatrao izbočeni preteći zid tražeći otvor u njemu. Levo je bila neka vrsta rečice, koja je, možda, pokazivala put, mada neizvestan, u drugi svet. Posle kraćeg razmišljanja Lavon izda zapovest da se brod upravi prema njoj.

"Misliš li da je ovo gore zvezda?" upita. "Pretpostavljali smo da ih ima mnogo, a ovde gore je samo jedna, a i jedna je mnogo za moj ukus."

"Ne znam", priznade Šar. "Ali čini mi se da stičem saznanje o slici svemira. Naš svet je, očigledno, smešten na dnu ovog velikog, koji ima svoje nebo. A možda je i to nebo samo dno jednog još većeg sveta - i tako u beskonačnost. Priznajem da je to teško shvatiti, možda je verovatnije da su svi svetovi smešteni pod ovom velikom površinom i da velika svetlost sve njih podjednako obasjava."

"Zašto se onda svake noći gasi, pa čak i danju, i tamni zimi?" zapita Lavon.

"Možda putuje u krugovima, pa je prvo nad jednim, a zatim nad drugim svetom. Ko zna?"

"Ako je tako", rekao je Lavon, "onda treba samo da putujemo po vrhu našeg neba do suvog tla i puzimo njime dok ne naiđemo na vrh neba drugog sveta. Zatim nam samo ostaje da zaronimo. Jednostavno, zar? Posle svih naših priprema."

Šar se nasmeja, ali se po zvuku nije moglo zaključiti da je u tome video nešto smešno. "Jednostavno? Jesi li već primetio kakva je temperatura?"

Lavon je to bio registrovao baš ispod praga svesti, ali posle Šarove primedbe osetio je da se pomalo guši. Srećom, količina kiseonika u vodi se nije smanjila, ali je temperatura podsećala na onu u plićaku, u poslednjem i najgorem delu jeseni. Osećao se kao da pokušava da udiše supu.

"Podstakni onda Vorte na veći rad", reče Lavon. "Postaće neizdržljivo ako ne bude jače cirkulisalo."

Tan je nešto odgovorio, ali je do Lavonovih ušiju doprlo samo neko mrmljanje. Sve što je mogao učiniti bilo je da se koncentriše na upravljanje brodom.

Usek ili klanac u razbacanim klisurama oštrim kao sečivo noža bio je nešto bliži, ali je izgledalo da treba preći još mnogo kilometara pustinje. Posle izvesnog vremena brod se umiri i nastavi ravnomerno da puzi, s manje pištanja i udaraca nego ranije, ali i napredujući sporije. Ispod njega se sada osećalo izvesno klizanje, struganje o trup samog broda, kao da je prelazio preko grubog maziva čiji su komadi bili veliki kao ljudske glave.

Najzad Šar reče: "Lavone, moraćemo opet da se zaustavimo. Pesak je ovde gore suv i rasipamo energiju koristeći guseničastu traku."

"Jesi li siguran da smo u stanju da to učinimo?" upita Lavon. "Ovako se makar krećemo. Ako stanemo da bismo spustili točkove i ponovo promenili zupčanike, skuvaćemo se."

"Skuvaćemo se ako to ne učinimo", reče mirno Šar. "Neke od naših alga su već mrtve, a ostale se već suše. To je prilično jasan znak da ne možemo više mnogo da podnesemo. Ne verujem da će nam poći za rukom da se dokopamo hlada, ako ne ubrzamo."

Čulo se kako jedan od mehničara s mukom guta. "Trebalo bi se vratiti", reče. "Mi uopšte nismo stvoreni za ovaj prostor. Stvoreni smo za vodu, a ne za ovaj pakao."

"Zaustavićemo se", reče Lavon, "ali se nećemo vratiti. To je moja poslednja reč." To je zvučalo hrabro, ali je taj čovek uzbudio Lavona više nego što se i sam usudio da prizna čak i samom sebi. "Šare", reče "požuri."

Naučnik klimnu glavom i zaroni.

Minuti su prolazili. Velika zlatnocrvena lopta na nebu plamtela je bez prestanka. Spustila se sasvim nisko niz nebo, tako da je njena svetlost prodirala ravno u brod, u Lavonovo lice, osvetljavajući

zrakama zlatnih strujanja svaki deo koji je plivao. Vodene struje koje su prolazile pored Lavonovrh obraza bile su gotovo vruće.

Kako su se usuđivali da idu pravo napred u taj pakao? Zemlja neposredno ispod zvezde mora da je još toplija nego što je bilo ovde.

"Lavone! Gledaj Paru!"

Lavon natera sebe da se osvrne i pogleda svog saveznika iz roda Protoa. Velika papuča se smestila na palubi i ležala jedva pomičući trepetljike. Unutra, njegove vakuole su počinjale da natiču, dobijajući izgled naduvanih kruškolikih bešika i gomilajući granuliranu citoplazmu na tamna jezgra.

"Da li ... da li umire?"

"Ova ćelija umire", reče Para hladno kao uvek. "Ali samo idi - idi napred. Mnogo šta ima da se nauči, i ti ćeš, možda, živeti, ako mi i ne budemo. Idi."

"Vi ste za nas - sada?" prošapta Lavon.

"Mi smo uvek bili za vas. Teraj svoju ludu smelost do kraja. Na kraju ćemo imati koristi i mi i čovek."

Šapat se utiša. Lavon još jednom zovnu stvorenje, ali ono ne odgovori. Odozdo se čulo klepetanje drveta i Šarov glas iz jednog od megafona. "Lavone, nastavi! I dijatomeje umiru - ostaćemo potpuno bez pogonske snage. Učini to što brže i što pre možeš."

Lavon se smrknuto naže napred. "Zvezda je upravo iznad područja kome se približavamo."

"Zbilja? Možda će se još spustiti i senke će se produžiti."

"To nam je jedina nada."

Lavon nije mislio na tu mogućnost. Prodera se u megafone. Brod još jednom krete, malo brže sada, ali još uvek puzeći. Trideset i dva točka su psovala.

Bilo je još toplije.

Stalno, vidljivim kretanjem, zvezda se spustala sučelice Lavonovom licu. On se odjednom uplaši. Šta ako ona nastavi da silazi i sasvim nestane? Iako je sada bilo užasno toplo, bio je to jedini izvor toplote. Neće li nastupiti neizdržljiva hladnoća, a brod eksplodirati u komad leda?

Senke su, preteći, postajale sve duže i počele da se pružaju preko pustinje prema brodu koji je napredovao. U kabini se nije

razgovaralo, čuo se samo šum teškog disanja i rada mašine.

U jednom trenutku je izgledalo da je zupčasti horizont počeo da juri prema njima. Kameni zubi usekli su se u donji rub plamene lopte i prožderali je. Iščeza je.

Oni su bili zaštićeni stenama. Lavon naredi da se brod okrene uporedo s pravcem klisure; on leno poslušao. Visoko gore, nebo je tamnelo, od modrog do tamnoplavog.

Šar ćutke uđe kroz otvor i stade kraj Lavona, posmatrajući tamnu boju neba i senke koje su se produžavale prema obali i svom sopstvenom svetu. Nije ništa govorio, ali je Lavon bio siguran da je i njemu ista neprijatna misao na umu.

"Lavone."

Lavon poskoči. Šarov glas je bio tvrd kao čelik. "Da?"

"Moramo nastaviti putovanje. Ma kakav da je drugi svet, brzo ćemo biti u njemu."

"Kako ćemo se kretati kad ne vidimo kuda idemo? Zašto da prvo ne odspavamo, ukoliko nam to hladnoća dopusti?"

"Dopustiće nam", reče Šar. "Ovde ne može toliko zahladneti da bi bilo opasno. Kad bi bilo tako, nebo bi se, ili ono što smo mislili da je nebo, smrzavalo svake noći, čak i leti. Ali mene zabrinjava voda. Biljke će sada zaspati. U našem svetu to ne bi smetalo, zaliha kiseonika je tamo dovoljna da istraje i preko noći. Ali u ovom zatvorenom prostoru, sa tako mnogo bića u njemu, a bez zaliha sveže vode, verovatno ćemo se ugušiti."

Šar je davao utisak kao da uopšte nije zainteresovan i govorio je glasom neumoljivih fizičkih zakona.

"Osim toga", reče on, kao slep zureći u grubu prirodu, "i dijatomeje su biljke. Drugim rečima, moramo nastaviti kretanje sve dok budemo imali kiseonika i snage - i moliti se da u tome uspemo."

"Šare, nekad smo imali prilično Protoa na brodu. I Para tamo nije sasvim mrtav. Da je mrtav, u kabini se ne bi moglo izdržati. Brod je gotovo čist od bakterija, jer su ih Protoi sve proždirali, a spolja nisu mogle doći. Ali bi ipak bilo došlo do izvesnog raspadanja."

Šar se saže i dodirnu opnu nepokretnog Pare prstom. "U pravu si, on je još živ. Šta to dokazuje?"

"I Vorte su žive, osećam strujanje vode. To dokazuje da Pari nije naškodila vrućina. To je bila svetlost. Sećaš se kako je moja koža

bila oštećena posle penjanja iznad neba? Nerazređena zvezdana svetlost je smrtonosna. Trebalo bi da to dodamo informacijama s ploče."

"Ja još ne shvatam."

"Stvari stoje ovako: imamo ovde tri ili četiri Noka dole. Oni su bili zaštićeni od svetlosti, pa moraju još biti živi. Ako ih koncentrišemo u galijama dijatomeja, glupe dijatomeje će verovati da je još dnevna svetlost i nastaviće da rade. Možemo Nokove koncentrisati i duž kostura broda i time podstaći alge da izlučuju kiseonik. Pitanje je: šta nam je više potrebno - kiseonik ili snaga? Ili ih možemo rasporediti popola?"

Šar se nasmeja. "Izvanredno logično zaključivanje. Možda ćemo jednom od tebe načiniti Šara, Lavone. Ne, ja bih rekao da ih ne možemo rasporediti popola. Nokova svetlost nije dovoljno jaka da bi biljke radi nje izlučivale kiseonik, pokušao sam to jednom, ali je proizvodnja kiseonika bila vrlo mala. Jasno je da je biljkama potrebna svetlost za energiju. Zato ćemo morati da se odlučimo za dijatomeje kao za pogonsku energiju."

"U redu. Učini tako, Šare."

Lavon odvede brod do stenovitog zaklona hridi, na glatki pesak. Svaki trag direktne svetlosti je iščezao, mada se na nebu još video blag opšti sjaj.

"Dakle", reče Šar zamišljeno, "kladim se da je to voda tamo preko u kanjonu, samo ako uspemo da ga se dočepamo. Stići ću dole da uredim..."

Lavon se začudi.

"Šta je?"

Lavon ćutke pokaza, dok mu je srce lupalo.

Čitav tamnoplavi svod bio se osuo sitnim, neverovatno bleštavim svetlostima. Bilo ih je na stotine, i sve je veći broj njih postajao vidljiv, što je tama bivala dublja. A daleko, iznad poslednjih bregova, bila je tamnocrvena lopta; avetinjski srebrnasta. Blizu zenita bilo je još jedno takvo telo, mnogo manje, ali sasvim srebrno...

Pod dno meseca vodenog sveta Hidrota i pod večnim zvezdama, pet centimetara dugačka drvena lađa i njen mikroskopski teret približavali su se rečici koja je počela da presušuje.

5.

Noć su proveli na dnu kanjona. Velika četvrtasta vrata su se otvorila da propuste hladnu, svetlu životvornu vodu i bakterije koje su bile sveža hrana.

Nikakva bića im se ne približiše ni iz radoznalosti, ni lova radi, dok su spavali, mada je Lavon postavio čuvare na vrata, za svaki slučaj. Izgleda da su i ovde, na samom podu, visoko organizovana bića noću mirovala.

Ali čim je prva struja svetlosti prošla kroz vodu, pojavila se opasnost. Prvo, bilo je tu čudovište buljavih očiju. Stvorenje je bilo zeleno i imalo je dve kandže za hvatanje, od kojih je svaka mogla da prepolovi brod kao pramen alge. Oči su mu bile crne i okrugle, na vrhovima kratkih stubova, a dugi pipci bili su deblji od stabljike biljke. Promicalo je kraj njih brzim pokretima, uopšte ne primećujući brod.

"Je li to - primerak ovdašnjeg života?" prošapta Lavon. "Da li je ovde sve tako veliko?" Niko ne odgovori, jer to niko nije znao. Posle izvesnog vremena, Lavon je rizikovao da pomeri brod prema struji, koja je bila spora ali jaka. Ogromni crvi prolazili su uvijajući se pored njih. Jedan je udario o ljusku, a zatim se ravnodušno probijao dalje.

"Oni nas ne primećuju", reče Šar. "Mi smo suviše mali. Lavone, Stari su nas upozorili na veličinu vasiona, ali čak i kad je vidiš ne možeš da shvatiš. A sve te zvezde - mogu li one značiti ono šta ja mislim da znače? Neshvatljivo je to i neverovatno!"

"Dno je koso", rekao je Lavon, gledajući napregnuto ispred sebe. "Stene kanjona se šire, a voda postaje muljevita. Ali pustimo zvezde neka čekaju, Šare, mi ulazimo u novi svet."

Šar protiv svoje volje popusti. Pogled na vasionu ga je, izgleda, potresao, možda i ozbiljno. Nije zapazio velike stvari koje su se događale, nego se, umesto toga, zabrinuto udubio u svoje misli. Lavon ponovo oseti da se stari jaz među njihovim shvatanjima opet produbljuje.

Sad se Dno opet penjalo. Lavon nije imao nikakvih iskustava u pogledu delta-formacija ušća, jer u njegovom svetu nije bilo potočića, pa ga je ta pojava zabrinjavala. Ali te brige su iščilile u čuđenju kad je brod dopro do vrha i prevrnuo se.

Spreda, Dno se opet koso spuštalo, beskrajno, u blistavim dubinama. Sad je nad njima opet bilo onakvo nebo na kakvo su

navikli i Lavon je mogao da zapazi grupice planktona koje su promicale ispod njega. Gotovo istovremeno je ugledao neke manje vrste Protoa; neki od njih su se već približavali brodu.

A onda su, odjednom, ugledali devojkicu kako se pojavljuje iz dubine, izbezumljena od straha. Isprva nije ni primetila brod. Približavala se okrećući se kroz vodu, s nadom da će uspeti da se baci preko ušća delte u brzi potočić.

Lavon je bio iznenađen. Ne zato što su ovde bili ljudi - tome se nadao, čak je, nekako, bio i ubeđen da ljudi žive u čitavoj vasioni, nego zbog devojčinog bekstva u samoubistvo.

"Šta?" Nejasno zujanje mu dopre do ušiju i on je shvatio.

"Šare! Tane! Stravole!" viknu. "Lukove i koplja! Probijte sve prozore!" Podigao je jednu nogu i udario u otvor pred sobom. Neko mu dobaci luk.

"Šta je šta se dogodilo?" dovikne Šar.

"Žderači!"

Vest je prostrujala brodom kao električni šok. U Lavonovom svetu rotiferi su bili praktično istrebljeni, svako je znao tužnu istoriju duge borbe ljudi i Protoa protiv rotifera.

Devojka najednom ugleda brod i zaustavi se, očigledno zbunjena očajanjem koje ju je obuzelo pred novim neprijateljem. Sopstveni zalet gonio ju je napred, i čas je, malo, oči upirala u brod, a čas natrag prema opasnom zujanju koje je postajalo sve glasnije.

"Nemoj stati!" vikao je Lavon. "Ovamo, ovamo! Mi smo prijatelji. Mi ćemo ti pomoći!"

Tri velike, upola providne trube glatkog mesa nadirale su preko uzvišice, a mnoštvo debelih trepetljika u njihovim koronama zujalo je lakomo. Dikrani, nadmeni u svom savitljivom oklopu, svađali su se među sobom dok su išli, koristeći ono nekoliko predsmislenih šumova koji su sačinjavali njihov jezik.

Oprezno, Lavon zateže luk, približi ga ramenu i odape ga. Strelica odlete kroz vodu. Naglo je gubila brzini i zapela u struji, koja ju je više približavala devojci nego Žderaču u koga je Lavon ciljao.

On se ugrize za usnu, spusti oružje i ponovo zateže luk. Nije imalo smisla potcenjivati razdaljinu, morao je čekati. Još jedna strelica koja se probijala kroz vodu iz bočnog otvora prinudila ga je da izda naređenje da prestanu da gađaju dok im ne ugledaju očne jabučice.

Napad rotifera je nagnao devojkicu da donese odluku. Naravno da joj je nepomično drveno čudovište bilo strano, ali ono joj nije pretilo, a verovatno je znala šta bi bilo da se sva tri Dikrana obore na nju, dok bi svaki nastojao da ugrabi što veći zalogaj. Zato se baci prema otvoru broda. Tri Žderača zaurlaše od besa i nagruše za njom.

Verovatno da joj to ne bi pošlo za rukom da prvi Dikran nije u poslednjem trenutku ugledao brod, i u strahu da se ne sudari s njim, okrenuo se i sudario se sa ostalom dvojicom. Posle toga su ponovo zapodenuli svađu, iako, verovatno, ni sami nisu znali zbog čega; oni nisu bili sposobni da razmene komplikovanije misli od 'ih', 'umri', ili 'ni ti nisi bolji'.

Dok su se još durili jedan na drugog, Lavon probode najbližeg strelicom. Preostala dvojica se smesta upustiše u bitku za njegove ostatke.

"Ubijte mi ova dva Žderača dok se još bore", naredi Lavon. "I ne zaboravite da uništite njihova jaja. Vidim da ovaj svet treba malo pripitomiti."

Devojka upliva kroz otvor i zaustavi se na suprotnom zidu kabine, smrtno uplašena. Lavon pokuša da joj se približi, ali ona odnekud izvuče oštro kameno oružje. Pošto je bila gola, teško je bilo reći gde je sakrila oružje, ali je, očigledno, umela, i nameravala, da ga upotrebi. Lavon, stoga, ustuknu i sede na stolicu pred kontrolnom tablom, čekajući, dok je ona, razgledala kabinu, Lavona, Šara, druge pilote i Paru koji je stajao.

Ona, najzad, reče: "Jeste li vi - bogovi - s one strane neba?"

"Mi dolazimo s one strane neba", reče Lavon, "ali nismo bogovi, nego ljudi kao i ti. Ima li ovde još ljudi?"

Devojka je, izgleda, brzo shvatila situaciju, iako je izgledala divlja. Lavon je imao čudan i nemogućan utisak da bi trebalo da je prepozna: visoka, prividno mirna, tamnopusna žena, ne sasvim kao ova... doduše, žena iz drugog sveta, ali ipak...

Ona vrati nož u svoju gustu svetlu kosu - aha, pomisli Lavon, taj trik da zapamtim - i zatrese glavom. "Malo nas je. Žderači su svud uokolo. Uskoro će nas sve uništiti."

Devojčin fatalizam je bio tako dubok, da je izgledalo kao da se to nje i ne tiče.

"Ali zar se niste borili protiv njih? Uz pomoć Protoa?"

"Protoe? Oni su isto tako bespomoćni protiv Žderača kao i mi, bar većina njih. Nemamo oružja koja ubijaju na daljinu, kao vi. A nikakvo oružje nam više ne može pomoći. Nas je i suviše malo, a Žderača suviše mnogo."

Lavon zatrese glavom. "Imali ste moćno oružje za sve to vreme, samo niste umeli da ga upotrebite. Protiv njega, broj ništa ne znači. Mi ćemo vam pokazati kako smo se mi njime služili. A kad budete imali iskustva, možda ćete umeti bolje njime da se služite nego mi."

Devojka sleže ramenima. "Sanjali smo o takvom oružju, ali ga nikada nismo našli. Govorite li istinu? Koje je to oružje?"

"Naravno - razum", reče Lavon. "Ne samo jedan mozak, nego mnogo njih. Zajednički rad. Saradnja."

"Lavon govori istinu", začuje se slabi glas s palube. Para se lagano kretao. Devojka ga je gledala širom otvorenih očiju. Zvuk Parinog glasa, koji je govorio ljudskim jezikom, učinio je na nju veći utisak nego sam brod, ili bilo šta u njemu.

"Mogućno je pobediti Žderače", reče tihi neartikulisani glas: "Protoi će pomoći, kao što su pomagali i u svetu iz kojeg smo došli. Protoi su se borili protiv ovog bekstva kroz prostor i oteli su čoveku podatke. Protoi se nikad više neće suprotstaviti čoveku. Mi smo već razgovarali s Protoima ovoga sveta i rekli im da ljudi znaju da sanjaju, ali i da ostvare svoj san. Bez obzira na to da li to Protoi žele ili ne.

Šare, tvoja metalna ploča je kraj tebe. Bila je skrivena na brodu. Moja braća će te odvesti do nje.

Ovaj organizam sada umire. Umirem sa uzdanjem u znanje, kao što umire inteligentno biće. Ljudi su nas tome naučili. Nema ništa... što znanje... ne može učiniti... Njime su... ljudi... prešli... prešli prostor..."

Glas pređe u šapat. Sjajna papuča se nije promenila, ali je nešto otišlo iz nje. Lavon pogleda devojku, njihove oči se sretoše. Osetio je neobjašnjivu toplinu.

"Mi smo prešli prostor", ponovi Lavon blago.

Začuo se Šarov glas kao iz velike daljine. Mlado-stari čovek je šaputao: "Ali, jesmo li?"

Lavon je gledao devojku. On nije znao odgovor na Šarovo pitanje. Ali mu ono i nije izgledalo važno.

RAZVOĐE

Glasovi nezadovoljstva među posadom vasijskog broda Nepovredivi - koje je kapetan Gorbel kao vojno lice nazivao 'neposlušnost' - dostigli su tačku kad se više nije moglo prelaziti preko njih, i to mnogo ranije nego što je brod stigao na pedeset svetlosnih godina od svog cilja.

Ranije ili kasnije, mislio je Gorbel, ranije ili kasnije, ovo glupo stvorenje slično tuljanu primetiće ih.

Kapetan Gorbel nije bio siguran hoće li mu biti milo ili neće kad Prilagođeni čovek shvati. U neku ruku, to bi olakšalo stvari. Ali to bi bio neprijatan trenutak, ne samo za Hokeaha i za ostale pantrope nego i za samog Gorbela. Možda bi bilo bolje da drži sigurnosni ventil zatvoren dok Hokeah i ostali Altarijanci ne krenu na put na - kako se ono zvaše? A da, na Zemlju.

Ali posada, jednostavno, neće dopustiti Gorbelu da to duže odgađa. Što se tiče Hokeaha, on se ponašao kao da nema centra za zapažanje u svom mozgu. Njega su emocionalne struje tako malo dirale kao i redak i hladan vazduh koji je rigelijanska posada održavala u unutrašnjosti vojnog broda. Siguran u svom krznu od tople kitove masti, očiju smeđih, živih i veselih, sedeo je gotovo čitave dane u prednjem stakleniku, posmatrajući rasteenje zvezde Sol na tamnom nebu pred sobom.

I govorio je. O, bogovi svih zvezda, kako je govorio! Kapetan Gorbel je već više znao o staroj - onoj najstarijoj - istoriji programa oplodavanja nego što je želeo, ali to još nije bilo sve. A program oplodavanja nije bio jedini Hokeahov predmet razgovora. Delegat Saveta za kolonizaciju imao je vertikalno obrazovanje, koje je uskim mlazom prolazilo kroz razna specijalna područja, za razliku od Gorbelovog, koje se širilo horizontalno preko čitavog predmeta svemirskih letova, ne dodirujući bilo šta drugo.

Hokeah je, izgleda, imao u planu da proširi kapetanov horizont i protiv njegove volje.

"Uzmimo, na primer, poljoprivredu", upravo je govorio. "Ova planeta koju treba da oplodimo pruža nam izvanredan razlog da se bolje pozabavimo pitanjem farmi. Ranije su ovde bile džungle, tle je bilo

vrlo plodno. Ali ljudi su počeli živeti kao farmeri uz pomoć vatre i uništili su sebe na isti način."

"Kako to?" reče Gorbel mehanički. Da je ćutao, Hokeah bi svejedno nastavio da govori, a i nije se isplatilo biti nepristojan prema Savetu za kolonizaciju, ma, samo, prema jednom njegovom predstavniku.

"U svojoj praistoriji, petnaest hiljada godina pre službenog datuma otkako su počeli brojati godine, oni su čistili tle na taj način što su ga palili. Zatim bi zasadili neku biljku, skupili plod i pustili da se opet sve pretvori u džunglu. Zatim bi opet zapalili džunglu, i tako se sve to neprestano ponavljalo. Takvim ekonomisanjem, u početku su istrebili najveće mnoštvo divljači za koje će Zemlja ikad znati. Osim toga, ovaj metod je predstavljao uništenje gornjeg sloja zemlje.

Ali jesu li otuda izvukli pouku? Ne. Čak i pošto su se osposobili za let u vasionu, to je bio standardni metod u većini preostalih predela džungle - mada su se već tada svuda videle gole stene."

Hokeah uzdahnu. "Sada, naravno, nema džungli. A nema ni mora. Nema ništa do pustinje, golih stena, ljute hladnoće i retkog vazduha s malo kiseonika - kako bi to krstili ljudi da su neki od njih još preostali. Ne može se sva krivica pripisati raubovanju, iako je neosporno, ona vrlo velika."

Gorbel baci brz pogled na pogrbljena leđa poručnika Averdora, svoga pomoćnika i navigatora. Averdoru je pošlo za rukom da od početka putovanja ne uputi ni jednu jedinu reč Hokeahu ni bilo kojem od ostalih pantropa. Naravno, od njega se nije tražilo da preuzme na sebe diplomatske napore - to su bile muke za Gorbela - ali nastojanje da izbegava čak i normalne odnose s ljudima-tuljanima počelo je delovati i na njega.

Ranije ili kasnije Averdor će morati da prasne. Niko zbog toga neće biti kriv, ali će, ipak, cela posada broda zbog toga ispaštati. Uključujući Gorbela, koji će izgubiti prvoklasnog navigatora i pomoćnika.

No, svakako je bilo van domašaja Gorbelove vlasti da naredi Averdoru da govori s jednim Prilagođenim čovekom. On je samo mogao da predloži da Averdor načini nekoliko mehaničkih gestova uljudnosti, za dobro broda. Jedina reakcija je bila jedan od najhladnijih pogleda koje je Gorbel ikada video, čak i kad se tiče Averdora, s kojim je kao kapetan plovio više od trideset galaktičkih

godina.

Najgore od svega je bilo što je Gorbel, kao ljudsko biće, bio potpuno na strani Averdora.

"Posle izvesnog broja godina prilike se menjaju na svakoj planeti", brbljao je Hokeah svečano, mašući rukom sličnoj peraju, da bi obuhvatio sve svetle tačke izvan staklenika. Opet se vratio svojoj glavnoj opsesiji: programu oplođavanja. "Samo je logično tvrditi da i čovek mora da se promeni s njima - ili, ako to nije u stanju, mora se premestiti nekuda dalje. Pretpostavimo da je naselio samo Zemlji slične planete? Ni ove planete ne ostaju večno slične Zemlji, bar ne u biološkom smislu."

"A zašto bismo se mi uopšte i ograničili na planete slične Zemlji?" reče Gorbel. "Ne mogu reći da baš mnogo znam o njoj, ali podaci baš ne stvaraju utisak da je u pitanju neki optimalan svet."

"Bez sumnje", reče Hokeah, iako Gorbel, kao i obično, nije znao na koji se deo njegove primedbe to odnosilo. "Nije korisno za opstanak vrste ako se ona zauvek veže za iste okolnosti.

Pametno je razvijati se zajedno sa svemirom, tako da ostanemo nezavisni od starenja svetova ili eksplozije njihovih zvezda. Pogledajte samo rezultate! Čovek sada postoji u toliko oblika da uvek negde ima skloništa za ugrožene ljude. To je veliko dostignuće, a, u poređenju s tim - koliko vrede stari argumenti o suverenoj nepromenljivosti ljudskog oblika."

"Koliko, uistinu!" reče Gorbel. No, u njegovoj glavi, njegovo drugo ja je govorilo: aha, on je ipak nanjušio neprijateljstvo. Svaki Prilagođeni čovek je ipak samo Prilagođen - i uvek se bori za izjednačenje s ljudskim oblikom utemeljivača. Ali, ništa ti to ne koristi, birokrato s tuljanovom njuškom. Možeš ti diskutovati do kraja života, tvoji će se brkovi uvek micati kad budeš govorio.

A jasno je da nikad nećeš prestati da govoriš.

"Kao vojnik, vi ćete prvi biti u stanju da cenite vojnička preimućstva, kapetane", dodao je Hokeah ozbiljno. "Služeći se pantropijom, čovek je osvojio hiljade svetova koji bi mu inače bili nepristupačni. To je neizmerno povećalo šanse da postanemo gospodari galaksije i da zauzmemo njen veći deo a da ne ukrademo bilo čiju planetu. Okupacija bez oduzimanja i bez prolivanja krvi. Ali ako bi neka druga rasa, a ne ljudi, stekla imperijalističke ambicije i pokušala da prisvoji

naše planete, konstatovala bi da je suviše malobrojna."

"To je istina", reče kapetan Gorbel, zainteresovan i protiv svoje volje. "Verovatno je pametno što smo u početku brzo radili. Pre nego što je iko drugi otkrio taj metod, mislim. Ali zašto smo to baš bili mi? Čini mi se da je prava rasa koja je trebalo da to izume bila rasa koja je to već imala - ako shvatate šta mislim."

"Ne shvatam potpuno, kapetane. Možete li mi dati primer?"

"Dakle, jednom smo istražili jedan sunčani sistem u kome je već postojala rasa koja je naseljavala dve planete, naravno, ne obe istovremeno, nego idući tamo-amo", reče Gorbel. "Oni su imali životni ciklus s tri različita oblika. Zimu su provodili na spoljnom od ta dva sveta. Zatim bi se promenili u drugi oblik koji je mogao da prelazi prostor, goli - kao od majke rođeni, bez brodova, gde su ostali deo godine provodili na unutrašnjoj planeti, u trećem obliku. Zatim bi se opet vraćali u drugi oblik i ponovo odlazili na hladniju planetu.

Teško je to opisati. Ali je sigurno da oni to nisu izumeli. Njima je to bilo sasvim prirodno. Oni su se razvili na taj način." On ponovo pogleda Averdora. "Navigacija je bila prilično komplikovana u vreme rojenja tamo."

Averdor nije zagrizao u mamac.

"Shvatam, to je dobar argument", reče Hokeah klimajući glavom preterano zamišljeno. "No, dopustite mi, kapetane, da istaknem da sposobnost učiniti nešto nije isto što i želja da se to usavrši. Oh, video sam ja rase kao što je ona koju vi opisujete, i rase s polimorfizmom seksualnom promenom generacija, metamorfozom tipa životnog ciklusa insekata i tako dalje. Postoji planeta zvana Litija, udaljena oko 40 godina odavde, gde dominantna rasa prolazi kroz potpunu razvojnu rekapitulaciju posle rođenja, - ne pre, kao ljudi. Ali zašto bi neko od njih smatrao menjanje oblika kao nešto izvanredno i borio se za to? To je, najzad, jedna od običnih stvari u njihovom životu."

U stakleniku zazvoni malo zvono. Hokeah smesta ustane, s preciznim i gotovo maznim pokretima uprkos svojoj gojaznosti. "Dakle, dan se bliži kraju", reče veselo. "Hvala vam na pažnji, kapetane."

Iziđe gegajući se. Sutra će, naravno, opet biti tu.

I dan posle toga.

I sutradan - osim ako posada ne bude dotle čitavu družbu namazala katranom i posula perjem. Kad samo, mislio je Gorbel besno, kad samo ti prokleti Prilagođeni ne bi tako zloupotrebljavali svoje privilegije! Hokeah je kao delegat Saveta za kolonizaciju bio prilično značajna ličnost i niko nije mogao da ga spreči da uđe u staklenik, osim u slučaju neke opasnosti. Ali nije li taj čovek bio svestan da ne bi trebalo da koristi svoje privilegije svaki dan, na brodu čija je posada bila sastavljena od ljudi prvobitnog oblika, da većina njih nije smela da uđe u staklenik bez izričitog naloga?

Ostatak pantropa je bio isto toliko loš. Kao putnici s tehničkim statusom ljudskih bića, oni su smeli da se kreću gotovo svuda tamo po brodu gde i posada - a to su i činili, uporno i bez izvinjavanja, kao da se druže sa sebi ravnima. Legalno su to i bili - ali nisu li oni dosad već otkrili da postoji nešto što se zove predrasuda? Da među običnim vasijskim ljudima postoji predrasuda protiv njegove vrste - i protiv svakog Prilagođenog čoveka koja je uvek tinjala blizu granice licemerja?

Čulo se lagano zujanje, dok se Averdorova stolica okretala prema kapetanu. Kao i u većine rigelovskih ljudi, lice poručnika je bilo suvo i oštro, gotovo kao lice starog religioznog fanatika, a zvezdana svetlost u stakleniku nije ga ništa umekšala. No, kapetanu Gorbelu, koji je poznavao svaku i najmanju crtu na njemu, izgledalo je naročito opasno.

"No?" upita.

"Pomislio bih da si već sit i presit te nakaze", reče Averdor bez uvoda. "Nešto treba preduzeti, kapetane, pre nego što posada postane tako mrzovoljna da je moramo baciti u zatvor."

"Ja ništa manje ne mrzim te sveznalice nego ti", reče Gorbel mrko.

"Naročito kad govore gluposti - a polovina od onoga što ovaj govori o vasijskim letovima glupost je, u to sam siguran. Ali čovek je delegat Saveta. On ima pravo da se zadržava ovde ako to želi."

"U slučaju opasnosti možeš svakome, čak i oficirima, zabraniti pristup u staklenik."

"Žao mi je, ali ja ne vidim u tome nikakvu opasnost", reče Gorbel kruto.

"Ovo je opasan deo galaksije - potencijalno, doduše. Hiljadama godina ga niko nije posećivao. Ova zvezda pred nama ima osam

planeta osim one na koju bi trebalo da mi i pristanemo, a ni sam ne znam koliko satelita planetarne veličine. Pretpostavi da neko na jednom od njih izgubi glavu i pripuca na nas kada budemo tuda prolazili?"

Gorbel se namršti. "To bi bilo izazivanje gužve. Osim toga, ovo je područje nedavno pregledano - inače ne bismo bili sada ovde."

"Ipak bi bilo pametno obezbediti se unapred. Ako bi došlo do neprilika, našli bi se razni odbori koji bi smatrali riskantnim da imamo nepouzdana, drugorazredna ljudska bića u stakleniku u trenutku opasnosti."

"Govoriš gluposti."

"Dovraga, kapetane, čitaj malo između redova", reče Averdor grubo.

"Ja znam isto dobro kao i ti da ne može biti neprilika u kojima se mi ne bismo mogli snaći. I da nijedan odbor za istraživanje neće tebe optužiti ako i dođe do nečega. Ja samo pokušavam da ti pružim neki izgovor koji ćeš upotrebiti kod tuljana."

"Slušam te."

"Dobro. Nepovredivi je najbolji brod u rigelovskoj mornarici, sa čistim karakteristikama, a moral njegove posade je gotovo legendaran. Mi ne možemo sebi dopustiti da zatvaramo ljude zbog njihovih ličnih predrasuda, što će se dogoditi ako ih tuljni nateraju da prekrše disciplinu. Osim toga, oni imaju pravo da rade svoj posao a da se mnoštvo tuljanskih njuški ne zabada preko njihovih ramena u njega."

"Već zamišljam sebe kako to objašnjavam Hokeahu."

"Nije potrebno", reče tvrdoglavo Averdor. "Možeš mu umesto toga reći da ćeš proglasiti stanje opasnosti na brodu do pristajanja. To znači da će grupa pantropa-putnika morati da ostane u svojim odajama. To je bar jednostavno."

Bilo je jednostavno. I, svakako, predstavljalo je veliko iskušenje.

"Ne dopada mi se to", reče Gorbel. "Uostalom, možda se Hokeah pravi i važan, ali nije on baš sasvim lud. On će to prozreti."

Averdor sleže ramenima. "Ti si komandant", reče on. "Ali ne vidim šta bi mogao preduzeti protiv toga, sve da i prozre. Sve bi bilo uvedeno u brodski dnevnik i prema pravilima. Sve što bi on mogao javiti Savetu bila bi sumnja - koju bi oni, verovatno, primili s rezervom - svako zna da su ovi drugorazredni tipovi skloni da brzo zaključče da su progonjeni. Moja je teorija da to i jeste razlog što su proganjani,

barem prilično često."

"Ne mogu da te pitam."

"Čovek s kojim sam plovio pre nego što sam došao na Nepovredivog", reče Averdor, "bio je jedan od onih ljudi koji ne veruju ni sami sebi. Oni očekuju od svakog koga sretnu da će izvući nož iz korica kad mu budu leđima okrenuti. A uvek se nađu ljudi koji smatraju za svoj dug časti da probodu takve ljude koji to prosto traže. Nije ostao dugo komandant tamo."

"Shvatam na šta ciljaš", reče Gorbel. "Razmisliću o tome."

Ali idućeg dana kad se Hokeah vratio u staklenik, Gorbel se još nije bio odlučio. Činjenica da su njegova osećanja bila na strani Averdora i posade podstakla ga je da posumnja u Averdorovo jednostavno rešenje. Plan je bio dovoljno primamljiv da zaslepi čoveka i da ovaj počini greške koje su inače bile očigledne.

Prilagođeni čovek se smesti udobno, gledajući kroz providni metal. "Ah", reče. "Naš cilj je mnogo značajniji sada, kapetane, zar ne? Zamislite, za nekoliko dana bićemo, u istorijskom smislu reči, ponovo kod kuće." To su bile zagonetke!

"Šta pod tim podrazumevate?" upita Gorbel.

"Žao mi je, mislio sam da znate. Zemlja je prvobitna planeta ljudske rase, kapetane. Tamo se razvijao osnovni oblik."

Gorbel je oprezno raščlanjavao neočekivanu informaciju. Pretpostavivši, čak, da je to istina - a verovatno je i bila, to bi bila stvar koju bi Hokeah znao o planeti za koju je bio određen - ona u ovoj situaciji nije ništa menjala. Ali Hokeah je to rekao s nekom određenom namerom. Neka brzo će se on izlanuti, jer Altarijance niko nije mogao optužiti zbog ćutljivosti.

Uprkos tome, razmišljao je da li da, ipak, upali ekran i da baci malo duži pogled na onu planetu. Do sada nije bio ni najmanje zainteresovan da to učini.

"Da, tamo je sve počelo", reče Hokeah. "Naravno, tim ljudima nije u početku ni na pamet padalo da su u stanju da prave pretpriprilagođenu decu. Umesto toga, oni su išli u razne krajnosti da adaptiraju svoju okolinu, ili da je nose sa sobom. Konačno su uvideli da to nije moguće postići s planetama. Ne može se provesti čitav vek u svemirskom odelu ili pod svodom."

Osim toga, od prvog dana su imali neprilika sa oblicima u svom društvu. Vekovima su bili apsurdno osetljivi na neznatne razlike u boji ili obliku, čak i u mišljenju. Imali su režim koji je nastojao da svakome nametne gledište standardnog građanina i zatvarao je one koji mu nisu po volji."

Hokeahovo brbljanje je, odjednom, Gorbelu postalo neprijatno. Sve je bolje shvatao Averdorovu odluku da potpuno ignoriše postojanje Prilagođenog čoveka.

"Tek kad su se, uz velike napore, privikli da im takve razlike ne smetaju, mogli su preći na pantropiju", reče Hokeah. "Bio je to logičan zaključak. Naravno, izvesnu nepromenljivost oblika trebalo je zadržati, i ona se zadržala do današnjeg dana. Ne može se potpuno izmeniti oblik a da se, pri tom, potpuno ne izmeni proces mišljenja. Ako čoveku daš oblik bubašvabe, kao što je to zamislio jedan stari pisac, on će početi da misli kao bubašvaba, a ne kao čovek. Mi smo to shvatili. Na svetove koji bi iziskivali krajnje izmene ljudskog oblika - na primer na planete tipa plinskog diva - oplođavanje se ne primenjuje: Savet smatra da su takvi svetovi vlasništvo drugih, neljudskih rasa, čije psihotipove tamo ne bi trebalo podvrgnuti radikalnim promenama radi održanja života."

Kapetan Gorbel je nejasno shvatio kuda Hokeah cilja, i to mu se nije dopalo. Čovek-tuljan se na svoj poseban direktan način zalagao za svoje pravo da stvarno bude smatran jednakim, kao i pravno. Ali on je to činio u sklopu pretpostavki nepoznatih kapetanu Gorbelu i činjenica čiju je vrednost samo on poznavao i čiji je značaj samo on umeo da proceni. On je, ukratko, falsifikovao karte kojima je igrao i poslednji ostaci Gorbelove tolerantnosti su naglo iščezavali.

"Naravno, u početku je bilo otpora", reče Hokeah. "Mozgovi koje su tek nedavno ubedili da veruju kako su obojeni ljudi ljudska bića lako su poverovali da je Prilagođeni čovek - bilo koji Prilagođeni - inferioran u odnosu na prvobitnog ili na osnovni ljudski tip, tip koji je živio na Zemlji. No, postojalo je, takođe, vrlo staro verovanje na Zemlji da se osnovna ljudskost nasleđuje u duhu, a ne u obliku.

Vidite, kapetane, pantropija se mogla sprečiti da se ostalo pri stanovištu da menjanje forme, makar i delimično, čini čoveka manje čovekom nego što je bio u primarnom stanju. Došao je trenutak kad ovo gledište nije više bilo održivo - trenutak koji je najveći od svih

razvoda naše rase, koji treba da ujedini sva naša oprečna gledanja jednih na druge, u jedan zajednički rezervoar bratstva i cilja. Vi i ja smo vrlo srećni što možemo biti svedoci toga."

"Vrlo zanimljivo", reče Gorbela hladno. "Ali sve te stvari dogodile su se davno, a mi danas ne znamo mnogo o tom delu galaksije. Pod uslovima koje ćete lako pročitati na kontrolnoj tabli, zajedno sa odgovarajućim odredbama - prinuđen sam da stavim brod u stanje opasnosti od sutra pa sve do dana kad se vaša grupa iskrca. Plašim se da to znači da će svi putnici odsad morati da ostanu u svojim odajama."

Hokeah se okrete i ustade. Njegove su oči još bile tople i meke, ali u njima nije više bilo ni traga neke radosti.

"Znam vrlo dobro šta to znači", reče. "I do izvesne mere shvatam potrebu toga - iako sam se nadao da ću ja prvi ugledati našu rodnu planetu svemira. Ali ja ne verujem da ste vi mene dobro shvatili, kapetane. Moralno razvođe o kojem sam govorio nije postojalo u prošlosti. Ono sada postoji. Počelo je od dana kad sama Zemlja nije više bila pogodna da na njoj živi takozvani temeljni ljudski tip. Slivanje gledišta u zajednički rezervoar biće sve veće kad se u Galaksiji proširi vest da je i sama Zemlja oplođena Prilagođenim ljudima. Time će teško biti pogođeno saznanje da su osnovni tipovi sada - a već su dugo i bili - u vrlo maloj manjini, uprkos svojim pretenzijama."

Da li je Hokeah bio toliko glup da pretili - nenaoružani smešni čovek-tuljan da pretili kapetanu Nepovredivog? Ili...

"Pre nego što odem, kapetane, hteo bih da vas upitam ovo. Tamo dole je vaša rodna planeta, a ja i moja grupa spustićemo se uskoro na nju. Usuđujete li se da nam se priključite?"

"A zašto bih to činio", reče Gorbela.

"Pa, zato, naravno, da ispoljite superiornost osnovnog tipa, kapetane", reče Hokeah tiho. "Ne možete, svakako, da priznate da je šaćica ljudi-tuljana nadmoćna na tlu vaših predaka!"

On se pokloni i uputi ka vratima. Pre nego što je stigao do njih, okrenuo se i zamišljeno pogledao Gorbela i poručnika Averdora koji je netremice gledao u njega sa izrazom hladne srdžbe.

"Možete li?" reče. "Biće zanimljivo posmatrati kako ćete se ponašati kao manjina. Smatram da vam nedostaje praksa."

On iziđe. Obojica, i Gorbel i Averdor, naglo se okrenuše prema ekranu i Gorbel ga uključi. Slika je rasla, učvršćivala se i umirila. Kad je sledeća smena došla na dužnost, njih dvojica su još piljila u prostranu i neuređenu pustinju Zemlje.

Sadržaj

PROGRAM OSEMENJIVANJA

BIĆE S TAVANA

POVRŠINSKI NAPON

RAZVOĐE